

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΕΝΟΣ ΗΡΩΑ

ΧΤΥΠΟΥΣΕ - χτυπούσε ο άγριος άρματωλός του Ραδοβυζιού, ο Δήμο Μπλακιάς, στη Σκουληκαριά, την έξωθυνα του σπιτιού του και ή έξωθυνα δέν άνοιγε! Μούγκριζε σά θερμό ο θυμωμένος άρματωλός και τά μάτια του πετούσαν φλόγες!

Όλο τδ Χωριό γνωρίζοντας τί είχε τρέξει και τί μπορούσε νά γείνη, άμα έμαθε έτι έρχεται ο Δήμος ο Μπλακιάς, που ήταν άγριος σά γενίτσαρος και μαύρος σά δαυλί, πρόντησε μέσα στα λόγγα και στα λακκώματα, για νά μή βρεθίη μπροστά του και νά μήν τόν ίδι ή μήν τόν άκούση, έταν θά μάθαινε εκείνα που είχαν γείνει στο σπητί του.

Χτυπούσε-χτυπούσε άγριος και θυμωμένος ο Δήμο Μπλακιάς την έξωθυνα του σπητιού του κι' ή έξωθυνα δέν άνοιγε!

Τέλος άπελπισμένος, έτι δέ θά του άνοιγε ποτέ ή έξωθυνα

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΗΣ

άπό μέσα και μή μπορώντας νά τήν κάμη θερμότητα με τη γροθιά του, άδειασε άπάνω στην κλειδωνιά της τδ ντουφέκι του και τές δυο φλωροκαπνισμένες πιστόλες του. 'Η κλειδωνιά πετάχτηκε, πέρα, ή θύρα άνοιξε και ο μανιωμένος νοικοκύρης μπήκε μέσα.

Τδ σπίτι είταν έρημο. 'Η γυναίκα του κι' ή μονοθυγάτέρα του ή Γκόλφω, είχαν γείνει άφαντες! 'Αλλ' ο θυμός του Δήμο Μπλακιά δέν μπορούσε νά σδύση εύκολα. 'Επρεπε νά κάμη κάτι κακό, για νά καταυναστή. Βγάζει τά πυροβολικά του — «τσιάφ-τσιούφ» — δυο τρεις φορές άνάδει τήν ύσκα και με λίγα πρόχειρα προσανάμματα άνάδει φωτιά και σ' ένα κομμάτι ώρας τδ σπίτι του Δήμου Μπλακιά άνάδει άπό τές τέσσερες άγκωνές!

Πρίν πάρη καλά φωτιά τδ σπίτι ο Δήμο Μπλακιάς πετάχτηκε στο μεσοχώρι έτοιμος νά βάλιη σφαγή σ' έλο τδ χωριό. Φωνάζει με έλη του τή δύναμη τούς γειτόνους, τόν παπα, τούς προεστούς, άλλά ούτε φωνή, ούτε άκρόαση! Τδ Χωριό έκείνη τήν ώρα ώμοιαζε με άπαριασμένον τόπο, που είχε πατήσει κακό θανατικό, πανούκλα, ή άδλογιά. Τά δόντια του Δήμου Μπλακιά έτριζαν, τά χείλια του είταν κολλημένα άπό τήν άφρη, τδ κορμή του έλο έτρεμε, και τά μάτια του άστραφταν σάν άστροπελέκια.

Τ' είχαν γείνει ή γυναίκα του και ή μοναχοκόρη του; Τ' είχαν γείνει ο χωριανοί του; Μή τούς είχαν πιάσει οί κλέφτες; Μή τούς είχε μάσει έλους ο Πασιάς στα Γιάννινα και τούς έρριξε στα μπουντρούμια του κάστρου; Μόνον τά σκυλιά, οί γάτες κι' οί κότες βρίσκονταν στο χωριό! Τί νά είχε γείνη ο κόσμος;

Αυτά σκέφτοντας ο Δήμο Μπλακιάς έσχε πέρα χωρίς νά γνωρίζη που πήγαινε. Έτσι βρέθηκε μες στο λόγγο. Έκει κατάλαβε που βρίσκονταν. Έβαλε τ' αυτί του ν' άρηκασθίη για τίποτα κυπροκούδουνα άλλά του κάκου!

Μεγάλη ήσυχία βασίλευε στο μέρος εκείνο. Τράβηξε ακόμη πάρα πέρα, κι' έκεí ποú πήγαινε άσκοπα συναπάντησε στο δρόμο του μιá νύφη τοú χωριού του. Άμα την είδε ρυάστηκε φοβερά σά λαθωμένο λιοντάρι, λέγοντάς της:

— Πούν οι χωριανοί, μωρή σκρόφα!

Ή γυναίκα, για κάθε άπάντηση, ξεφώνησε ένα «ά!» κι' έπεσε κατά γής ξερή και πεθαμένη από τó φόβο της!

Προχώρησε ακόμα πάρα πέρα, σάν άγρίμι, σάν κακό θανάτικó, και τά πουλλιά ξεπετούσαν στο διάβχ του τρομαγμένα, και ξέφευγαν, σάν νά τάσκιαζε ίσκιος γερακιού. Πήγε-πήγε κάμποσο διάστημα, και πέφτει άπάνω στο διάβχ του μιá γρηά! Ρήκαξε αυτός από τó θυμό του, κι' ή γρηά πέφτει στá γόνάτά του και τόν παρακαλάει:

— Κόψε με έμένα μοναχά, καπετάνε μ', μά νά γλυτώση τó καημένο τó χωριό ποú δέ φταίει καθόλου.

— Πούν ή γυναίκα μου κι' ή θυγατέρα μου! — ρυάστηκε πάλε ó Δήμο Μπλακιás.

— Άπό τόν Θεό νά τώδρουν, καπετάνε μ'! Άπό τόν Θεό νά τώδρουν, με τó κακό και σέ τήν έντροπή ποú σοú έχουν κάμει!

— Πέ μου, μωρή στρίγκλα τί έχει τρέξει, ικρίν σέ κόψω, μούγκρισε ó Δήμο Μπλακιás.

— Νά καπετάνε μ'! Ή θυγατέρα σ', ποú λές, σέ ντρόπιασε ποú νά μ'ην είχε γεννηθή ποτέ της, και τήν' πήρε ή μάνα της κι' έγειναν και οι δυό τους άφαντες! Δέ φταίει τó χωριό καπετάνε μ'! Δέ φταίει τó χωριό. Μονάχη της φταίει εκείνη και ή μάνα της!

— Ή θυγατέρα μου άτιμη! Μούγκρισε ó Δήμο Μπλακιás.

Άχ τέτοια μέρα δέν ήλπιζα ποτέ νά μοú ξημερώση.

Και λέγοντας αυτά τά λόγια σωριάστηκε κατά γής.

Ή γριά πήρε θάρρος, βλέποντας τήν άδυναμία ποú προξέ-
νησε στόν άγριο άρματωλό τοú Ραδοβυζιού ή άτιμη είδηση. Πέ-

νου πατέρα, αλλά δέν τόκαμε, για νά μ'ην τόν κατηγορήση ó κόσμος ως δειλό και άναντρο.

Μόλις ó Δήμο-Μπλακιás ζύγωσε μιá ντουφεκιá τόπο—ντουφεκιá εκείνου τοú καιρού—άδειάζει τó ντουφέκι του κατ' επά-
νω στο Φώτο. Ό Φώτος όμως χωρίς νά καταπιαστή ακόμα άπ' άρματα, φώναξε με δλη του τή δύναμη:

—Μή, καπετάν-Δήμο, γιατί είμαι παιδί σου!

Σ' αυτό τó διάστημα ó Δήμος ξαναγεμίζει τó καρυφύλλι του και ξαναρχναι.

—Μή, καπετάν-Δήμο!—ξαναφωνάζει ó Φώτος—γιατί είμαι παιδί σου! Σχώρεσέ μας!

Τρίτη ντουφεκιá τοú Δήμου Μπλακιá πετυχαίνει τó Φώτο στο ζερβί του τó χέρι. Με τήν τρίτη ντουφεκιá ó Δήμος, ζυγόνοντας πρós τó Φώτο, άρχίζει από τά πιστόλια τοú. Άδειάζει τó ένα, άδειάζει και τ' άλλο. Ή δευτέρα πιστολιά του ξαναπέ-
τυχε τó Φώτο στα πλευρά.

—Μή, καπετάν Δήμο!— ξαναφωνάζει παρακαλεστέ ό Φώτος —Μή, πατέρα μου!

Ό Δήμος είχε πετάξει πλιά τó καρυφύλλι του και τά πι-
στόλια του για νά μ'ην τόν βαρύνουν, κι' έβγαλε τó γιαταγάνι του. Λίγα βήματα τούς χώριζαν.

— Γιε της! — φώναξε ó Δήμος με λύσσα —
Κάνε τó σταυρό σου, για ύστερη φορά.

Ή άτιμη βρисиά, ποú ξεστόμισε ó Δήμος για τή μάνα του κι' ή όρμή, με τήν όποία έρχονταν κατ' άπάνω του, σά θεριό, σάν ώργισμένο σύννεφο, ποú σέρνει μέσα του φωτιά κι' άνεμο-
ζάλη, χωρίς έλεος και χωρίς έσπλαχνία κι' ή πληγές, ποú έ-
τρεχν αιμα έξώργισαν πλέον τó Φώτο, και τόν έκαμαν έξω φρενών, και έτσι καθώς ήταν λαθωμένος και κλονίζονταν νά πέση κάτω, σάν άνεμοδαρμένο κυπαρίσσι, έσυρε και αυτός τó γιαταγάνι του και δέχτηκε τó πρώτο χτύπημα τοú Δήμο Μπλακιá. Τά παληκάρια σ' αυτό άπάνω μ'ή γνωρίζοντας γιατί

ρασε λίγη ώρα, ποú ó Δήμο Μπλακιá; δέ μιλούσε καθόλου, αλλά βρίσκονταν βυθισμένος σά σέ βαθύν ύπνο. Ύστερα ξεπε-
τάχτηκε σά νά τόν είχε δαγκάσει φαρμακωμένη ούχιá, και λέ-
γει στη γριά με γκυλωμένα μάτια:

—Και κατά ποú έκαμαν οι άτιμες;

—Κανένas δέν ξέρει, καπετάνε μ', κατά ποú έκαμαν—ά-
πολογήθηκε ή γριά—έχ'ν μέρες τώρα, ποú πήραν τών όμμα-
τιών τους.

Άκούοντας αυτά τά λόγια ó Δήμος Μπλακιás, συγκλονί-
στηκε όλος, σά νά τόν έδερνε ή ώρα του—έκεί νά τοú γέννη.—
Λίγη δύναμι τοú έμενε ακόμα. Τά στήθια του, όσο νά είπ'ή
μονάχα στη γριά:

—Και ποίds άκούστηκε γι' άπατεώνás της;

—Τó πρωτοπαλήκαρό σου, ό Φώτος!....

Άκούοντας τ' όνομα τοú άπατεώνα της θυγατρός τοú έβαλε
μιá μεγάλη προσπάθεια, για νά σηκωθή στα πόδια του, τέλος
τó κατώρθωσε, φόρεσε τó πόσι του γυναικίσια, για νά κρύψη
τó πρόσωπό του από τή ντροπή, ποú τόν σκέπαζε, κι' έγεινε
άφαντος. Ή γριά, όταν κατάλαβε, ότι τó άνθρωπόμορφο θηρίο,
ó Δήμος ό Μπλακιás είχε φύγει από κοντά της, έκαμε τó σταυ-
ρό της, λέγοντας:

—Πίσω μου πάντα νά είσαι, Σατανά!

Φεύγοντας από τó λόγγο ó Δήμος Μπλακιás τράβηξε νά βρ'ή
τó μπουλούκι του. Έτρεμε ό ήλιος νά βασιλέψη όταν τó άπάν-
τησε στο μεσοχώρι τοú Βελεντζικού.

Ό Φώτος, τó πρωτοπαλήκαρό του, όταν τόν είδε νάρχεται,
κατάλαβε από τó δέσιμο τοú ποσιού του, και από τó πρόσωπό
του, κι' από τó περπάτημά του, ότι ό καπετάνός του είχε μά-
θει τó φριχτό μυστικό, ποú τόν έδερνε τόσες έβδομάδες. Μπο-
ρούσε από καιρό νά φύγη, μπορούσε και τότε ακόμα νά τó κά-
μη και νά γλυτώση, φεύγοντας τή δίκια όργή τοú άτιμασμέ-

γένονταν όλ'αυτά τά πράγματα, και χύνονταν τόσο αίμα, δέν εί-
ξυραν από ποιδ μέρος νά βοηθήσουν. Σέδονταν τó Δήμο Μπλα-
κιá ως καπετάνο τους, άλλ' άγαπούσαν και τó Φώτο, ως πρωτο-
παλήκαρο, κι' ως γλυκόν άνθρωπο και σπάνιο λεδέντη, κι'άν
δέν ήταν ό Φώτος ούτε μισό παληκάρι δέν έτρωγε ψωμί με
τόν άγριο και σκληρό Δήμο Μπλακιá, ποú ήταν μαύρος, άσχη-
μος, άμιλητος και δέ γελούσε ποτέ τó πρόσωπό του.

Σ' όλίγες στιγμές καπετάνος και πρωτοπαλήκαρο από τές
γιαταγανιές ποú έδινε ό ένας τοú άλλου, κι' όπως ήταν σωρα-
σμένοι ό ένας δίπλα στόν άλλο, κι' έτρεχαν τά αίματά τους, σά
βρύσες, κάποτε σηκώνονταν άργά-άργά από ένα ματωμένο χέρι
ποú χούφτιαζε ακόμη τó γιαταγάνι, και χτυπούσε με δση τοú
έμενε ακόμη δύναμη τόν πλαγινό του. Τά πρόσωπα και τών
δυονών ήταν μακελεμένα, τά κεφάλια τους άνοιγμένα, τά μά-
τια τους πνιγμένα στο αίμα, και τά μουστάκια τους πνιγμένα
από τó αιματοστάλαγμα.

Τέλος τά παληκάρια περιέκυκλωσαν τούς σκοτωμένους κι' ή
νύχτα άπλωσε τά μαύρα της φτερά για νά σκεπάση ένα τέ-
τοιο φοβερό φονικό κι' ένα τέτοιο φοβερό μίσος. Τó διπλοφονικό
δλη τή νύχτα διαλαλήθηκε σ' όλο τó άρματωλικό τοú Ραδοβυ-
ζιού, στήν Άρτα, και στα γύρα τ' άρματωλίκια, και τó πρωτ
έτρεξαν όλα τά χωριά στόν τόπο τοú έγκλήματος, και πήραν
τούς νεκρούς ποú κρέταχν ακόμη τά γιαταγάνια στα κοκκα-
λωμένα χέρια τους και τούς έφεραν στη Σκουληκαριά, κι' έκεί
τούς έθαψαν κατά τó δειλινό με σαρανταπάπαδο τόν ένα δίπλα
στόν άλλο, για νά γειτονεύουν αιώνια.

Τέσσερες μήνες ύστερα στο μαναστήρι τοú Άγι Γιωργιού, στο
Μαυρομμάτι, τελευταίο σύνορο των Άγράφων, δύο ώρες με-
σημερινά τών Τρικάλων, από τήν άιμασμένη θυγατέρα τοú
Δήμο Μπλακιá, τήν καλογερεμένη σαρκικά τοú Φώτου γεννιόν-
ταν ό στρατάρχης της νέας Έλλάδος Γεώργιος Καραϊσκάκης.

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

(7)

ΗΡΩΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ἡ
ΣΟΥΛΙΩΤΕΣ καὶ ΛΙΑΠΗΔΕΣ
(Ἱστορικὸ διήγημα)

Ζύγονταν τὰ Χριστούγεννα.

Εἴταν ἡ ὑστερὴν πολιορκία τοῦ Σουλιῶ ἀπὸ τὸν Ἀλῆ-Πασσιᾶ. Οἱ καλῦτεροι Σουλιῶτες εἶχαν πιάσει τὲς σπουδαιότερες θέσες, καὶ οἱ καλῦτεροι Ἀρβανῆτες, οἱ Λιάπηδες, εἴταν ἀντιπέτωποί τους. Σὲ μιὰ ἀπὸ τὲς σπουδαιότερες θέσες εἴταν καὶ ὁ Τούσις μὲ εἰκοσι παλληκάρια ἕνα καὶ ἕνα, καὶ ἀντιμέτωπός του εἴταν ὁ Μουσιλῆ-Γκιολέκας * μ' ἐξήντα Λιάπηδες, ἕνα καὶ ἕνα.

Χτυποῦσε ὁ Γκιολέκας νὰ διώξῃ τὸν Τούσιον ἀπὸ τῆ θέσης του, ἀλλ' εἴταν εὐκολώτερο νὰ φύγουν τὰ βουνα ἀπὸ καταγῆς, παρὰ ὁ Τούσις μὲ τὰ παλληκάρια του. Χτυποῦσε καὶ ὁ Τούσις νὰ διώξῃ τὸν Γκιολέκα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν τὸ κουνούσε. Παλληκάρια καὶ ἐκεῖνος, παλληκάρια καὶ τοῦτοι, ἀλλὰ πλεῖστον παλληκάρια ὁ Σουλιώτης, ποῦ πολεμοῦσε μὲ τρεῖς φορὲς πλεῖστον τοῦ. Εἴταν ἄσποντοι ἐχθροὶ ἀνταμαξῶ τους οἱ Σουλιῶτες μὲ τοὺς Ἀρβανῆτες, καὶ ὡς ἀλλόφυλοι **, καὶ ὡς ἀλλόθρησκοι, καὶ ὡς ἀθροῖποι ποῦ πολεμοῦσαν τοῦτοι νὰ φυλάξουν πατρίδα, πίστη καὶ λευτεριά, καὶ ἐκεῖνοι νὰ τὰ καταστρέψουν καὶ τὰ τρία καὶ νὰ τοὺς πάρουν σκλάβους τὰ γυναῖκά τους, καὶ ὅμως ἡ παλληκαριά εἶχε κάνει οἱ Λιάπηδες νὰ σέβωνται τοὺς Σουλιῶτες καὶ οἱ Σουλιῶτες τοὺς Λιάπηδες, καὶ ἐξω ἀπὸ τὸν πόλεμον εἴταν φίλοι ἀγκυροδρακοί.

Ὅταν ἔπαυε τὸ ντουφέκι οἱ Σουλιῶτες μόνο στοὺς Λιάπηδες καταδέχονταν νὰ δίνουν ἀπάντηση, ἂν τύχαινε νὰ τοὺς ρωτήσουν ἐκεῖνοι τίποτε. Τοὺς ἄλλους τοὺς Ἀρβανῆτες τοὺς περιφρονοῦσαν, καὶ οὔτε καταδέχονταν νὰ τοὺς λογαριάσουν γιὰ παλληκάρια. Μὲ μέρκα, τὴν ὥρα, ποῦ ἔπαψε τὸ ντουφέκι, ζύγωσε ὁ Γκιολέκας τὸν Τούσιον μὲ τὸ ντουφέκι χαμηλωμένο καὶ τοῦ φωνάζει:

— Ὠρέ, Καπετὰν Τούσιον!... Ὠρέ, Καπετὰν Τούσιον!

— Ὠρε Μουσιλῆ-ἀγᾶ!

Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Τούσις.

Μὲ τὴν φωνή, Ὠρέ καπετὰν-Τούσιον, δὲ

(*) Ὁ Γκιολέκας, τοῦτος εἴταν πατέρας τοῦ γνωστοῦ Ζεῖνελ Γκιολέκα ποῦ σήκωσε τὴν ἀλβανική ἐπανάστασιν στὰ 1846.

(**) Οἱ Σουλιῶτες ποτὲ δὲν ἔλεγον τὸν ἐαυτὸν τοὺς Ἀρβανῆτες.

βλέπω τὴν ὥρᾳ ποτὲ νὰ τελειώσῃ αὐτὸς ὁ ἄτιμος ὁ πόλεμος, γιὰ ν' ἀρθῶ νὰ γείνωμαι βλάμης! Μ' ἔχει κάψει ἡ παλληκαριά σας, ἐσὺς τῶν Σουλιωτῶν!

— Καλῶς ν' ἀρθῇς, Μουσιλῆ-ἀγᾶ.

Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Τούσις περήφανα.

Μίαν ἄλλη μέρα, κοντὰ τὰ Χριστούγεννα, εἶχε δικτάζει γενικὴ ἐφοδο ὁ Πασσιᾶς. Τούσις καὶ Γκιολέκας πολέμησαν σὰ θεριά. Σκοτώθηκαν πέντε Λιάπηδες ἀπὸ τὰ παλληκάρια τοῦ Γκιολέκα, καὶ ἕνας Σουλιώτης ἀπὸ τὰ παλληκάρια τοῦ Τούσιου. Στὴν ἄλλη μέρα ποῦ δὲν

εἶχαν ποτὲ ὀψιμὴ ὥρᾳ μεσὰ τους. Ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα εἴταν λύσσα μοναχὴ ὁ πόλεμος, γιὰτὶ περπατοῦσε ὁ Πασσιᾶς μοναχὸς τοῦ ἀπὸ πρόχωμα σὲ πρόχωμα, καὶ ἔταξε γρόσια καὶ φλωριά καὶ βελήμους σ' ἐκεῖνους ποῦ θὰ φαίνονταν γενναῖοι, καὶ προπάντων σ' ἐκεῖνους, ποῦ θὰ φέρναν σουλιώτικα κεφάλια ἢ ὀστέρινα σουλιώτικα προχώματα.

Τὰ ταξίματα τοῦ Πασσιᾶ φιλοτίμησαν πλεῖστον τοὺς Ἀρβανῆτες καὶ ρίχτηκαν μὲ τὰ μούτρα ἀπάνω στὰ σουλιώτικα τὰ προχώματα, ἀλλὰ ποθενὰ δὲν ὑποχώρησαν οἱ Σουλιῶτες καὶ σ' ὅλες τὲς μεριὰς δέχτηκαν τοὺς Τούρκους μὲ τὴ συνειθισμένη τους τὴν ἀντρεία, καὶ ὅ,τι καὶ ἂν ἔκαναν οἱ Τούρκοι οὔτε πιθαμὴ τόπο δὲ μπόρεσαν νὰ κερδίσουν καὶ μοναχὰ ἄρῃσαν πίσω τους, ἀπάνω στὰ σουλιώτικα τὰ προχώματα, ἐκατὸν πενήντα κουφάρια, τὸ ἄνθος τῆς Ἀρβανιτιάς. Ἡ λύσσα τοῦ Πασσιᾶ εἴταν τόσο μεγάλη, ποῦ δὲ μπόρεσε νὰ μπῇ ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα στὸ Σουλι, καὶ τόσοσ μεγάλος ὁ φόβος του, ποῦ καθαλήκεψε τ' ἄλογό του καὶ γρεμοτάκιστηκε γιὰ τὰ Γιάννινα.

Εἶχε σουρουπώσει, καὶ ἀκόμα ἔπαιζε καὶ ἔπὸ τὲς δυὸ τὲς μεριὰς τὸ ντουφέκι, καὶ ἔταν καλονύχτωσε ἔπαψε ὁ πόλεμος οἱ Ἀρβανῆτες ἄρχισαν νὰ μαιρολογῶν τους σκοτωμένους τους, ἐννοεῖται ὅσο τὸ δυνατό σιγανὰ, γιὰ νὰ μὴ τοὺς ἀκούσουν οἱ Σουλιῶτες καὶ τοὺς ἀρχίσουν στὰ περιγέλοια. Στοῦ Γκιολέκα τὸ πρόχωμα τὰ κλάματα εἴταν δυνατότερα, γιὰτὶ οἱ σκοτωμένοι του εἴταν ἀπὸ τοὺς πλεῖστον σημαντικὸς Λιάπηδες, καὶ ὅλοι συγγενίδες του: ὁ ἕνας εἴταν ἀδερφός του, ὁ ἄλλος ἀνεψιός του καὶ οἱ ἄλλοι τρεῖς ξαδέρφια του. Ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς συντρόφους ἔλεγε στοὺς σκοτωμένους καὶ ξεχωριστὸ μαιρολόγι, καὶ ἔτσι ὅλη ἡ νύχτα πέρασε μὲ θρήνους ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς Σουλιῶτες δὲν ἀκούονταν παρὰ χοροὶ καὶ τραγούδια γύρα στὰ λείψανα τῶν σκοτωμένων τους. Κάθε σουλιώτικο πρόχωμα, ποῦ εἶχε σκοτωμένον, γιὰτὶ εἶχαν σκοτωθῇ καὶ ἀπὸ τοὺς Σουλιῶτες καμμιά δεκαπενταριά, καταγέρονταν ποῖ ἀπ' ὅλα νὰ κάμῃ τ' ὁμορφότερο τραγούδι στὴ μνήμη τῶν σκοτωμένων παλληκαριῶν.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωῒ, ὁ Γκιολέκας, φέρωντας τὴ φλωκάτα του κατὰ τὴν κ' ἀνάποδα, φώναζε μὲ μιὰ φωνὴ κλάμενη:

— Ὠρέ καπετὰν Τούσιον! Ὠρέ καπετὰν Τούσιον!

— Ὠρε Μουσιλῆ-ἀγᾶ.

Ἀπολογήθηκε ὁ Τούσις καὶ βγήκε ἀπὸ τὸ πρόχωμα τοῦ ἀποστρεφόμενος, σὰ νὰ εἶναι μάζονταν γιὰ γάμο.

— Ὠρέ, δὲν εἶστε ἀνθρώποι ἐσὺς οἱ Σουλιῶτες! Εὐεῖς βέβαιον ἀπὸ κλάματα καὶ ἐνῶ

μαιρολόγια καὶ εἰς δὲν ἀκουστήκατε νὰ πῇ οὔτε ἕνα αὐγῆ! παρὰ τραγουδοῦσατε ὁληνύχτα, σὰ νὰ εἴταν ὁ σκοτωμένος σὺς ἀπὸ ζῦλοι! Τί τὸν κἀνατὰν τὸν πεθαμένο σας; Ἐστὶν ἐκλαυτο καὶ ἀμυρολόγητο ὅλ' τὸν ἀφῆστε; Κρῖμα στὸ καημένο τὸ παλληκάρια! Μὴ πένεσε ἡ ψυχὴ μου, ὅταν τὸν εἶδα νὰ σκοτωθῇ κατὰ γῆς σκοτωμένος!...

— Ἐχεις δίκιο, Μουσιλῆ-ἀγᾶ! Εὐεῖς εἶστε σκληροὶ ἄνθρωποι! Ἀλλὰ καὶ ὅσοι φυγόπανοι καὶ ἂν εἴμασταν, δὲ θὰ μαιρολογούσαμε ποτέ. Τὰ μαιρολόγια σ' ἐμᾶς τὰ λέν μόνον οἱ γυναῖκες. Ἀλλὰ καὶ αὐτὲς τόσος ἔχουν συνήθειαν

μέ τους σκοτωμένους, που τώρα δὲ μοιρολογοῦν πλιό.

Ἐκείνη τῇ στιγμῇ ἤρθε μιὰ Σουλιώτισσα στὸ πρόχωμα τοῦ Τούσις, καὶ φθάνοντας ῥώρησε :

— Πέτε μου, πῶς σκοτώθηκε ; Ὁρθὸς κι' ἀπὸ μπροστά ; Ἐδειξε παλληκαριά ;

— Ναί, θειάκω ! (Τῆς ἀπηλογήθησαν ὅλοι μ' ἓνα στόμα). Ὁρθὸς κι' ἀπὸ μπροστά σκοτώθηκε, ἀφοῦ σκότωσε μὲ τὸ χέρι του καὶ δυὸ-τρεῖς ἀντίχριστους...

— Ἀφοῦ εἶν' ἔτσι, τὸν παίρνω.

Εἶπε ἡ Σουλιώτισσα, κι' ἔριξε κάτω τὴν τριχιὰ της.

Εἶταν ἡ μάνα τοῦ σκοτωμένου Σουλιώτη, ποῦ ἤρθε νὰ τὸν πάρη, γιὰ νὰ τὸν θάψῃ στὸ Σούλι. Ἐνὰς Σουλιώτης σήκωσε μιὰ κάππα καὶ φάνιστηκε στὰ μάτια τῆς ἡρώικῃς μάνας τ' ἀντρεωμένο παιδί της.

Ὁ Γκιολέκας ἀφοῦ εἶδε κι' ἤκουσε τὴ μάνα τοῦ σκοτωμένου, χωρὶς νὰ πῇ τίποτε ἄλλο, γύρισε στὸ πρόχωμά του.

Ἡ μάνα γονάτισε, φίλησε τὸ κρῖν πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ της, καὶ τοῦ μουρμούρισε κρυφά, σὺν κλάμα, σὺ μοιρολόγι, κι' ὕστερον τοῦ εἶπε :

— Ἔχε τὴν εὐχή μου, γυιόκα μου !

Καὶ γυρίζοντας εἶπε στοὺς ἄλλους :

— Ἐλάτε τώρα νὰ μοῦ τὸν ζαλώσετε.

Ἐτρεξαν νὰ τῆς ζαλώσουν τὸ σκοτωμένο παιδί της, ποῦ εἶχε γείνει σὺ σκνίδα ἀλύγιστο, ἀπὸ τὸ νεκρωμό.

— Βάλτέ του καὶ τ' ἄρματά του !

Φώναζε προσταχτικά ἡ μάνα.

Τοῦ ἔβαλαν τὲς πιστόλες καὶ τὸ γιαταγάνι στὴ ζώση του, καὶ τοῦ κρέμασαν τὸ ντουφέκι ἀπὸ τὸ λαιμό, κι' ἔτσι ἡ βαρυσθυμὴ μάνα τράβησε περήφανη γιὰ τὸ Σούλι, ζαλωμένη τὸ σκοτωμένο παιδί της.

Ὁ Γκιολέκας κοίταζε ὅλη αὐτὴ τὴ σκηνὴ ἀπὸ τὸ πρόχωμά του καὶ στὸ τέλος εἶπε μ' ἀγανάκτηση :

— Ὡρέ, εἰστε διαβόλοι ἐσεῖς οἱ Σουλιώτες ! Δὲν εἰστε ἀνθρώποι ! Κι' εἶναι ζουρλὸς ὁ Πασιὰς, ποῦ σὺς πολεμάει !

— Ἀμ ! ποῖός σὺς προσκάλεσε νάρθητε νὰ μᾶς πολεμήσετε, ἀγᾶ μου ; (Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Τούσις). Δὲν πᾶτε ἀπένει ποῦρθατε ;

Ὁ Γκιολέκας δὲ μίλησε τίποτε καὶ τρύπωσε στὸ πρόχωμα του.

Τὴν ἄλλη μέρα εἶταν Κυριακὴ. Ἦρθαν γυναῖκες τῆς ἀντρεωμένης φρουρᾶς τοῦ Τούσις κι' ἔφεραν τὰ φορέματα τῶν παλληκαριῶν γιὰ ν' ἀλλάξουν.

Οἱ Σουλιῶτες ἄλλαξαν κι' ἔφεγγαν οἱ φουστανέλλες τους ἀχνίονι ἀπὸ τὴν ἀσπράδα. Τοῦρ-

κο καὶ χριστιανοὶ δὲν πολεμοῦσαν, ἀλλὰ στέκονταν ἀντίκρυ-ἀντίκρυ. Εἶχαν τέσσερες μέρες ἀνκαυχή. Ἀστραφταν οἱ Σουλιῶτες ἀπὸ τὴν ἀσπράδα καὶ μωσκοβολοῦσαν, καὶ μαύριζαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν ἄερα καὶ βρωμοῦσαν ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσίαν. Αἱ φουστανέλλες τους καὶ τὰ ποικάρμιά τους εἶχαν γείνει κουρέλλι καὶ φαίνονταν τὰ κρεβάτια.

Ζύγωναν τὰ Χριστούγεννα. Τέσσερες πέντε μέρες ἀπολείπονταν ἀκόμα. Τότε οἱ Σουλιῶτες δὲ ὤθωναν μόνο μὲ καθάρια φορέματα, σὺν κάθε Κυριακῇ, ἀλλὰ καὶ πασκαλιάτικα. Θῆ-λαμπαν πλειότερο, κι' ἡ ὡμορφιά τους κι' ἡ λεδεντιά τους ὅλ' φάνταζε πλειότερο.

Ὁ Γκιολέκας, βλέποντας ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά τὴν καθαρὴν τῶν Σουλιωτῶν, καὶ τὴν καλὴν ἀκαθαρσίαν τοῦ Σουλίου, καὶ τὴν ἀκαθαρσίαν τῶν συντρόφων του καὶ τοῦ ἐκτετοῦ τοῦ ζήλεψε, Τί νὰ κάνῃ ; Πῶς ν' ἀντιπαραταχθῇ καὶ σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο ; Σκέφτεται, σκέφτεται, κι' ἀποφασίζει νὰ πάρῃ τὰ παλληκάρια του καὶ νὰ πεταχθῇ ὡς τὰ Γιάννινα νὰ ντυθοῦνε καινούργιες φουστανέλλες καὶ καινούργια ποικάρμια καὶ νὰ ποδεθοῦνε καινούργια τσαρούχια καὶ νὰ ξαναγυρίσουν, ἀφίνοντας ἀντικαταστάτες τους ἄλλους Ἀρβανίτες. Γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ πῆγε νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὸ Σιλιχτάρη τὸν ἀρχηγό. Ὁ Σιλιχτάρης τοῦ ἔδωκε τὴν ἄδεια καὶ τοῦ ἔστειλε κρυφὰ τὴ νύχτα ἀντικατάστασι ἀπὸ ἑκατὸν πενήντα Τεπελενιώτες, ποῦ ἔρχονταν δεῦτεροι στὴν παλληκαριά ἀπὸ τοὺς Λιάπηδες, γιὰ τὴ θέσι εἶταν σπουδαία, κι' ὁ Τούσις τὸ πλεῖον ξικουρμένο παλληκάρι τοῦ Σουλίου. Ὁ Γκιολέκας κίνησε γιὰ τὰ Γιάννινα πρὶν νὰ ξημερώσῃ, λέγοντας στοὺς Τεπελενιώτες :

— Ἀκούστε καλά, ὦρέ ! Ἐμεῖς ὅλ' γυρίσωμε αὔριο βράδυ ἀπὸ τὰ Γιάννινα, κι' ὡς τὸ διάστημα αὐτὸ νὰ μὴ βγάλετε καθόλου τὴ μύτη σας ἀπὸ τὰ προχώματα καὶ σὺς κατὰ λάβουν οἱ Σουλιῶτες ὅτι δὲν εἰστε ἐμεῖς, καὶ σὺς πετσοκόψουν καὶ σὺς διώξουν ἀπ' ἐδῶ.

Ἀκούοντας αὐτὰ τὰ λόγια οἱ Τεπελενιώτες τοὺς λακοφάνηκε πολὺ γιὰ τὴ σύστασι, ποῦ τοὺς ἔκανε ὁ Γκιολέκας, θεωρῶντας τὴν ὡς προσβολή, κι' ἀποφάτισαν νὰ ἐκδικηθοῦν, δείχνοντας στοὺς Λιάπηδες ὅτι δὲν εἶναι καθόλου κατώτεροί τους, καὶ νὰ τοὺς τσακίσουν τὴ μύτη καὶ νὰ μὴ παينوῦνται ἄλλη φορὰ. Τὴν ἄλλη μέρα οἱ Τεπελενιώτες βλέποντας ὅτι οἱ Σουλιῶτες εἶταν πολὺ λίγοι καὶ νομίζοντας ντροπὴ τοὺς αὐτοὶ ἑκατὸν πενήντα νὰ κουφτοῦν μπροστὰ σὲ δεκά-ἑπτὰ-δέκα ὀκτὼ ἑχθρούς τους, βγήκαν στὸ φανερό. Μαθόντας ὁ Τούσις ὅτι ὁ Γκιολέκας μὲ τοὺς Λιάπηδες του δὲν εἶταν πλεῖον ἀντίκρυ του καὶ ὅτι εἶταν ἄλλοι, τοὺς μπκίνει στὴ μύτη μὲ τὰ λόγια. Ἀπὸ λόγο σὲ λόγόν τοὺς εἶπε «γουργοῦμτες», βρυσά, ποῦ δὲν χωνεύουν ποτὲ οἱ Τοῦρκοι, κι' ὁ πόλεμος ἔρχισε.

Μὲ τὲς πρῶτες ντουφεκὲς φώναζε ὁ Τούσις :

— Τὰ γιαταγάνια κι' ἀπάνω τους, τοὺς γουργοῦμτες ! (Ὡ μπίρρα ! ὦ ντέρρα ! μπιτά).

Φράγκ ! φράγκ ! τὰ γιαταγάνια οἱ Σουλιῶτες στὰ χέρια καὶ μέσα στοὺς Τούρκους ! Ἐγίνει ἀλλαλαγμός ! Οἱ Τεπελενιώτες λάκκισαν, κι' ἐπιασαν μισὴ ὥρα μακριὰ μιὰ ῥάχη, φονιόντας πίσω τους ἑκατὸν σκοτωμένους καὶ τὰ προχώματα στὰ χεῖρα τοῦ Τούσις.

Τὴν ἄλλη τὴ βράδυ ἔρχοντο οἱ Γκιολέκας ἀπὸ τὰ Γιάννινα μαθίνοντας ὅτι οἱ Σουλιῶτες μπήκαν στὰ προχώματα του καὶ τὰ πήραν καὶ γένεται ἔξω φανερό. Τὴν ἄλλη μέρα τη-γαίνει, βρίσκει τοὺς Τεπελενιώτες καὶ μαθαίνει μὲ τί τρόπο τοὺς νίκησαν καὶ τοὺς ἐδιώξαν οἱ Σουλιῶτες.

— Δὲ σὺς τὸ-εἶπα γὰ, μωρε (τοὺς λέγει) νὰ μὴ δείχτῃτε πρὶν εἰστε, γιὰ τὴν ὅλ' σὺς τσακίσουν ; Τί διάβολο ! Σὺς πέρασε ἡ ἰδέα ὅτι εἶχατε ἴσοι Τεπελενιώτες καὶ Λιάπηδες Ἀπὸ τότε, μωρε γενήκαμε ἐκδέρια ; Μονάχα ἓναν ἔβγαλε τὸ χωριὸ σας. — τὸν Πασιὰ, — καὶ καλύτερα νὰ μὴ τὸν εἶχε βγάλει ! Κι' αὐτὸς μὴ νομίζετε ὅτι ἔχει παλληκαριά μεγάλη !

Πονηριά μονάχα μεγάλη έχει!

Ἀφοῦ τοὺς ἔδρισε καλά-καλά πατόκορφα, πήγε ὡς μιά ντουφεκιὰ τόπο σιμὰ στὸν Τούσιον τοῦ εἶπαν στὰ προχώματα καὶ φωνάζει:

— Ὁρὲ κικετάν Τούσιον! Ὁρὲ κικετάν Τούσιον!

Ἀκούοντας τὴ φωνὴ τοῦ Γκιολέκας, πὲ ἀ-
χτηκε ὁ Τούσιος στὸ πρόχωμα.

— Καλῶς ὦρες, Μουσλῆ-ἀγῆ, ἀπὸ τὰ
Γιάννινα! Πῶς τὰ πέρασες ἐκεῖ πέρα;

— Μωρέ, τί «καλῶς-ὦρες» μοῦ λές;

Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Γκιολέκας βραβύθρια.

— Γιατί, ὦρὲ Μουσλῆ ἀγῆ;

Τὸν ρώτησε ὁ Τούσιος, σὰ νὰ μὴν καταλά-
βαινε.

— Σ' εἶχα παλληκάρι, ὦρὲ Τούσιος (τοῦ
λέει ὁ Γκιολέκας) νὰ πάρης τὰ προχώματα
ἀπὸ μᾶς τοὺς Λιάπηδες καὶ τὸ Γκιολέκα,
κι' ὄχι ἀπὸ τοὺς Τεπελενιώτες! Ὅχι, ἐκατὸν
πενήντα ποῦ εἶταν, ἀλλὰ καὶ χίλιοι ἂν εἶταν.
Ἡ ἀπ' αὐτοὺς τὰ πῆρες, ἢ ἀπὸ γυναῖκες τὰ
πῆρες, κάνει τὸ ἴδιο! Τέτοια νίκη καὶ τέτοιο
κέρδος σοῦ τὰ χαρίζω!...

Λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια, γύρισε τὲς πλά-
τες νὰ φύγῃ. Ὁ Τούσιος πειράχτηκε πολὺ
ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Γκιολέκας καὶ τοῦ λέει:

— Γύρνε πίσω, ὦρὲ Μουσλῆ!

Ὁ Γκιολέκας γύρισε καὶ στάθηκε, κι' ὁ Τού-
σιος τοῦ εἶπε περὶ ἄνευ:

— Ἀφοῦ νομίζεις ὅτ' εἶν' ἔτσι, δὲν τὰ θέλω
τὰ προχωματὰ σου! Ἔλα νὰ τὰ πάρης, κι' ἂν
δὲ σοῦ τὰ ξαναπάρω, νὰ πεθάνω Μερμέτης!

— Ἀφῆσέ τα μιά φορὰ, ὅπως εἶλασταν
πρῶτα, (τοῦ εἶπε ὁ Γκιολέκας) κι' ἂν μοῦ τὰ
πάρης, ζώντας ἐγώ, νὰ πεθάνω Κωνσταν-
τῆς. (2)

Τραβήχτηκαν οἱ Σουλιῶτες ἀμέσως στὰ
πρῶτὰ τους τὰ προχώματα, κι' ὁ Γκιολέκας
μὲ τὰ παλληκάρια του εἰσέλασε τὰ δικά
του, σὺν καὶ πρίν.

Τὴν ἄλλη μέρα ξημέρωναν Χριστούγεννα. Οἱ
Σουλιῶτες φέρεσαν ὅλοι τὰ πασκαλιάτικα
τους: πρῶτ' πρῶτ', ποῦ τοὺς τὰ εἶχαν φέρει οἱ
γυναῖκες ἀπὸ τὸ Σούλι, καὶ στέκονταν ἑτοι-
μοί. Ὁ Τούσιος μῆναι μιά φωνή:

— Κικετέρ με, ὦρὲ μουρτάτ (3) Γκιολέκα!

— Καλῶς νάβηρες, ὦρὲ κακούρ (4) Τούσιος.

Ἀπολογήθηκε ὁ Γκιολέκας, κι' ὁ πόλεμος
ἀναμειγνύει τοὺς ἄρχισε.

Οἱ Σουλιῶτες ἄδεισαν ἀπὸ ἓνα ντουφεκι
μονάχα ὁ καθένας, κι' ὕστερα ὅζω τὰ γιγα-
γάκια κι' ἀπάνω στοὺς Λιάπηδες! Σουλιῶτες
καὶ Λιάπηδες γραπώθηκαν ἀπάνω τὰ τούρ-
νικα τὰ προχώματα. Κάθε Σουλιώτης πολε-
μοῦσε μὲ τρεῖς Λιάπηδες καὶ μόνον ὁ Τούσιος
κι' ὁ Γκιολέκας πολεμοῦσαν ἓνας κι' ἓνας μὲ
τὰ γιγαγάκια. Ὁ Τούσιος εἶταν τὸ ἀντρεί-
τερο παλληκάρι τοῦ Σουλιοῦ καὶ δὲ μπορούσε
νὰ τοῦ ἀντισταθῇ κανένας στὴ γῆ, ἢ Χριστι-
νὸς ἢ Τούρκος. Ἀλλὰ κι' ὁ Γκιολέκας εἶταν
τὸ ἀντρείτερο παλληκάρι τῆς Λιαπουριῆς
καὶ μόνο Σουλιώτης μπορούσε νὰ βγῇ μπροστά
του, κι' ὄχι Σουλιώτης τῆς ἀράδας. Ἀπάνω
στὴ μονομαχία λέει τοῦ Γκιολέκας ὁ Τούσιος:

— Γένε, Γκιολέκα, Κωνσταντῆς νὰ σοῦ χα-
ρίσω τὴ ζωή!

Κι' ὁ Γκιολέκας ἀφαισμένος τοῦ ἀπολο-
γιέται:

— Γένε σὺ Μερμέτης, νὰ σοῦ τὴ χάρισω κι'
ἐγώ!

Καὶ τοῦ δίνει μιά ξέδρωση γιγαγάκι τοῦ
Τούσιος. Ὁ Τούσιος τοῦ τὴν πληρώνει στὴ
στιγμὴ μὲ μιά κατακέφαλη. Ὁ Γκιολέκας ἔ-
πεσε κατὰ γῆς σὺν ξερριζωμένο κυπαρίσσι. Ὅ-
σοι Λιάπηδες δὲν εἶχαν σκοτωθῇ ὡς ἐκείνη τὴ
στιγμὴ, εἶταν μακριὰ ἀπὸ τὸ πρόχωμα τοῦ
Γκιολέκας.

(1) Εἶταν ὁ μεγαλύτερος ὄρκος καὶ κατὰρα μαζὺ
τῶν Χριστιανῶν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ποῦ τῶζεται
ἀκόνα καὶ σήμερα, νὰ πεθάνῃ κανεὶς μὲ τ' ὄνομα
ἐκείνου ποῦ πῆρε τὴν Πόλη, δηλαδὴ ἐξομότης.

(2) Ὁ ἴδιος ὄρκος καὶ ἡ ἴδια κατὰρα. Ἔγγραφο τοῦ
τελευταίου Παλαιολόγου «Κωνσταντίνος» γιὰ τοὺς
Τούρκους.

(3) Ἐξομότης, ἀκαθάρτος.

(4) = Γκιουρ = ἀπίστος.

Σκοτώθηκαν εἴκοσι Λιάπηδες κι' ὁ Γκιολέ-
κας εἴκοσι ἓνας, καὶ πέντε Σουλιῶτες.

Σὺν τὸ Γκιολέκα δὲν εἶχε ἄλλον ἢ Ἀρβα-
νιτι, οὔτε σὺν τὸν Τούσιον ἄλλον τὸ Σούλι.

Ἐπειὰ καὶ νὰ πέθῃ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο.

Ὁ Τούσιος φίλησε τὸ Γκιολέκα ἀδερμὰν
μὲ δακρυσμένα μάτια, κι' ὁ Γκιολέκας πρίν ξε-
ψυχῆσθαι τοῦ χάρισε τὸ αἷμά (*) του, καὶ πέ-
(*) Τοῦ τῶκανε χαλάλι.

Θανε εὐχαριστῶντας τὸν Θεό, ποῦ τῶδωκε τέ-
τοιο δοξασμένο θάνατο, μὲ τὸ χερί τοῦ ἀξιώ-
τερου παλληκαριοῦ τοῦ Σουλιοῦ.

Ὁ Τούσιος μὲ τὰ παλληκάρια του ἔθαψαν
τὸν ἀντρείτο Γκιολέκα μέσα στὸ πρόχωμα, ποῦ
εἶχε βάλει μὲ τὸ ἥρωϊκό του αἷμα, κι' οἱ Λιά-
πηδες ἀκούστηκαν τὴν ἄλλη μέρα νὰ μοιρολο-
γοῦν:

«Ὁ Τούσιος εἶν' ἀητός τοῦ Σουλιοῦ

»Κι' ὁ Γκιολέκας τῆς Ἀρβανιτιῆς λιοντάρι.

»Τὸν Τούσιον χαίρεται τὸ Σούλι.

»Τὸν Γκιολέκα τὸν κλαίει ἡ Ἀρβανιτιῆς,

»Καὶ πλείστορο ἡ Λιαπουριῆς ἡ μάνα του.

»Μαυροφρεθῆτε, γυναῖκες τῆς Ἀρβανιτιῆς,

»Ὁ Τούσιος, ὁ τρομερὸς σιδηρὸς τὸν

[Γκιολέκα μας!]

Χ. Χρηστοβασίλης

ΠΕΡ. "ΑΝΘΡΩΠΙΑ" ΑΘ. 8-7-1907, ΕΓ. Α', ΠΕΡ. Β', ΤΗΧ. 147-29, δ. 1-2. ΕΘΙΑ
 15-7-1907, 148-30, δ. 1-2.
 22-7-1907, 149-31, δ. 3.
 5-8-1907, 151-33, δ. 6.
 12-8-1907, 152-34, δ. 1-2.
 1-7-1907, ΕΓ. Α' ΠΑ. Β' ΤΗΧ. 146-28, δ. 1-2.
 ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΥΣΑΙ 25 ΕΡΓΗ. 7Α ΤΗΧΗ ΠΡΟΙΓΜΗΝΗ

(ΥΠΑΡΧΟΥΣ Σ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
 ΔΗ ΥΠΑΡΧΟΥΣ ΕΣΘ ΕΘΙΑ).

ΣΟΥΛΙΩΤΕΣ Σ' ΠΙΑΤΗΛΕΣ.

ni' puvaiua lau ni' n' doxekpa lau; niu' lau' e' xau 23
 hu'ou Aphavites; Kigilis; niu' lau' e' xau puvou
 Aphavites niu' niu' Eplei; R. 1. 1. 1. 1.

[illegible]

— Κοίμησε εφύμνα προδίκαι, Κεοστόν & φίον, νεί,
πυλὼν τὸ νεῖπυρὸ τὸ φέρει ἀπὸ τοῦ ὀφθίσου,

[illegible]

Mouru rose. Ein Dreieck o' Kautschuk Dupes.

— Aot' vot' v'ed' na' l'v'opon, k'azh'el'ye m'! Aot'
vot' v'ed' na' l'v'opon na' ot' d'v'ot'.

Александрович в расе.

— *Thi' prav, pravii splyzha! V'zryad to otlo prav,
pravii otvoya to razgati, du dev prav vni usudna!
Kai oimnos nat' cibeira, his to yopivayuro
otadi' lav, v'zryad nat' vni ofatn.*

Nel' Kauer later pe! (Awaqoridinae u' jgual per' mi
yuxu olai dohnei cuo' lo' Eoho mu) # dogekpei oov o' cu-

Γράψατε μου μεν πάλιν ἡμεῖς καὶ ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ
 εἰς τοὺς Κόρινθους! ὅπως οὐκ ἔσται αἰσχύνη
 ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν φανήσεται
 ὡς ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ χάρις
 τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πάντοτε μετὰ ὑμᾶς.
 ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.
 Πάρος, 16.

— Η δουλειά με' αήμην! (Ζητώντας ο Κωνσταντίνος Μοσχάτος, σαν ζευγαριό δειχό) και μετά τον
μαχαίρι; Δ' ελε. Κονσταντίνε μου! Έχω παρ

— Παιδιάς δὲ ξένη, κεραιότερα μου! ἔχον παρὰ
νόμιμα-προσέχεται τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ.

νύχτα-πρωτοχρόνι τὴν ὀφθαλμὸν τοῦ
 ἀναβόρτας αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ ὁ ἑκαστὸν ἀφ' ἑαυτοῦ
 μαρ, ὁ ἑκαστὸς καὶ ἑαυτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ τοῦ περὶ
 ἑαυτοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλο ἢ διὰ τὴν γὰρ οὐκ
 ὑπάρχον τοῦ, ὁφθαλμὸν αὐτοῦ καὶ ἑαυτοῦ καὶ
 ἑαυτοῦ ὁφθαλμὸν τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑαυτοῦ αὐτοῦ
 ὁφθαλμὸν τοῦ, ὅσοι καὶ ἑαυτοῦ καὶ ἑαυτοῦ τοῦ καὶ
 ὑπάρχον τοῦ ὁφθαλμὸν τοῦ καὶ ἑαυτοῦ καὶ ἑαυτοῦ
 καὶ ἑαυτοῦ καὶ ἑαυτοῦ καὶ ἑαυτοῦ καὶ ἑαυτοῦ καὶ ἑαυτοῦ

Kai' waior jiv yi' awalau'wa'us;

Το πρώτο αμύγαλο σου το φάω!

Антоновым и род' Берсеевым.

[illegible]

— Ζαφειρίνης να'ίδου, Κασταλάρι, μ'έδω μ'η
 φρυσσοφρείνει σου μ'η χαμοδυσήλας σου!

3. Elapser o' n'ros nei basayeyu, o'lar o' kaverlar bu
 pros mayonay cewermon ni' mayzimeprou low o' low
 at i' lo, ~~basayeyu~~ cewermon ni' idu jupoi jai' nei' wain
 nei' low 20' low low wou eya jupoi nei' idu ni'
 jupoi nei' low nai' ni' jupoi eya eya ei' low.

[illegible]

28
οὐκ εἶναι τὸν δυνάστη καὶ ζευγαροῦσθαι
εὐκταί τοι τὰς πόλεις καὶ οὐκ αὐτὸν Κόμο!
εἴταρ οὐκ εἶναι τὸν δυνάστη καὶ οὐκ εἶναι τὸν
καὶ δὲ τὸν δυνάστη καὶ οὐκ εἶναι τὸν
εἰς τὸν δυνάστη, τὸν δυνάστη!

X
Τὸς πρῶτος πρῶτος εἰς τὸν οὐρανὸν
πρὸ τοῦ Κεκοίτου δυνάστη Μορμυρῶ καὶ
τοῦ Φύλου, ἡ δυνάστη, ~~τοῦ~~ ἡ Καρόχου τοῦ
Μαρκουρίου τοῦ Ἰη-δυνάστη, τὸν δυνάστη
ἡ δυνάστη τοῦ Μορμυρῶ καὶ τὸν δυνάστη, ἡ δυνάστη
εἰς τὸ Μορμυρῶ, τὸν δυνάστη τὸν δυνάστη
ἡ δυνάστη τοῦ Τημερῶ, τὸν δυνάστη
ἡ δυνάστη τὸν δυνάστη τὸν δυνάστη
εἰς τὸν δυνάστη τὸν δυνάστη τὸν δυνάστη
τοῦ 1821 τὸν δυνάστη Καρμυρῶ!

ΕΝΑ ΚΑΘΕ ΒΔΟΜΑΔΑ

Η ΓΕΝΝΗΣΙ ΕΝΟΣ ΗΡΩΑ

Α'

Τρεις ώρες χτυπούσε ο άγριος άρματο-
λος του Ραντοβιζιού Δήμο — Μπλακιός,
την οξώθουρα του σπιτιού του στη Σκου-
ληκαριά, κ' η οξώθουρα δεν άνοιγε.

Όλο το χωριό γνωρίζοντας το τί είχε
γίνει και τί μπορούσε να γίνει, άμα τον
απέλασε από μακριά νόχεται, πρότις.

στα λόγια, για να μην ιδή και να
ήκουση το Δήμο — Μπλακιό θυμω-
μένο, που ήταν άγριος σά γενίταρος, και
σά δαβλί, τη στιγμή που θα μάθαι-
νε πούχανε γίνει σπίτι του!

Τρεις ώρες χτυπούσε ο άγριος Δήμο —
Μπλακιός την οξώθουρα του σπιτιού του κ'
οξώθουρα δεν άνοιγε! Τότε γύρισε το του-
φεκι του κατ' άπάνω στην κλειδωνιά της

το άδειασε, άδειασε άκόμα και τες
του πές πιστόλες, ξεπετάχτηκε πέρα
κλειδωνιά κ' η οξώθουρα άνοιξε. Μπαί-
κε στα σπíti του και το βρίσκει ξε-
ρη.

Η γυναίκα του κ' η μοναχοθυγάτερα
Γκόλφω είχανε γίνει άφαντες. Πού
πάγει; τί είχανε γίνει;

Παίταται στο μεσοχώρι με το γιαταγάνι
για να ρωτήσει. Φωνάζει μ' όλη
τη δύναμη τους γείτονες, τους προσ-
καλεί, τον παπά, αλλά καθόλου φωνή!

Πού ήταν έρμιο απ' ανθρώπους, σά
κατήσει θανατικό μεγάλο, και
πιά δλους αν κ' οι κόττες
πούσανε στις άδλες και στους δρό-
μους τα σκυλιά, πού γαύιζαν από
μαρτυρούσαν ότι το χωριό
κ' παραούσε!

Η γυναίκα του Δήμου — Μπλακιό έτρι-
γυλλή του άφριζαν, το κορμί του
και τα μάτια του πετούσανε φω-
σφοδρά! Τί είχε γίνει το

είχανε γίνει; η γυναίκα του
θυγάτερα του; Μην τους είχανε
κλέψες; Μην τους είχανε
πιά στα Γιάννινα και τους
κουστρουμιά του κάστρου;

Μην τους είχανε κλέψει; Μην τους είχανε
πιά στα Γιάννινα και τους
κουστρουμιά του κάστρου;

Μην τους είχανε κλέψει; Μην τους είχανε
πιά στα Γιάννινα και τους
κουστρουμιά του κάστρου;

Μην τους είχανε κλέψει; Μην τους είχανε
πιά στα Γιάννινα και τους
κουστρουμιά του κάστρου;

Μην τους είχανε κλέψει; Μην τους είχανε
πιά στα Γιάννινα και τους
κουστρουμιά του κάστρου;

Μην τους είχανε κλέψει; Μην τους είχανε
πιά στα Γιάννινα και τους
κουστρουμιά του κάστρου;

Μην τους είχανε κλέψει; Μην τους είχανε
πιά στα Γιάννινα και τους
κουστρουμιά του κάστρου;

βήξε ίσια μέσα άκόμα, κ' εκεί που πήγαι-
νε άσκοπα, μιό νύφη έπεσε άπάνω στο
δρόμο του! Ίδοντας την ο Δήμο — Μπλα-
κιός ριόστηκε φοβερά σά λαβωμένο λιοντά-
ρι, πού άχολόγησε όλος ο λόγος. 'Η γυ-
ναίκα ξεφώνησε ένα «Α! » κ' έπεσε
καταγής ξερή από το φόβο της και πεθαμ-
μένη!

Προχώρησε άκόμα κατά το λόγο
μέσα, σάν άγρίμι, σά στοιχειό, σάν κακο
θανατικό, και τα πουλιά στο διόβα του
ξεπετούσαν και ξέφεβαν τρομαγμένα, σά
να τάσκιαζε γεράκι. Πήγε πήγε κάμποσο
διάστημα και να σου πέφτει άπάνω στο
διάβα του μιό γριά. Ρέκαζε πάλε ο Δήμος,

κ' η γριά πέφτει στα γόνατα και τον
παρακαλάει:

— Κόψε με μένα μονάχα, καπετάνε μ',
να γλυτώση το καχημένο το χωριό από τήν
όργή σου, πού δε σε φταίει καθόλου!

— Πούν' η γυναίκα μου κ' η θυγάτερα
μου:

Ρυόστηκε πάλε ο Δήμος.
'Από το Θιό να τδδρουλε, καπετάνε
μ'! 'Από το Θιό να τδδρουν κ' οι δύο!

'Απολογήθηκε η γριά.
— Πέ μου, μωρή στρίγλα; τί έτρεξε
σπίτι μου; πρί σε κόψω.

Και σήκωσε κατ' άπάνω της το γιατα-
γάνι,

— Νά, καπετάνε μ'! του άπολογήθηκε
η γριά με την ψυχή στα δόντια από το
τό φόβο της. 'Η θυγάτερα σ' μ'ς ντρό-
πιασε και την πήρε η μάνα της κ' έγι-
ναν άφαντες!

'Εχουν τώρα μιό βδομάδα
άπάνω κάτω πού φύγανε. Δε φταίει, κα-
πετάνε μ', το χωριό το καχημένο! Δε
φταίει το χωριό το καχημένο! Μονάχες
τους φταίνε μάνα και θυγάτερα, οι δύο
τους!

— 'Η θυγάτερα μ' άτιμη! ξεφώνησε
ο Δήμος άπελπισμένα. Και κατά πού κά-
νανε;

— Κανέναν δεν ξέρει, καπετάνε μ',
κατά πού έκαναν! 'Εχ'ν πάρει νόχτα
των όμματαί τους!

'Ακούοντας άφτά τα λόγια ο Δήμο-
Μπλακιός, ο φοβερός και τρομερός άρμα-
τωλός του Ραντοβιζιού, συγκλονίστηκε
όλος κ' έπεσε καταγής. Λίγη δύναμη τδ-
μενε άκόμα στα στήθια του, όσο να ειπή
μονάχα στη γριά:

— Και ποιος άκούστηκε γι' άπτεώνας
της;

— Το πρωτοπαλλήκαρό σου! 'Ο Φώ-
τος!

'Ακούοντας ο Δήμος τδνομα του Φώτου,
του πρωτοπαλλήκαρού του, έβαλε μιό με-
γάλη προσπάθεια, σηκώθηκε στα ποδάρια
του, φόρεσε το πόσι του γυναικί, για να
κρύψη τάτιμασμένο μέτωπό του κ' έγινε
άφαντος μπροστά πού τη γριά πού άρχισε
να κάνη το σταυρό της, λένοντας:

— Ξωρκισμένος να είσαι, καπετάνε μ',
και σύ, κ' η στρίγλοθυγάτερα σ' κ' η στρί-
γλογυναίκα σ'!

www

B'

'Ετρεμε ο ήλιος να βσιλέψη όταν ο
Δήμο Μπλακιός άπήντησε τα παλληκάρια
του, πού τα είχε άφήσει την ίδια την ή-
μέρα για να πάη να ιδή το σπίτι του.

Το πρωτοπαλλήκαρό του, ο Φώτος, άμα
τον ξανάντησε νόχεται από μακριά, και
να περπατά άσυνείθιστα, κ' όγι όπως
περπατούσε πάντα, κατάλαβε κ' από τα
κινήματά του, κ' από το κατεδασμένο πό-

σι του, ότι ο καπετάνος του μπήκε στο
φοιχτό μυστικό, πού τον έδερνε τόσες βδο-
μάδες. Μπορούσε από πολλής να φύγη,
μπορούσε και τότες άκόμα να τραβήχτη
και να γλυτώση τη δίκια όργη του άτι-
μασμένου πατέρα, αλλά θα τον κατηγο-
ρούσε ο κόσμος για δειλό κι άναντρο, και
δεν τδκαμε.

Μόλις ο καπετάν Δήμος έφτασε μισή
τουφεκιά τόπο — τουφεκιά εκείνου του και-
ρού — άδειασε το τουφεκι του άπάνω στο
πρωτοπαλλήκαρό του, το Φώτο, φωνά-
ζοντας δυνατά:

— Άτιμε άπατεώνα!

'Ο Φώτος, χωρίς να πιαστή άκόμα απ'
άρματα, φώναζε με όλη του τη δύναμη:

— Μή, καπετάν Δήμο, γιατί είμαι παι-
δί σου!

Σ' άφτό το διάστημα, ο Δήμος είχε
γεμίσει το καρυοφύλλι του και ξαναρ-
ρίχνει:

— Μή, καπετάν Δήμο ξαναφωνάζει ο
Φώτος, γιατί είμαι παιδί σου!... Σχώ-
ρεσέ μας!

Τρίτη τουφεκιά του Δήμου-Μπλακιό
του τσακίζει το ζειδί το χέρι. Με την
τρίτη τουφεκιά ο Δήμος, όντας δέκα δρα-
σκίλες μόλις μακριά πού το Φώτο, άρχίζει
από τα πιστόλια του. «Μπάμ!», το ένα,
«μπάμ!» και τάλλο. Με την δέφτερη
πιστολιά τον πιτυχαίνει στα πλευρά.

— Μή, καπετάν Δήμο! του ξαναφωνα-
ζει πάλε ο Φώτος. Μή, πατέρα μου! Δέν
άνηθήκα ποτέ να πάρω τη θυγάτερα σου!

Το στεφάνι θα σκεπάση κάθε μας σφάλ-
μα...

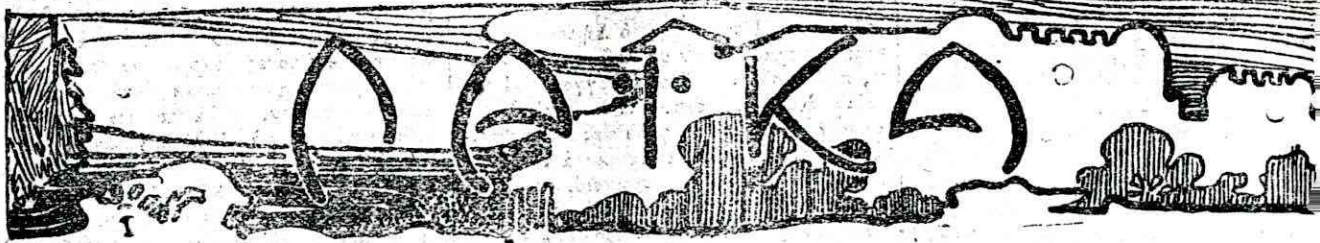
'Ο Δήμος είχε πετάξει πιά καταγής το
καρυοφύλλι του και τα πιστόλια του, για
να μην τονέ βραίνουν κ' έβγαλε το για-
ταγάνι του. Λίγα βήματα τούς χώριζαν
τόν ένα πού τον άλλονε.

— Γιέ της... σκύλας! φώναζε ο Δη-
μος. Κάνε το σταβρό σου! για ύστερη
φορά!

'Ο Φώτος βλέποντας από τη μιό μεριά
το Δήμο να τδρχεται κατ' άπάνω του,
σά θεριό, σάν όργισμένο σύννεφο, πού σέρ-
νει μέσα του φωτιά κι άνεμοζάλη, κι ά-
κούοντας από την άλλη, την άτιμη βρι-
σιά για τη μάνα του, κι ούτε έχοντας πιά
καμιά έλπίδα να τον καταπράυνη ώστε να
ρίξη κάτω το φοινικό του γιαταγάνι, έτσι
καθώς εΐτανε λαβωμένος και κλονιζότανε
να πέση κάτω σάν άνεμοδαρμένο ηηπαρίσ-
σι, έσυρε κι άφτός το γιαταγάνι του και
δέχτηκε το πρώτο χτύπημα του Δήμου,

κι άρχίζει μιό φοβερή μονομαχία. Σ' άφ-
τό άπάνω, τα παλληκάρια, πού βρίσκονταν
εκεί, μη γνωρίζοντας γιατί γένουνταν
όλ' άφτά και μην ξέροντας ποιανού να πά-
ρουν το μέρος, στεκόντανε με τα χέρια
άνεργα, περιμένοντας την καταστροφή,
γιατί σέβονταν το Δήμο ως καπετάνο
τους, άλλ' άγαπούσαν και το Φώτο το
λεβέντη σάν άδελφό, κι ά δεν εΐταν ο Φώ-
τος ούτε μισό παλληκάρι, δε θάτρωγε φω-
μί με τον άγριο και σκληρό Δήμο Μπλα-
κιό.

Σε λίγες στιγμές καπετάνος και πρωτο-
παλλήκαρο σωριάστηκαν καταγής, από τα
χτυπήματα πούδινε ο ένας τ' άλλονού
κι όπως εΐτανε σωριασμένοι ο ένας κοντά
στον άλλο κι έτρεχαν τα αίματά τους, σά
βρύσες, κάποτε σηκώνονταν άργά άργά
από'να καταματωμένο χέρι, πού γούφτια-
ζε άκόμα το γιαταγάνι και χτυπούσε τόν
πλαγινό του με την ύστερή του δύναμη,

πού του έφεβες με τὸ ὑστερνὸ τοῦ αἵμα. Τὰ πρόσωπά τους καὶ τῶ δυνῶν εἴτανε μα-
κελλεμένα, τὰ κεφάλια τους ἀνοιγμένα,
τὰ μάτια τους σκεπασμένα ἀπὸ τὸ αἷμα
καὶ τὰ μούστακια τους καὶ τὰ τριχωμένα
στήθια τους αἱματοποτισμένα. Δὲν πέρα-
σαν παρὰ λίγες στιγμὲς ἀκόμα κ' οἱ ψυχές
τους φτερουγίζανε μετὰ τὴν ὑσ-ερνή τους αἱ-
ματοσταλαματιά. Τὰ παλληκάρια ἔκαμαν
κύκλο γύρα γύρα στοὺς σκοτωμένους. Ἡ
Μέρα πῆδησε τρεχάτη πίσω στὸν ὁρίζον-
τα συγκινημένη ἀπὸ ἓνα τέτοιο θέαμα,
καὶ πρόβαλε ἡ Νύχτα καὶ τὸ σκεπᾶσε μετὰ
τὰ μαῦρα της φτερά.

Τὸ τρομερὸ διπλοφωνικὸ διαλαλήθηκε
ὅλη τὴ νύχτα ἀπ' ἀκρῆς σ' ἀκρῆς τοῦ Ραν-
τοβιζίου καὶ ὅλα τὰ ματωμένα γύρα γύρα,
καὶ ὅταν ἔδωκε ὁ Θεὸς τὴ μέρα τοῦ, ἔτρεξαν
ὅλα τὰ χωριά τοῦ Ραντοβιζίου μετὰ τοὺς πα-
πᾶδες τους κ' ἔθαψαν τοὺς νεκροὺς τὸν ἓνα
κοντὰ στὸν ἄλλον, μαζὶ μετὰ τὰ γιγατάνια
τους, πού τὰ κρατοῦσαν ἀκόμα σφιχτὰ στὰ
κοκκαλωμένα χέρια τους, σὰ νὰ εἴτανε δυ-
νατὸ νὰ ξακολουθήσουν τὸν πόλεμό τους
καὶ στὸν Κάτω Κόσμο. Εἴτανε συνήθεια
τότε, καὶ συνήθεια ἡρωϊκή, νὰ θάψουν
ἀρματολούς, ὡς καὶ κάθε δοξασμένον, μετὰ
τὰρμάτα!

ΛΛ

Γ'

Τέσσερους μῆνες ὑστερὰ ἀπὸ τὸ σκοτωμὸ
τοῦ Δήμου-Μπλακιά καὶ τοῦ Φώτου, στὴ
μοναστήρι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, πού βρισκε-
ται στὸ Μαυροματί τῶν Ἀγρᾶφων, δυὸ
ὥρες μακριὰ πὸ τὰ Τρίκαλα, ἡ Γκόλφω
τοῦ Δήμου-Μπλακιά, ἡ καλόγρια τοῦ μο-
ναστηρίου γέννησε γιό. Ὁ Γιὸς ἐκεῖνος
τῆς Καλόγριας εἶχαν ὁ στρατάρχης τῆς
Ἑλλάδας τοῦ Εἰκοσι ἑνός, ὁ Γεώργιος
Καραϊδκάκης!

Χρ. Χρηστοβασιλῆς

Τὸ πάθημα ἐνὸς Βλαχοδημάρχου

Πρὸ τινῶν ἐτῶν εἰς τὰ ὄρεινὰ
χωρία τῆς Ὀλυμπίας περιώδευεν ὁ
Νομάρχης Κυπαρισσίας, ἵνα ἐξετάσῃ
τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου. Ἀπὸ δήμου
δὲ εἰς δήμον διερχόμενος ἐτύγχανε
τῆς περιποιήσεως τῶν δικφόρων Δη-
μάρχων, οἱ ὅποιοι τῷ ἔδιδον τὰς
σχετικὰς πληροφορίας περὶ τῆς ἐν
γένει καταστάσεως τῶν Δήμων.
Μεταξὺ τῶν πολλῶν δημάρχων
παρουσιάσθη καὶ εἰς γηραιὸς φουστα-
νελλοφόρος Δήμαρχος μετὰ ὅλην τὴν
λεβεντιά καὶ τὴν ἐλευθερίαν τὴν
ἰπποῖαν ἐν μέρει τῇ ἔδιδε τὸ ὀλόλευκο
καὶ λεβέντικο ἐλληνικὸ φόρεμα εἰς
τὸν Νομάρχην, ἀφοῦ τὸν εἰδοποίησαν,

διότι εἶχε μεταβῆ, εἰς τὸ ἀπέναντι
βουνὸν ἵνα ἐπισκεφθῇ τὰ ποίμνιά
του. Μετὰ τὸ φυχγῆτον, τὸ ὅποῖον
εἶχε παρατεθῇ εἰς τὸ σπῆτι τοῦ
Εἰρηνοδίκου ὁ Νομάρχης μεταξὺ τῶν
ἄλλων λέγει εἰς τὸν Δήμαρχον.

— Πῶς πᾶν τὰ πράγματα κύριε
Δήμαρχε; Ἐννοῶν τὰ τοῦ Δήμου.

— Πολὺ καλὰ κύριε Νομάρχην, φέτος
μάλιστα μετὰ τὸ σεγουντάρισμα τοῦ
καιροῦ ἐπῆγαν πολὺ ὠραῖα, γεννήσανε
ἀπὸ 2-3 τὸ καθένα. Ἐσυχία σ' ὅλα
τὰ κοπάδια, ἀπαντᾷ με μεγαλείτε-
ρον θάρρος ὁ Δήμαρχος.

— Δὲν σ' ἐρώτησα γι' αὐτὰ—με εἰρω-
νικὸν μειδίσμα—ἐπαναλαμβάνει ὁ Νο-
μάρχης, ἀλλὰ γιὰ τὰ πράγματα τοῦ
δήμου.

— Τοῦ Δήμου λές κύριε Νομάρχην;
Μὴ τὰ ρωτᾷς εὐτυχία πέρα γιὰ πέρα
ὅλα τὰ κοπάδια καὶ ὅλες ἡ στάνες
εἶνε γαλάρικα καὶ ὅλα τὰ πρῶϊμα
ἀπαντᾷ μ' ἔτι μεγαλείτερον θάρρος
ὁ Δήμαρχος.

— Τὸ κατάλαβες Δήμαρχε, λέγει
μετὰ κάποιον θυμὸν ὁ Νομάρχης, πῶς
εἶσαι χόνδρος;

— Χόνδρος λές κύριε Νομάρχην μου;
Καὶ πού νὰ δῇς κύριε Νομάρχην ὁ
ἀδελφός μου αὐτός πού εἶπαμε, ὁ
Δῆμος—εἶνε πειρὸ χόνδρότερος ἀπὸ
μένα!.... ἀπαντᾷ με κάποιον φόβον
συνάμα καὶ ἀπορίαν ὁ Δήμαρχος, ἐνῶ
ὁ Νομάρχης καὶ οἱ παρακαθήμενοι
ἐξερράγησαν εἰς Σαρδονεῖους γέλωτας,
οἱ ὅποιοι ἐκοκάλωσαν τὸν κύριον-Δή-
μαρχον!

Στο. Ν. Κτεναβ....

Πῶς ἡ φτώχεια εἰνε ἀθάνατος

Εἰς κάποιον χωριὸ τῆς Εὐρυτανίας
ἐξημία γριὰ ὀνομαζομένη Φτώχεια,
ἡ ὁποία ἐξοῦσε μόνον καὶ μόνον ἐκ
τῶν μῆλων μίας μηλέας, ἥτις ἀπε-
τέλει τὴν μόνην της περιουσίαν.

Τὰ μῆλα ὅμως αὐτῆς τὰ ἐλεη-
λάτουν τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ κάθε
χρόνον φοικωδῶς.

Ἡ καυμένη ἡ γριὰ ἐστενοχωρεῖτο
δι' αὐτὸ ἀλλὰ δὲν ἤξευρε τί νὰ κάμῃ.

Ἐνα βράδυ ἓνας νεὸς ἦλθε στὸ
φτωχικὸ της καὶ τῆς ἐζήτησε φιλο-
ξενίαν.

Ἡ γριὰ μετὰ ὅλην τὴν φτώχειαν τῆς
τὸν περιποιήθηκε.

Τὸ πρωὶ πού θὰ ἔφευγε ὁ ἄγιος
νεὸς τῆς ἀπεκαλύφθη ὅτι ἦτο
ἄγγελος καὶ τὴν ἐρώτησε τί κα-
θέλει νὰ τῆς κάμῃ.

— Ὅποιος ἀνεβαίνει στὴ μηλι-
εἶπεν ἡ γριὰ, νὰ κολλᾷ.

— Γεννηθήτω, ἀπήντησεν ὁ ἄ-
γγελος καὶ ἐξηφανίσθη.

Πέρασε καιρὸς ἀπὸ τότε πολὺς.

Ἡ μηλιὰ ἀνθίζε κάθε χρόνο καὶ
ἔκανε μῆλα, κανεὶς ὅμως δὲν ἐτοί-
μοῦσε νὰ τὴν πλησιάσῃ διότι κο-
λοῦσε ἐπάνω, ἐκτὸς τῆς γριᾶς.

Μιὰ μέρα παρουσιάσθη ὁ Χάρ-
γιά νὰ τὴν πάρῃ.

Αὐτῇ, ἀφοῦ εἰς μάτην παρεκάλε-
τὰ τὴν ἀφήτῃ, τοῦ ἐζήτησεν ἐπὶ τῶν
λους μίας χάριν.

— Τί θέλεις; τὴν ἠρώτησεν,
χάρος.

— Ν' ἀναιβῇς νὰ μοῦ κόψῃς
μῆλα, ἀπήτησεν ἡ γριὰ, γιὰ τὸ δέ-
μο. Εἰμὶ γριὰ γυναίκα καὶ θέλω
δροσιζῶ καὶ γλυκάνω τὸ στόμα μου
πού εἶνε θὰ πικραμένο ἀπὸ τὸ φαρ-
μάκι τοῦ θανάτου.

Ὁ Χάρος ἀνέβηκε διὰ νὰ κόψῃ
μῆλα, ἀλλὰ ἐκόλλησεν ἐκάνω.

Πέρασε πάλιν πολὺς καιρὸς ἀ-
πὸ τότε.

Ὁ Χάρος ἐξηκολούθη νὰ μ-
κολλημένος στὴ μηλιά.

Ὡς ἐκ τούτου κανεὶς δὲν πέθα-
νεν ἐκ τῶν χωριῶν.

Οἱ ἄνθρωποι ἐπληθύνθησαν τό-
ῳστε ὅλη ἡ γῆς γέμισε καὶ τὸ σι-
τὸν δὲν ἐφθανε γιὰ ὅλους.

Λίμνες καὶ καλὸν στὸν κόσμον ἔ-
ναι ἔρχεται ὁ θάνατος νὰ βάζῃ πᾶ-
ντὰ δεινὰ.

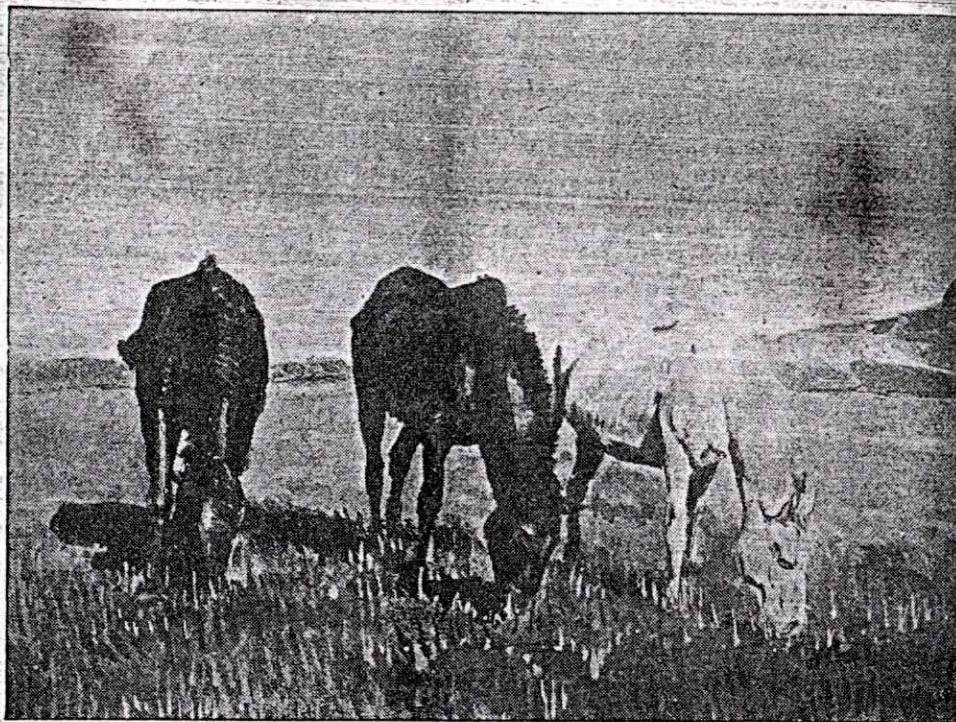
Κατακραυγὴ ἤκουσθη ἀπὸ παν-
τότε καὶ διαμαρτυρίαι ἠγέρθη-
πρὸς τὸν Θεόν.

Ἐπὶ τέλος ἦλθαν εἰς τὴν
Φτώχεια καὶ τὴν παρεκάλεσαν νὰ
λευθερώσῃ τὸν θάνατον.

Αὐτῇ ἐζήτησεν εἰς ἀντάλλαγμα
τὴν καταστήσῃ ἀθάνατον, ὅπερ
ἐγένετο.

Καὶ ἄρχισε ἀπὸ τότε νὰ περ-
οὗς ὁ κόσμος καὶ νὰ ἀνακουφίζεται

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

B. GERMENH

ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΕΝΟΣ ΗΡΩΑ

Τρεις ὥρες χτυποῦσε ὁ ἄγριος ἄρματω-
λὸς τοῦ Ραδοθυζιοῦ, ὁ Δῆμος Μπλακιᾶς,
τὴν ἐξώθυρα τοῦ σπιτιοῦ του στὴν Σκου-
ληκαριά τῆς Ἀρτας, κι' ἡ ἐξώθυρα δὲν
ἀνοίγε...

Ὅλο τὸ χωριό, γνωρίζοντας τὸ τ' εἶχε
γείνει καὶ τί μποροῦσε νὰ γείνη, ἀμὰ τὸν
ἀπείκασε ἀπὸ μακριὰ νάρχεται, πρόντισε
μέσα στὰ λόγγα γιὰ νὰ μὴν ἴδῃ καὶ νὰ
μὴν ἀκούσῃ τὸν Δῆμο Μπλακιᾶ θυμωμένο,
ποῦ εἶταν ἄγριος σὰν Γενήτσαρος καὶ μαῦ-
ρος σὰν σθηστὸ δαυλί, τὴν στιγμὴ ποῦ
θὰ μάθαινε ἐκεῖνα ποῦ εἶχαν γείνει μέσα
στὸ σπίτι του.

Τρεις ὥρες χτυποῦσε ὁ ἄγριος Δῆμος

Μπλακιᾶς τὴν ἐξώθυρα τοῦ σπιτιοῦ του, κι'
ἡ ἐξώθυρα δὲν ἀνοίγε. Τότε γύρισε τὸ ντου-
φέκι του κατ' ἀπάνω στὴν κλειδωνιά της καὶ
τὸ ἀδειασε. Ἀδειασε ἀκόμα καὶ τὲς δύο του
τὲς πιστόλες καὶ πετάχτηκε πέρα ἢ κλει-
δωνιά κι' ἡ ἐξώθυρα ἀνοίξε στὴν βία τῶν
τριῶν μολυδιῶν. Μπαίνει μέσα στὸ σπίτι
του καὶ τὸ βρίσκει ἔρημο! Ἡ γυναῖκα του
κι' ἡ μοναχοθυγατέρα του ἡ Γκόλφω εἶ-
χαν γείνει ἀφαντεῖς! Τί εἶχαν γείνει; Ποῦ
εἶχαν πάγει;

Τότε ὁ Δῆμος Μπλακιᾶς, ὁ φημισμένος
γιὰ τὴν ἀγριότητά του, μάζωσε πουργά-
ρια ἀπὸ τὴν ἀλλή, τὰ βάλε στὴ μέση τοῦ
κατωγιοῦ, τοὺς ἐβάλε φωτιά, καὶ τὸ σπίτι

σὲ μιὰν ὥρα ἔγεινε ἀσβεσταριά! Τότε πετάχτηκε στὸ μεσοχώρι μὲ τὸ σπαθί στὸ χέρι γιὰ νὰ ρωτήσῃ. Φώναξε μ' ὅλη του τὴ δύναμη τοὺς γειτόνους, τοὺς προεστούς, τὸν παπᾶ, ἀλλὰ καθόλου φωνή! Τὸ χωριὸ ἦταν ἔρημο ἀπ' ἀνθρώπους, σὰν νὰ τῷχε πατήσῃ θανατικό, καὶ μόνον οἱ κόττες βόσκαγαν στὲς αὐλὲς καὶ τὰ σκυλιὰ γαύγιζαν ἀπὸ τὲς φράχτες, — ἀπόδειξη ὅτι τὸ χωριὸ δὲν εἶχε πεθάνει, ἀλλὰ ζοῦσε καὶ παραζοῦσε μέσα στὰ ρέπετα.

Τὰ δόντια τοῦ Δήμου Μπλακιά ἐτρίζαν, τὸ στόμα του ἀφρίζε, τὸ κορμί του ἔτρεμε ὁλόβολο, καὶ τὰ μάτια του πετοῦσαν φωτιὲς σὰν ἀστροπελέκια!

Τ' εἶχε γείνει τὸ χωριό; Τ' εἶχε γείνῃ ἡ γυναίκα του κι' ἡ μοναχοθυγατέρα του; Μὴν τοὺς εἶχαν σκλαδῶσει κλέφτες; Μὴν τοὺς εἶχε μάσει ὁ Ἀλῆ-πασιάς στὰ Γιάννινα καὶ τοὺς ἔρριξε στὰ μπουντρούμια τοῦ Κάστρου;

Αὐτὰ βάνοντας μὲ τὸ νοῦ του, τράβηξε ἴσια πέρα, χωρὶς νὰ ξέρῃ ποῦ πῆγαινε. Σὲ λίγη ὥρα κατάλαβε ὅτι βρίσκονταν μέσα στὸν λόγγο. Ἔβαλε τ' αὐτί του ν' ἀκουρμαστῇ τίποτα κυπροκούδουνα, ἀλλὰ τοῦ κάκου! Πευθενὰ δὲν ἀκούονταν τίποτε κι' ἡσυχία μεγάλη βασιλεψε στὸν λόγγο. Τράβηξε ἴσια μέσα ἀκόμα, κι' ἐκεῖ ποῦ πῆγαινε ἄσκοπα, μιὰ νεῖα γυναίκα ἔπεσε ἀπάνω στὸν δρόμο του. Ἰδόντας τὴν, ὁ Δήμος Μπλακιάς ρυάστηκε σὰν λαθωμένο λειοντάρι, ποῦ ἀχολόγησε ἔλος ὁ λόγγος. Ἡ γυναίκα ξεφώνησε ἓνα «ἄαα!» κι' ἔπεσε καταγῆς ξερὴ ἀπὸ τὸν φόβο της καὶ πεθαιμένη. Προχώρησε ἀκόμα κατὰ τὸν λόγγο μέσα, σὰν ἀγρίμι, σὰν στοιχειό, σὰν κακὸ θανατικό, καὶ ξεπετοῦσάν καὶ ξέφυγαν τὰ πουλιά στὸ διάβα του τρομαγμένα σὰν νὰ τᾶσκιαζε γέρακας. Πῆγε, πῆγε ἀκόμα κάμποσο διάστημα, καὶ νὰ τοῦ πέφτει ἀπάνω στὸ διάβα του μιὰ γριά. Ρέκλαξε πάλε ὁ Δήμος κι' ἔπεσε ἡ γριά στὰ γόνατά του, παρακαλῶντας τον:

— Κόψε με ἐμένα μοναχά, καπετάνε μ', καὶ νὰ γλυτώσῃ τὸ καῦμένο τὸ χωριὸ ἀπὸ τὴν ὀργή σου, ποῦ δὲν σοῦ φταίει καθόλου...

— Ποῦν' ἡ γυνίκα μου κι' ἡ θυγατέρα μου;

Ρυάστηκε πάλε ὁ Δήμος.

— Ἀπὸ τὸν θεὸ νὰ τὸ βροῦν, καπετάνε μ', ἀπὸ τὸν θεὸ νὰ τὸ βροῦν καὶ οἱ δύο τους. Ἀπολογήθηκε ἡ γριά, περιμένοντας τὸν βέβαιο θάνατό της.

— Πέ μου, μωρὴ Στρίγλα, τί ἔτρεφε στὸ σπίτι μου, πρὶν σοῦ κόψω τὸ κεφάλι!

Καὶ σήκωσε κατ' ἐπάνω της τὸ σπαθί.

— Νά, καπετάνε μ'! (τοῦ ἀποκρίθηκε ἡ γριά μὲ τὴν ψυχὴ στὰ δόντια ἀπ' τὸ φόβο της). Ἡ θυγατέρα σ' μᾶς ντρόπιασε καὶ τὴν πῆρε ἡ μάνα της κι' ἔγειναν ἄφαντες κι' οἱ δύο τους! Ἐχουν τώρα μιὰ βδομάδα ἀπάνω - κάτω πῶφυγαν. Δὲν φταίει τὸ καῦμένο τὸ χωριό. Μονάχες τους φταίν, μάνα καὶ θυγατέρα, οἱ δύο τους.

— Ἡ θυγατέρα μου ἄτιμη! (ξεφώνησε ἀπελπισμένα ὁ Δήμος). Καὶ κατὰ ποῦ ἔκαναν;

— Κάνενας δὲν ξέρεῖ, καπετάνε μ', κατὰ ποῦ ἔκαναν... Ἐχουν πάρει νύχτα τῶν ὁμματιῶν τους...

Ἀκούοντας αὐτὰ τὰ λόγια, ὁ Δήμος Μπλακιάς, ὁ φοβερός καὶ τρομερός ἄρματολὸς τοῦ Ραδοβυζιοῦ, συγκλονίστηκε διὸς σὰν ξεριζωμένος δέντρος, κι' ἔπεσε καταγῆς. Λίγη δύναμη τοῦ εἶχε μείνει ἀκόμα στὰ στήθια του, ὡς ποῦ νὰ πῇ μονάχα στὴν γριά:

— Καὶ ποιὸς ἀκούεται γι' ἀπατεῶνάς της;

— Τὸ πρωτοπαλλήκαρό σου... ὁ Φῶτος!

Ἀκούοντας ὁ Δήμος τ' ὄνομα τοῦ Φῶτος, τοῦ πρωτοπαλλήκαρό του, ἔβαλε μιὰ μεγάλη προσπάθεια, σηκώθηκε στὰ ποδάρια του, φόρεσε τὸ πόσι του γυνίκα, γιὰ νὰ κρύβῃ τὸ ἀτιμασμένο μέτωπό του, κι' ἔγεινε ἄφαντός μπροστὰ ἀπὸ τὴν γριά, ποῦ ἄρχισε νὰ κάνῃ τὸν σταυρό της, λέγοντας:

— Σορκισμένος νὰ εἶσαι, καπετάνε μ', κι' ἐσὺ κι' ἡ στριγλοθυγατέρα σου κι' ἡ στριγλογυνίκα σου.

Ἐτρεμε ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψῃ, δταν ὁ Δήμος Μπλακιάς ἀπάντησε τὰ παλληκάρια του, στὸ μέρος ποῦ τὰ εἶχε ἀφήσει γιὰ νὰ πάῃ νὰ ἰδῇ τὸ σπίτι του στὴν Σκουληκαριά.

Ἀμα τὸν ξαγνάντησε τὸ πρωτοπαλλήκαρό του ὁ Φῶτος νᾶρχεται ἀπὸ μακριὰ καὶ νὰ περπατᾷ ἀσυνήθιστα κι' ὀχι ὅπως περπατοῦσε πάντα, κατάλαβε κι' ἀπὸ τὰ

κινήματά του κι' από τὸν τρόπο ποὺ φοροῦσε τὸ πόσι του, διὲς ὁ καπετάνος τοῦ εἶχε μπῆ στὸ φοβερὸ μυστικό, ποῦ τῷ δερνε τὸν ναὺ τόσες βδομάδες, ἀφόντας εἶχε μάθει τὴν ἐγκαστριά τῆς χιλιογαπημένης τοῦ Γκόλφως. Μποροῦσε ἀπὸ πολλῆς νὰ πάρῃ τὴν Γκόλφω καὶ νὰ φύγῃ, μποροῦσε ἀκόμα καὶ τότε νὰ τραβηχτῇ καὶ νὰ γλυτώσῃ τὴν δίκαια ὀργὴ τοῦ ἀτιμωμένου πατέρα· ἀλλὰ θὰ κατηγοριῶνταν ὡς δειλὸς κι' ἀναντρός καὶ δὲν τῷ κανε.

Μόλις ὁ καπετάν Δημῶς ἔφτασε μιὰ ντουφεκιὰ τόπο, ντουφεκιὰ ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἔδωκε τὸ ντουφέκι τοῦ ἀπάνω στὸ πρωταπαλλήκαρό του τὸν Φῶτο, φωνάζοντας δυνατὰ:

— Ἄτιμε ἀπατεῶνα!

Ὁ Φῶτος, χωρὶς νὰ πιστῇ ἀκόμα ἀπ' ἄρματα, φώναξε μ' ὄλη του τὴν δύναμη:

— Μή, καπετάνε μου, μὴ γιὰτ' εἶμαι παιδί σου!

Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ καπετάν Δημῶς εἶχε ζυγώσει πλείοτερο κι' εἶχε γεμίσει τὸ καρυοφύλλι τοῦ καὶ ξανάρριξε.

— Μή, καπετάνε μου, (ξαναφώναξε ὁ Φῶτος), γιὰτ' εἶμαι παιδί σου! Συχώρησέ μας!

Τρίτῃ ντουφεκιὰ τοῦ καπετάν Δημῶς τοῦ τσακίζει τὸ ζερβὶ τὸ χέρι τοῦ Φῶτου.

Μὲ τὴν τρίτῃ ντουφεκιὰ, ὁ καπετάν Δημῶς εἶταν μόνις δέκα δρασκελές τόπο μακριὰ ἀπὸ τὸν Φῶτο, κι' ἄρχισε ἀπὸ τὰ πιστόλια τοῦ: «Μπάμμι» τὸ ἓνα, «μπάμμι» καὶ τ' ἄλλο. Ἡ δευτέρη πιστολιά τὸν πέτυχε στὰ πλευρά.

— Μή, καπετάνε μου! (τοῦ ξαναφώναξε πάλι ὁ Φῶτος). Μή, πατέρα μου! Δὲν ἀρνήθηκα ποτὲ νὰ πάρω τὴν θυγατέρα σου! Τὰ στεφάνια μας θὰ σκεπάσουν κάθε μας σφάλμα...

Ὁ καπετάν Δημῶς εἶχε πετάξει πλεία καταγῆς τὸ ντουφέκι τοῦ καὶ τὰ πιστόλια τοῦ, γιὰ νὰ μὴν τὸν βαρύνουν, κι' ἔσυρε τὸ σπαθί τοῦ. Λίγα βήματα τοὺς χώριζαν τὸν ἓνα ἀπὸ τὸν ἄλλον...

— Γυιὲ τῆς...! (φώναξε ὁ καπετάν Δημῶς,) Κάνε τὸν σταυρό σου γιὰ ὑστερη πορά!

Ὁ Φῶτος, βλέποντας ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ τὸν καπετάν Δημῶ νὰ τῷ ῥεχταὶ κατ' ἐπάνω τοῦ σὰν θεριό, σὰν ὠργισμένο σύννεφο

ποῦ σέρνει μέσα του τὴν φωτιά καὶ τὴν ἀνεμοζάλη, κι' ἀκούοντας ἀπὸ τὴν ἄλλῃ τὴν βρεῖα βρισιά γιὰ τὴν μάννα του, κι' οὔτε ἔχοντας πλεία κἄμμιαν ἐλπίδα νὰ τὸν καταπραῖνῃ ὥστε νὰ ρίξῃ κάτω τὸ φονικό του σπαθί, κι' ἔτσι, καθὼς εἶταν λαβωμένος καὶ κλονίζονταν νὰ πέσῃ κάτω, σὰν ἀνεμόδαρτο κυπάρισσι, ἔσυρε κι' αὐτὸς τὸ γιαταγάνι τοῦ, καὶ δέχτηκε τὸ πρῶτο χτύπημα τοῦ καπετάνου τοῦ, κι' ἄρχισε μιὰ φοβερὴ μονομαχία.

Σ' αὐτὸ ἐπάνω, τὰ παλληκάρια ποῦ βρίσκονταν ἐκεῖ, μὴν γνωρίζοντας γιὰτ' ἔγονταν ὅλ' αὐτά, καὶ μὴν ξέροντας ποιανοῦ ἀπὸ τοὺς δυὸ νὰ πάρουν τὸ μέρος, στέκονταν μὲ τὰ χέρια ἀνεργὰ καὶ περιμένανε περίλυπα τὴν καταστροφὴ· γιὰτ' ἐβόδονταν τὸν καπετάν Δημῶ, ὡς καπετάνο τους, κι' ἀγαποῦσαν τὸν λεβέντη κι' ἀντρεῖο Φῶτο, σὰν ἀδερφό τους, κι' ἂν δὲν ἦταν ὁ Φῶτος, οὔτε ἓνα παλληκάρι δὲν θὰ μποροῦσε νὰ φάῃ ψωμί μὲ τὸν ἄγριο καὶ σκληρὸν Δημῶν Μπλακιάν...

Σὲ λίγες στιγμῆς, καπετάνος καὶ πρωτοπαλλήκαρος εἶχαν σωριαστῇ καταγῆς ἀπὸ τὰ χτυπήματα πῶδινε ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου, κι' ὅπως ἦταν σωριασμένοι ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλον κι' ἔτρεχαν καὶ τῶν δυοῶν τὰ αἵματα σὰν βρύσες, κάποτε σηκώνονταν ἀργὰ-ἀργὰ τὰ δυὸ καταματωμένα χέρια ποῦ χούφτιαζαν ἀκόμα τὸ σπαθί καὶ τὸ γιαταγάνι, καὶ χτυποῦσαν ἀκόμα τὸν πλαγινό τους, μὲ τὴν ὑστερή τους δύναμη, ποῦ τοὺς ἔφευγε μὲ τὸ ὑστερνό τους αἷμα.

Τὰ πρόσωπά τους, καὶ τῶν δυοῶν, ἦταν μάκελλεμένα, τὰ κεφάλια τους ἀνοιγμένα, τὰ μάτια τοὺς σκεπασμένα ἀπὸ τὸ αἷμα, καὶ τὰ μουστάκια τοὺς καὶ τὰ δασοτριχωμένα στήθια τοὺς αἱματοποτισμένα. Δὲν πέρασαν παρὰ λίγες στιγμῆς ἀκόμα, κι' οἱ ψυχές τους φτερούγισαν μὲ τὴν ὑστερή τους αἱματοσταλαγματιά.

Τότε τὰ παλληκάρια ἔκαναν κύκλο γύρω-γύρω στοὺς σκοτωμένους, κλαίοντας καὶ γιὰ τοὺς δυὸ... Ἡ Μέρα πήδησε τρεχάτη πίσω ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα, συγκινημένη ἀπὸ ἓνα τέτοιο ἄγριο θέαμα, καὶ πρόβλεψε ἡ Νύχτα καὶ τὸ σκέπασε μὲ τὰ μαύρα φτερά της.

Τὸ τρομερὸ διπλοφονικὸ διαλαλήθηκε

δληνύχτα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ ἄρματω-
 λικοῦ τοῦ Ραδοβυζιοῦ, καὶ σ' ὄλα τ' Ἀρ-
 ματωλίκια ποὺ συνώρευσαν μ' αὐτὸ γύρα-
 γύρα, κι' ὅταν ἔδωκε ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα
 του, ἔτρεψαν ὄλα τὰ χωριά τοῦ Ραδοβυζιοῦ
 μὲ τοὺς παπάδες τους, κι' ἔθαψαν τοὺς νε-
 κροὺς τὸν ἕναν κοντὰ στὸν ἄλλον, μαζὶ ἡ-
 τα φονικά τους ἄρματα, ποὺ τὰ κρατοῦσαν
 σφιχτά στὶς κοκκαλιασμένες τοὺς δεξιὲς
 παλάμες, σὰν νὰ ἦταν δυνατό νὰ ξακολου-
 θήσουν τὸν πόλεμό τους καὶ στὸν Κάτω-
 Κόσμο!

Ἦταν συνήθεια τότε, καὶ συνήθεια ἡρωϊ-
κή γὰρ θάφτουν τοὺς Ἀρματωλοὺς καὶ τοὺς

Κλέφτες, καθὼς καὶ κάθε ἀντρείον, μὲ τ' ἄρματα του.

... Τέσσερες μήνες ύστερα από τὸν σκοτωμὸ τοῦ καπετὰν Δήμου Μπλαχιά καὶ τοῦ Φώτου, στὴ Μαναστήρι τοῦ Ἀϊ-Γεωργίου, ποὺ βρίσκεται ἀπάνω ἀπὸ τὸ χωριὸ Μαυρομμάτι τῶν Ἀγραύφων, δυὸ μόλις ὥρες ἀπὸ τὰ Τρίγκαλα, ἢ Γκόλφω, ποὺ εἶχε πάγει ἐκεῖ μετὴν μάννα της καὶ καλογηρεύτηκαν, γέννησε γυιό...

Ὁ Γυιὸς ἐκεῖνος τῆς Καλόγριας εἶταν ὁ
Στρατάρχης τῆς Ἑλλάδας τοῦ Εἰκοσιένα
Γεώργιος Καραϊσκάκης.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΣΥΓΚΙΝΗΣΗ

Γιὰ νὰ ἐξετασθεῖ ὁ χαρακτήρας καὶ ἡ ποιότητα τῆς Καλλιτεχνικῆς Συγκίνησεως πρέπει πρῶτα-πρῶτα νὰ ξέρομε ὅσο τὸ δυνατόν πὺ καθαρὰ τί εἶναι ἡ Συγκίνηση.

Μία ἀπὸ τῶν ἀρχικῶν συστατικῶν Δυνά-
μεως τῆς Ψυχῆς εἶναι ἡ **συγκινητικότης**,
ἡ ὁποία διεγείρεται στοὺς διαφόρους ἀν-
θρώπους σὲ βαθμὸν ἀνισο, σὰν ἀντίδραση,
προκαλουμένη ἀπὸ stimuli, ποὺ μᾶς ἔρχον-
ται εἴτε ἀπὸ τὸν ἔξωτερικὸν κόσμον, εἴτε ἀπὸ
τὸν ἐσωτερικὸν μᾶς κόσμον, τόσο τὸ διανοη-
τικόν, ὅσο καὶ τὸ συναισθηματικόν.

Η συγκριτική έχει βαθμούς, που
αρχίζουν από την αδιαφορία και φτάνουν
στην παθολογική κατάσταση της άγ-
νωστούς αδημονίας.

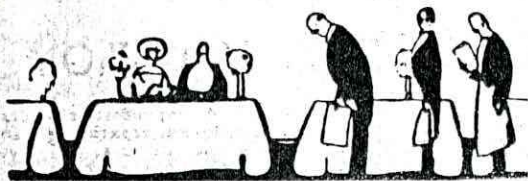
Τὴ συγκινητικότητά μπορούμε νὰ τὴ
ἐκφράσουμε σὰ μιὰ συστατικὴ δύναμη τοῦ
ἀνταθροπικοῦ.

Καὶ τὴ συγκίνησιν πάν τὸ συνειδητὸ ἀπο-
τέλεσμα τῆς διεγέρσεως τῆς συγκινητικότη-
τος.

Μὰ γὰρ νὰ ἐννοηθεῖ καλύτερα τὸ τί εἰ-
συγκίνηση, ποῖα εἶναι ἡ ποιότητά της
θε φορὰ, καὶ ποῖα ἡ μορφή της, μὴ
ἔνεται πραχτικὸ ν' ἀναλύσομε παραδείγ-
ματα συγκινήσεως τυπικά. Γιατί καὶ οἱ
συγκινήσεις εἶναι ἢ ἀπλές, ἢ σύνθετες ἀπὸ
καὶ περισσότερες συνιστώσες συγκινή-

σεις, καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς τελευταῖες αὐτές, ἴσως ἡ πολυσυνθετότερη, εἶναι ἡ καλλιτεχνική.

Καὶ λοιπόν: Μὲ συγκινεῖ ἡ θεὰ ἐνὸς γλυκοῦ ποῦ μου ἀρέσει. Μὲ συγκινεῖ σὲ μεγαλύτερο βαθμὸν, ἂν εἶμαι πεινασμένος, ἡ θεὰ ἐνὸς ψωμοῦ. Συγκινοῦμαι βλέποντας κι' ἀκούοντας τὴ χαροκαμένη μάνα, ποὺ κόβεται μοιρολογώντας τὸ μονάκριβό της. Μὲ συγκινεῖ τὸ ἡλιογεῖμα μὲ τὰ περὶ ῥίσσια χρώματα καὶ κάλλη. Μὲ συγκινεῖ ὁ σκοπὸς τοῦ τραγουδιοῦ ποὺ τραγουδοῦσε — πᾶνε τριάντα χρόνια — ἡ πεθιαμένη μάνα μου. Μὲ συγκινεῖ τὸ «μή μου τοὺς κύκλους τάραττε» τοῦ Ἀρχιμήδη. Μὲ συγκινεῖ ὁ Ναπολέων στὴν Ἀγία Ἑλένη. Μὲ συγκινεῖ ἡ σκηνὴ ποὺ ὁ Σωκράτης χαιδεύει τὰ ξανθὰ μαλλιά τοῦ Φαίδωνα καὶ μιλεῖ γιὰ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, λίγη ὥρα προτοῦ νὰ πειλὶ τὸ κῶνειο. Μὲ συγκινεῖ ἡ ἀφήγηση τοῦ θανάτου ἐνὸς Ἰσῶα. Συγκινοῦμαι ἀπὸ τὶς στροφές τοῦ Σολωμοῦ γιὰ τὸ χορὸ τοῦ Ζαλόγγου. Συγκινοῦμαι σὰ θυμηθῶ τὸ Θεὸ πάσχοντα στὸ Γολγοθᾶ. Συγκινοῦμαι μπροστὰ σὲ πίνακα ἀποκαθελώσεως ἐνὸς Δασκάλου τῆς Ἀναγεννήσεως. Μὲ συγκινεῖ μὴ σονάτα τοῦ Μπετόβεν, ἢ τὸ ἀντίκρουσμα τῶν ξορειπῶν τοῦ Παρθενώνα.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΤΩΡΑ ΤΟ ΜΑΗ...

Τώρα τὸ Μάη μὲ δροσιὰ νὰ τραγουδήσω θέλω,
νὰ πῶ τραγούδια τοῦ σερβιτὰ καὶ τῶν παληκασιῶν,
νὰ πῶ καὶ τῆς ἀγάπης μου ποῖα φορεσιὰ τῆς μοιάζει:
Τῆς ἀσπρῆς ἀσπρα μοιάζουσε, τῆς γαλανῆς γαλάτεια
καὶ τῆς μελαχροινῆς χρυσὰ πόχει πολλά τὰ νύξια...

ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ

Γιὰ μιά φορά 'ναι ἡ λεβεντιά, γιὰ μιά φορά εἶν' τὰ νύξια
γιὰ μιά φορά περπατήσα μ' ἕνα μορφο κοράσι...
Νὰ νηὶ φιλήσω νερόπουλο ράβει καὶ τραγουδήσαι,
νὰ νηὶ ἀφήσω ἀφίλητη παιζογυάλει μὲ μένα...
Πεῖσέ μου, δέξου τ' ἄλογο σὲ ριζιμὸ λιθάρι.
Φιλῶ τὴν κόρη μιά φορά, φιλιῶ τὴν κόρη δύο.
Πάνου στὸ τρίτο φιλί μου λυέται τ' ἄλογο μου...

ΤΗΣ ΓΑΛΑΝΗΣ ΤΟ ΦΟΡΕΜΑ

Τῆς γαλανῆς τὸ φόρεμα, τῆς ρούσσας τὸ φουστάνι
ἔχῃνα ραφτάδες τσορβαν καὶ ἔχῃνα μαθητάδες.
Κι' ἕνα μικρὸ ραφτόπουλο ράβει καὶ τραγουδήσαι:
— Φουστάνι μου φιλόρραφο καὶ φιλόγαλμένο,
ἡ κόρη ποῦ θὰ σὲ φορῇ μαζί μου νὰ σ' ἀλλάξω!
Κι' ἂν δὲ σὲ λύσῃ μετ' ἐμέ, ἡ γῆς νὰ σὲ χαλάσῃ!...

ΣΚΟΤΕΙΝΙΑ...

Γιατί 'ναι μαύρα τὰ βουνὰ καὶ σκοτεινὸς ὁ κάμπος;
Λεῖπει τῆς θάλασσας νερό, τῆς μαύρης γῆς χορτάρι,
λεῖπει κι' ὁ ἥλιος ὁ μυσὸς καὶ τὸ φεγγάρι ἀκέραιο,
λεῖπει κι' ἐμὲ ἡ ἀγάπη μου κι' εἶνε μακριὰ στὰ ξένα...
Ἦρθε τῆς θάλασσας νερό, τῆς μαύρης γῆς χορτάρι,
ἦρθε κι' ὁ ἥλιος ὁ μυσὸς καὶ τὸ φεγγάρι ἀκέραιο...
Ἦρθε κι' ἐμὲ ἡ ἀγάπη μου ποῦδαν μακριὰ στὰ ξένα...

Κορινθία 1928

(Συλλογὴ Ἀγγέλου Βραδινού)

στράφη τῆς ἔπεσε στὸ κεφάλι τῆς μητέρας της ὅταν ἀκούσε ἕνα
τέτοιο πράγμα. Πήγαινε νὰ πνίξῃ τὴν θυγατέρα της γιὰ τὴν πα-
ρανομίαν, καὶ τὴν ἐντροπὴν, ποῦ εἶχε χάσει, ἀλλ' ἡ μάνα νίκησε τὴ
γυναῖκα τοῦ Δήμου Μπλακιά.

Στὴν καρδιά της βρόδθηκε βαρύτερη ἡ μητρικὴ ἀγάπη, ἀπὸ τ'
ἄλλα αἰσθημάτων τῆς τιμῆς καὶ τῆς νεροπῆς κι' ἀνὰ νύξιν τὴ
θυγατέρα της σκέφτηκε πῶς νὰ τὴ σώσῃ. Πῆγε στὸ σπίτι τοῦ
παπὰ τοῦ χωριοῦ, κι' εἶπε τὰ γενόμενα, κι' ὁ παπὰς γνωρίζοντας
τὴν ἀνθρωπὸς ἦταν... ὁ πατέρας τῆς Γκόλφως, συμβούλευε τὴν Δῆ-
μαϊνα νὰ πάρῃ κρυφὰ τὴν θυγατέρα της καὶ νὰ φύγῃ μακριὰ-μα-
κριὰ, σὲ ξένα σῶματα καὶ σὲ ξένα ἀρματαῶλια καὶ νὰ μείνουν κι'
οἱ δύο κομμένες καὶ ἀγνώστες.

Τὸ πρᾶγμα ψυθυρίστηκε στὸ χωριὸ κι' ἄρχισε νὰ γίνεται μπού-
γιο, κι' ἡ Δῆμαϊνα ἀπ' τὸ φόβο της μὴν τὸ μάθῃ ὁ ἀντρας της
τὸ κακὸ, μιά νύχτα πήρε τὴν θυγατέρα της καὶ πάει, πάει... χω-
ρὶς νὰ ξέρῃ κανεὶς κατὰ ποῖο δρόμο ἔκαμε. Τὴν αὐγὴ τὸ χωριὸ
βλέποντας τὸ κλειδομανταλωμένο σπίτι τοῦ Δήμου-Μπλακιά φει-
δοδόθηκε ἀπὸ τὸ φόβο του. Ἀπὸ τότε ἔβαλε νὰ παραφυλάγουν
ποῖτε θ' ἄρχονταν ὁ ἀγριὸς νοικοκύρης του, κι' ὅταν τὸν εἶδαν
νὰρχεται σκόρπισε ὅλο τὸ χωριὸ, μέσα στὰ λόγια. Κι' αὐτοὶ οἱ
πιστικοὶ ἀκόμα βούλωσαν τὰ κυροκοιτῶνα τῶν κοιταδιῶν τους,
γιὰ νὰ μὴν ἀκούετι τὸ λάλημά τους.

— Ἡ Δῆμαϊνα μὲ τὴν θυγατέρα της εἶχαν τραβήξει κατὰ τ'
Ἀγρόφι. Ἀπὸ ῥάχη σὲ ῥάχη κι' ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ, διακονού-
ντας, καὶ περπατώντας μέρες ἔφτασαν στὸ μοναστήρι Ἀι-Γιωρ-
γίου στὸ Μαυρομμάτι, τελευταῖο σῖνορο τῶν Ἀγρόφων, κοντὰ στὰ
Τρίκαλα, ποῦ σῴζεται ὡς τὰ σήμερι. Ὁ γούμενος ἄμα ἔμαθε τὴν
αἰτία ποῦ τὰς ἀνάγκασε ν' ἀφήσουν τὸ σπίτι τους, τὴν δέχθηκε μὲ
καλωσύνη καὶ τὴν ἔκαμε καὶ τὴν δύο καλόγριες τοῦ μοναστηριοῦ.

Ἐπειὰ ἀπὸ λίγους μῆνες ἡ καλόγρια ἡ Γκόλφως γέννησε μέσα
στὸ μοναστήρι, παιδί.

Τὸ παιδί ἐκεῖνο ἦταν ὁ στρατάρχης τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1821, ὁ
Γεώργιος Καραϊσκάκης!...

Χρήστος Χρηστεβασιλῆς

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΑΣΗΜΟΙ ΜΟΝΟΦΘΑΛΜΟΙ

Ὅσοι ἔχουν τὴν ἀτυχία νὰ εἶνε μονόφθαλμοι, μισροῦν νὰ πα-
ρηγορηθοῦν γιὰ τὴν ἐνδοξὴν ὁμοιοπαθεῖς στὴν ἱστορία.
Διάσημοι λοιπὸν μονόφθαλμοι μνημονεύονται ἀπὸ τὴν ἱστορία
οἱ ἑξῆς:

Ὁ Ἀννίβας, ὁ περιφανὴς στρατηγὸς τῆς Καρχηδόνας, στρατο-
πεδεύσας κοντὰ σ' ἕνα ἔλος κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων ἐκ-
στρατεῖαν του, ἀρρώστησε βαρεῖα καὶ ἔχασε τὸ ἕνα τοῦ ματί, ὀλλί-
γον πρὸ τῆς ἐν Κάννας μάχης.

Ὁ Λυκούργος, ὁ μέγας νομοθέτης τῆς Σπάρτης, ἐτυφλώθη,
κατὰ τὸν Πλούταρχο, ἀπὸ τὸ ἕνα τοῦ ματί, τραυματιοθεῖς σὲ μά-
σισσι μὲ ρόμβον.

Καὶ ὁ Φίλιππος, ὁ μέγας βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἦταν ἐπί-
σης μονόφθαλμος καὶ νὰ πῶς: Κάποιος τοξότης ὀνόματι Ἀσπὴρ,
εὐφρασκόμενος ἐντὶς πόλεως πολιορκουμένης ὑπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ
ἐχθρὰν προσωπικὴν τρέφων ἐναντίον αὐτοῦ, γιὰ ἐξευφράσθη πε-
ρισφορικὰ γιὰ τὴν ἱκανότητά του, τὸν ἐτύφλωσε διὰ βέλους, πέ-
ρνοντας τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν: — Ὁ Ἀσπὴρ τῷ δεξιῷ ὀφθαλμῷ τοῦ
Φιλίππου!.. Ὁ Φίλιππος τραυματιοθεῖς καὶ τυφλωθεὶς ἀπὸ τὸ
ἕνα μάτι ἔφαξε πάλι τὸ βέλος ἐντὶς τῆς πολιορκουμένης πόλεως
μὲ τὴν ἑξῆς ἀπάντησιν: — Ἐὰν ὁ Φίλιππος κυριεύσῃ τὴν πόλιν,
ὁ Ἀσπὴρ θ' ἀπαγχονισθῇ! Ἐτοί δε καὶ ἔγινε.

Μονόφθαλμος ἦτο καὶ ὁ Πούλβιος Ὁράτιος Κοκλῆς, ὁ ἀν-
δρείος Ῥωμαῖος, ὁ ὁποῖος ὑπερήσπισε μόνος του τὴν ἐπὶ τοῦ Τιβέ-
ρως γέφυραν ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τοῦ βασιλέως Πορσίνου. Ὅταν
δὲ κατόπιν οἱ Ῥωμαῖοι κατέστρεψαν ὀπισθεν τοῦ τῆν γέφυραν, ῥί-
χτηκε στὸν ποταμὸ καὶ ἐσώθη κολυμβώντας. Τὸν ἕνα τοῦ ὀφθαλ-
μοῦ εἶχε χάσει ὁ Κοκλῆς σὲ μιά προγενεστέρη μάχην.

Ὁ Σερτόριος, διάσημος Ῥωμαῖος στρατηγός, λαβὼν μέρος στὴν
κατὰ τῶν Μαρκίων ἐκστρατεῖαν ἐτραυματίσθη, κατ' ἐναντίον, ἀπώλεσε
δὲ τέλος καὶ τὸν ἕνα τοῦ ὀφθαλμοῦ! Μολαταῦν λέγει ὁ Πλούταρχος: «Ὁ μόνον δὲν ἐλυπεῖτο, ἀλλὰ καὶ ἐσημνέτο
δὲ αὐτὸ!..»

Ὁ Βαχιάζιτς, ὁ περίφημος Σουλτάνος, ὁ ἐπικαλούμενος Κε-
ραυνός, ἦταν ἐπίσης μονόφθαλμος. Ὅταν αἰχμαλωτίσθηκε στὴν
Ἀγκυρὰ, ὅτεκα ἀπὸ μιά μάχην καὶ τοὺς ὀδήγησαν ἐνώπιον τοῦ Διοι-
κητοῦ τοῦ Ταμερλάνου κατελήφθη ἀπὸ ἀγανάκτησιν βλέποντάς τον
νὰ τὸν κυτταίει προσεχτικὰ καὶ νὰ γελῇ. Ἐτοί δε ὀργισμένος κα-
θῶ! ἦταν τοῦ εἶπε: — Μὲ τὴν στάση σου αὐτὴ κατασχόνεις τὸν
θεῖο μὲρ σου!..

— Ἄν γελῶ γιὰ τὴν δυστυχίαν σου, τοῦ ἀπάντησε τότε ὁ Τα-
μερλάνος, ἀλλὰ συλλογίζουμαι πόσο λίγο ὁ Θεὸς λογαριάζει τὴν
ἀνθρώπινον δύναμιν, ἀπὸ τὴν ἐμπιστεύθηκε σ' ἕνα μονόφθαλμο,
οὐκ ἐνέει, καὶ σ' ἕνα κουτσό, οὐκ ἂν μένα!..

Ὁ Κόρμενς, ὁ ἐνδοξὸς Πορτογάλλος ποιητής, ἔχασε τὸ ἕνα
τοῦ ματί, τραυματιοθεῖς ἀπὸ μιά σφαῖρα στὴ μάχην τῆς Κεσῦτα
ἐναντίον τῶν Μαύρων.

Ὁ Γαμβέττας, ὁ διάσημος ῥήτωρ καὶ πολιτικός, ἔχασε τὸ ἕνα
τοῦ ματί, μικρὸς ἀκόμη ἐνὸς ἔπαυσε μὲ μερικὸς συνουρηλικὸς τόν.
Ἐνῶς ἀπὸ αὐτοῦ τὸν χτύπησε κατὰ λάθος καὶ τὸν στραβώσε.
Λέγεται ὅμως ἐξέλλου ὅτι τὸ δυστύχημα αὐτὸ τὸ ἔπαθε ἐνῶ πα-
ρακαλοῦντοσιν τὴν ἐργασία ἐνὸς σιδηρογενοῦ. Μιά σπῖθα πετάχθη-
κε ἐξαφνικὰ καὶ τὸν ἐτύφλωσε!..

Μονόφθαλμος ἦτο τέλος καὶ ὁ Νέλσων, ὁ μέγας Ἀγγλὸς ναύ-
αρχος.

Περί αὐτοῦ διηγούνται ὅτι κατὰ τὸν βομβαρδισμόν τοῦ ἐν Κο-
πενάγῃ δανικοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ, προχώρησε μὲ τὸ πλοῖο
του τόσο πολὺ ὅστε ὁ διοικὼν τὸν στόλο ναύαρχος τὸν διέταξε νὰ
ὀπισθοδρομήσῃ. Οἱ ἀξιωματικοὶ του τὸν εἰδοποίησαν τότε ἀμέσως
περὶ τούτου, αὐτὸς ὅμως ἀντὶ νὰ ὑπακούσῃ, ἔβαλε τὸ τηλεσκόπιόν
του... στὸ χαλασμένο μάτι του καὶ προσπερνέτω ὅτι κυτταίει νὰ
διακρίνῃ τὰ συνθήματα τῆς ναυαρχίδος. Κατόπιν δὲ ἀπάντησε:

— Δὲν βλέπω κανὲν σημεῖον!.. ἔμπροσ!..

Κ' ἐπροχώρησαν καὶ ἐνίκησαν...

ΜΙΚΡΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

ΤΟ ΤΣΕΚ ΤΟΥ ΖΟΓΡΑΦΟΥ

Μιά μέρα, ὁ διάσημος ζωγράφος Σαρλέ, ἀπὸ ἔφαγε σὲ κάποιον
ξενοδοχεῖο, ἀντελήφθη ὅτι εἶχε λησμονήσει νὰ πάρῃ μαζί του τὸ
πορτοφόλι του. Χωρὶς νὰ χάσῃ τότε καιρὸ, ζήτησε ἕνα χαρτί καὶ
ἕνα μολύβι, καὶ ζωγράφησε γρήγορα γρήγορα ἕνα μικρὸ κυνηγετικὸ
σκίτσον κατὰ τὸ ὅποιον ἐσημείωνεν ἰδιωχείας: «Γραμματίαν
Δεκαπέντε φράγκων!..» Κατόπιν ἐκάλεσε τὸν σερβιτόρο, καὶ ἔ-
στειλε τὸ σκίτσον ἀπὸν ἐκδότῃ του Μογιόν.

— Ποῦ δὲν θὰ λησμονήσω, ἔλεγε ἀργότερα ὁ Σαρλέ διηγούμε-
νος τὸ ἀνέκδοτο αὐτό, τὴν κατὰ τῆς ποῦ ζωγραφίστην στὸ πρό-
σωπον τοῦ σερβιτόρου, ὅταν μοῦ ἔφερε ἕκ μερὸς τοῦ Μογιόν δε-
καπέντε φράγκα!

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΕΝΟΣ ΗΡΩΑ

ΤΟΥ ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Τρεις ώρες χτυπούσε ο άγριος άρματωλός του Ραδοβυζιού, ο Δήμος Μπλακιάς, την εξώθυρα του σπιτιού του στην Σκουληκαριά της "Αρτας, κι' η εξώθυρα δεν άνοιγε... "Όλο τὸ χωριό, γυροβόλῳ τὸ τ' εἶχε γείνει καὶ τὴν μποροῦσε νὰ γείνη, ἅμα τὸν ἀπείκαζε ἀπὸ μακρὰ νᾶρχεται, πρόντισε μέσα στὰ λόγγα γιὰ νὰ μὴν ἰδῇ καὶ νὰ μὴν ἀκούσῃ τὸν Δήμο Μπλακιά θυμωμένο, πού ἦταν ἄγριος σὰν γενή- τας καὶ μαῦρος σὰν σῆσοτ δαυ- λὶ, τὴν στιγμὴν πού θὰ μάθαινε ἐ- κείνη πὺν εἶχαν γείνει μέσα στὸ σπί- τι του.

Τρεις ὥρες χτυποῦσε ὁ ἄγριος Δήμος Μπλακιάς τὴν εξώθυρα τοῦ σπιτιοῦ του, κι' ἡ εξώθυρα δὲν ἀ- νοίγε. Τότε γύρισε τὸ ντουφεκὶ τοῦ κατ' ἀπάνω τὴν κλειδιανὶα τῆς καὶ τὸ ἔδωσε. "Αἰεῖσε ἀκόμα καὶ τίς δυὸ τὸν τίς πιστόλες καὶ πετάχτη- κε πέρα ἡ κλειδιανὶα κι' ἡ εξώθυρα ἀνοίξε στὴν βία τῶν τριῶν μολυ- βίων. Μπαίνει μέσα στὸ σπίτι τοῦ καὶ τὸ βρίσκει ἔρημο! "Ἡ γυναίκα του κι' ἡ μοναχοθυγατέρα του ἡ Γκόλφω εἶχαν γίγει ἄφαντες! Τὶ εἶ- χαν γίγει; Πού εἶχαν πάγει;

Τότε ὁ Δήμος Μπλακιάς, ὁ φη- μισμένος γιὰ τὴν ἀγριότητά του, μά- ζωσε πουνάριον ἀπὸ τὴν αὐλὴν, τᾶβαλε στὴ μέση τοῦ κατωγιοῦ, τοὺς ἔβαλε φωτιά, καὶ τὸ σπίτι σὲ μίαν ὥρα ἔγινε ἀσθεταρία! Τότε πετάχτηκε στὸ μεσοχώρι μὲ τὸ σπα- θὶ στὸ χέρι γιὰ νὰ ρωτήσῃ. Φώναξε μ' ὅλη τοῦ τὴ δύναμη τοὺς γειτό- νους, τοὺς προεστούς, τὸν παπὰ, ἀλλὰ καὶ τοῦ χωριοῦ ἦσαν ἔρημο ἀπ' ἀνθρώπους, σὰ νὰ τὸχε πατήσῃ θανατικὸ, καὶ μόνον οἱ κό- τες βόσκοναν στές αὐλὲς καὶ τὰ σκυλιὰ γάβγιζαν ἀπὸ τὴν φράχτη —ἀποδείξῃ ὅτι τὸ χωριὸ δὲν εἶχε πεθάνει, ἀλλὰ ζοῦσε καὶ παραζοῦσε μέσα στὰ ρέπετα.

Τὰ δόντια τοῦ Δήμου Μπλακιά ἔτριζαν, τὸ στόμα του ἄφριζε, τὸ κορμὶ τοῦ ἔτρεμε δλόδολο, καὶ τὰ μάτια του πετοῦσαν φωτιὲς σὰν ἀ- στροπελέκια!

Τ' εἶχε γίγει στὸ χωριό; Τ' εἶχε γίν' ἡ γυναίκα τοῦ κι' ἡ μοναχοθυ- γατέρα του; Μὴν τοὺς εἶχαν σκλα- δώσει κλέφτες; Μὴν τοὺς εἶχε μά- σει ὁ Ἀλῆ-πασιάς στὰ Γιάνν-μα- σεὶ καὶ τοὺς ἔριψε στὰ μπουντρούμια τοῦ κάστρου;

Αὐτὰ βάνοντας μὲ τὸ νοῦ του, τράβηξε ἴσια πέρα, χωρὶς νὰ ξέρῃ πὺν πῆγαινε. Σὲ λίγη ὥρα κατὰλα- βε ὅτι βρίσκονταν μέσα στὸν λόγ- ο. "Ἐβαλε τ' αὐτὶ τοῦ ν' ἀκουρια- στῇ τίποτα κυπροκοῦδουνα, ἀλλὰ τοῦ κάκου! Πουθενὰ δὲν ἀκούονταν τίποτε κι' ἡσυχία μεγάλη βασιλεῦ- σε στὸν λόγγο. Τράβηξε ἴσια μέσα ἀ- κόμα, κι' ἐκεῖ πὺν πῆγαινε ἀσκοπα, μὴ νειὰ γυναίκα ἔπεσε ἀπάνω στὸ δρόμο του. "Ἰδόντας τὴν, ὁ Δήμος Μπλακιάς ρυάστηκε σὰν λαβωμένο λιοντάρι, πὺν ἀχολόγησε ὅλος ὁ λόγγος. "Ἡ γυναίκα ἐξέφωνε ἕνα «άα!» κι' ἔπεσε καταγῆς ξερὴ ἀπὸ τὸν φόβο τῆς καὶ πεθαμένη. Προχώ- ρησε ἀκόμα κατὰ τὸν λόγγο μέσα, σὰν ἀγρίμι, σὰν στοιχειό, σὰν κα- κὸ θανατικὸ, καὶ ξετετοῦσαν καὶ ἐξέφυγαν τὰ πουλιὰ στὸ διάβα τοῦ τρομαγμένα σὰ νὰ τᾶσκιαζε γέρα- κας. Πῆγε, πῆγε ἀκόμα κάμποσο διάστημα καὶ νὰ τοῦ πέφτει ἀπάνω στὸ διάβα τοῦ μὴν γριά. Ρέκαξε πάλι ὁ Δήμος κι' ἔπεσε ἡ γριά στὰ γόνατά του, παρακαλῶντας του:

—Κόψε με ἔμένα μονάχα, καπε- τάνε μ', καὶ νὰ γλυτώσῃ τὸ καῦμέ- νο τὸ χωριὸ ἀπὸ τὴν ὀργή σου, πὺν δὲν σοῦ φταίει καθόλου...

—Ποῦν' ἡ γυναίκα μου κι' ἡ θυ- γατέρα μου;

—Ρυάστηκε πάλι ὁ Δήμος.

—Απὸ τὸν θεὸ νὰ τὸ δροῦν, κα- πετάνε μ', ἀπὸ τὸν θεὸ νὰ τὸ δροῦν καὶ οἱ δυὸ τους.

"Απολογῆθηκε ἡ γριά, περιμένον- τας τὸν βέβαιον θάνατό τῆς.

—Πέ μου μωρὴ στρίγγλα, τί ε- τρεβε στὸ σπίτι μου, πρὶν σοῦ κά- νω τὸ κεφάλι!

Καὶ σήκωσε κατ' ἐπάνω τῆς τὸ σπαθί.

—Νά, καπετάνε μ'! (τοῦ ἀπο- κρίθηκε ἡ γριά μὲ τὴν ψυχὴ στὰ δόντια ἀπ' τὸ φόβο τῆς). "Ἡ θυγα- τέρα σ' μᾶς ντρόπιασε καὶ τὴν πῆ- ρε ἡ μάννα τῆς κι' ἔγιναν ἄφαντες κι' οἱ δυὸ τους! "Ἐχουν τώρα μὴ βδομάδα ἀπάνω-κάτω πᾶφυναν. Δὲν φταίει τὸ καῦμένο τὸ χωριό. Μονά- χος τοὺς φταίν, μάννα καὶ θυγατέρα οἱ δυὸ τους.

—"Ἡ θυγατέρα μου ἄτιμη! (ξε- φώνησε ἀπελπισμένα ὁ Δήμος). Καὶ κατὰ πὺν ἔκαναν;

"Ακούοντας αὐτὰ τὰ λόγια, ὁ Δήμος Μπλακιάς, ὁ φοβερός καὶ τρομερὸς ἀρματωλός τοῦ Ραδοβυ- ζιού, συγκλονίστηκε ὅλος σὰν ξε- ρισμένος δέντρος, κι' ἔπεσε κατα- γῆς. Λίγη δύναμη τοῦ εἶχε μείνει ἀκόμα στὰ στήθια τοῦ, ὡς πὺν νὰ πῇ μονάχα στὴ γριά:

—Καὶ ποῖος ἀκούεται γι' ἀπα- τεῶνας τῆς;

—Τὸ πρωτοπαλλῆκαρό σου... ὁ Φῶτος!

"Ακούοντας ὁ Δήμος τ' ὄνομα τοῦ Φῶτος, τοῦ πρωτοπαλλῆκαρό του, ἔβαλε μὴν μεγάλη προσπάθεια, ση- κώθηκε στὰ ποδάρια τοῦ, φόρεσε τὸ πόσι τοῦ γυναικί, γιὰ νὰ κρύβῃ τὸ ἀτίμασμένο μὲτωπό του, κι' ἔ- γινε ἄφαντος μπροστὰ ἀπὸ τὴν γριά, πὺν ἄρχισε νὰ κἀν τὸν σταυ- ρὸ τῆς λέγοντας:

—Ξορκισμένος νὰ εἶσαι, καπετά- νε μ' κι' ἐσὺ κι' ἡ στριγγλοθυγατέ- ρα σου κ' ἡ στριγγλογυναίκα σου.

"Ἐτρεμε ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψῃ, ὅ- ταν ὁ Δήμος Μπλακιάς ἀπάντησε τὰ παλληκάρια τοῦ στὸ μέρος πὺν τὰ εἶχε ἀφήσει γιὰ νὰ πᾶν νὰ ἰδῇ τὸ σπίτι τοῦ στὴν Σκουληκαριά.

"Ἄμα τὸν ξαγνάντησε τὸ πρωτο- παλλῆκαρό του, ὁ Φῶτος, νᾶρχεται ἀπὸ μακρὰ καὶ νὰ περπατᾷ ἀσυ- νῆθιστα κι' ὅχι ὅπως περπατοῦσε πάντα, κατὰλαβε κι' ἀπὸ τὰ κινή- ματά του κι' ἀπὸ τὸν τρόπο πὺν

φοροῦσε τὸ πόσι τοῦ, ὅτι ὁ καπε- τάνος τοῦ εἶχε μπῆ στὸ φοβερὸ μυ- στικὸ, πὺν τῶδερνε τὸν νοῦ τῶσες βδομάδες, ἀφόντας εἶχε μάθει τὴν ἐγκαστριά τῆς χιλιασγαπημένης τοῦ Γκόλφως. Μποροῦσε ἀπὸ πολλῆς νὰ πᾶρῃ τὴν Γκόλφω καὶ νὰ φύγῃ, μπο- ροῦσε ἀκόμα καὶ τότε νὰ τραβηχτῇ καὶ νὰ γλυτώσῃ τὴν δίκια ὀργὴ τοῦ ἀτίμασμένου πατέρα! ἀλλὰ θὰ κα- τηγοριῶνταν ὡς δειλὸς κι' ἄναν- τρος καὶ δὲν τόκανε.

Μόλις ὁ καπετάν Δήμος ἔφτασε μὴν ντουφεκίᾳ τόπο, ντουφεκίᾳ ἐ- κείνου τοῦ καιροῦ, ἔδωσε τὸ ντου- φέκι τοῦ ἀπάνω στὸ πρωτοπαλλῆ- καρό του τὸν Φῶτο, φωνάζοντας δυ- νατὰ:

—"Ατιμε, ἀπατεῶνα!

"Ὁ Φῶτος, χωρὶς νὰ πιαστῇ ἀκό- μα ἀπ' ἄρματα, φώναξε μ' ὅλη τοῦ τὴν δύναμη:

—Μὴ καπετάνε μου, μὴ, γιατί εἰμαι παιδὶ σου!

Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ καπετάν Δήμος εἶχε ζυγώσει πλείοτερο κι' εἶχε γεμίσει τὸ καρποφύλλι τοῦ καὶ ξανάριψε.

—Μὴ καπετάνε μου (ξαναφώναξε ὁ Φῶτος), γιατί εἰμαι παιδὶ σου! Συχώρησέ μας!

Τρίτῃ ντουφεκίᾳ τοῦ καπετάν Δή- μου τοῦ τσακίζει τὸ ζερβὶ τὸ χέρι τοῦ Φῶτος.

Μὲ τὴν τρίτῃ ντουφεκίᾳ ὁ καπε- τάν Δήμος ἦταν μὴν δέκα βρά- σκελές τόπο μακρὰ ἀπὸ τὸν Φῶτο, κι' ἄρχισε ἀπὸ τὰ πιστόλια τοῦ: «Μπαμμ» τὸ ἕνα, «μπάμμ» καὶ τ' ἄλλο. "Ἡ δεύτερη πιστολιὰ τὸν πέτυχε στὰ πλευρά.

—Μὴ, καπετάνε μου! (τοῦ ξα- ναφώναξε πάλι ὁ Φῶτος). Μὴ, τα- τέρα μου! Δὲν ἀρνῆθηκε ποτὲ νὰ πάρῃ τὴν θυγατέρα σου! Τὰ στε-

φάνια μας θὰ σκεπάσουν κάθε μας σφάλμα...

"Ὁ καπετάν Δήμος εἶχε πετάξει πλεία καταγῆς τὸ ντουφεκὶ του καὶ τὰ πιστόλια τοῦ, γιὰ νὰ μὴν τὸν βαραίνουν, κι' ἔσυρε τὸ σπαθί τοῦ. Λίγα θήματα τοὺς χώριζαν τὸν ἕ- ναν ἀπὸ τὸν ἄλλον.

—Γυιὲ τῆς... (φώναξε ὁ καπετάν Δήμος). Κάνε τὸ σταυρὸ σου γιὰ ὕστερη φορὰ!...

"Ὁ Φῶτος, δλεπόντας ἀπὸ τὴν μὴν μεριά τὸν καπετάν Δήμο νὰ τῶρχεται κατ' ἐπάνω τοῦ σὰν θε- ριό, σὰν ὠργισμένο σύννεφο πὺν σέρνει μέσα τοῦ τὴν φωτιά καὶ τὴν ἀνεμοζάλη, κι' ἀκούοντας ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν βαρεὶά βρισίᾳ γιὰ τὴν μάννα τοῦ, κι' οὔτε ἔχοντας πλεία καμμιὰν ἐλπίδα νὰ τὸν καταπραῖνῃ ὥστε νὰ ρίξῃ κάτω τὸ φονικὸ τοῦ σπαθί, κι' ἔτσι, καθὼς ἦταν λαβω- μένος καὶ κλονίζονταν νὰ πῆσῃ κά- τω, σὰν ἀνεμόδαρτο κυπαρίσσι, ἔ- συρε κι' αὐτὸς τὸ γιγατάνι τοῦ καὶ δέχτηκε τὸ πρῶτο χτύπημα τοῦ καπετάνου τοῦ, κι' ἄρχισε μὴν φο- βερὴ μονομαχία.

Σ' αὐτὸ ἐπάνω, τὰ παλληκάρια πὺν βρίσκονταν ἐκεῖ, μὴ γυνοῖν- τας γιατί γένονταν ὅλ' αὐτὰ καὶ μὴν ξέροντας ποιοῦ ἀπὸ τοὺς δυὸ νὰ πάρουν τὸ μέρος, στέκονταν μὲ τὰ χέρια ἀνεργὰ καὶ περιμέναν πε- ρίλυπα τὴν καταστροφὴν, γιατί σέ- βονταν τὸν καπετάν Δήμο, ὡς κα- πετάνο τους, κι' ἀγαποῦσαν τὸν λε- βέντη κι' ἀντρείο-Φῶτο, σὰν ἀδερ- φό τους, κι' ἂν δὲν ἦταν ὁ Φῶτος, οὔτε ἕνα παλληκάρι δὲν θὰ μποροῦ- σε νὰ φάῃ ψωμὶ μὲ τὸν ἄγριον καὶ σκληρὸν Δήμον Μπλακιά.

Σὲ λίγες στιγμὲς καπετάνος καὶ πρωτοπαλλῆκαρο εἶχαν σωριαστῇ καταγῆς ἀπὸ τὰ χτυπήματα πᾶδινε ὁ ἕνας τοῦ ἄλλουνοῦ, κι' ὅπως ἦταν σωριασμένοι ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλ- λον κι' ἔτρεχαν καὶ τὸν δυνῶν τὰ αἵματα σὰν δρύες, κάποτε σηκί- νονταν ἀργὰ-ἀργὰ τὰ δυὸ καταμα- τωμένα χέρια πὺν χούφτιαζαν ἀκό- μα τὸ σπαθί καὶ τὸ γιγατάνι καὶ χτυποῦσαν ἀκόμα τὸν πλαγιὸν τοὺς μὲ τὴν ὑστερινὴν τοὺς δύναμη, πὺν τοὺς ἔφευγε μὲ τὸ ὑστερόν τοὺς αἶμα.

Τὰ πρόσωπά τους, καὶ τὸν δυ- ὶν, ἦταν μακελλεμένα, τὰ κεφάλια τους ἀνοιγμένα, τὰ μάτια τους σκεπασμένα ἀπὸ τὸ αἷμα καὶ τὰ μουστάκια τους καὶ τὰ βαστραχι- μένα στήθια τους αἱματοποτισμέ- να. Δὲν πέρασαν παρὰ λίγες στι- γμὲς ἀκόμα, κι' οἱ ψυχὲς τοὺς πε- ροῦργισαν μὲ τὴν ὑστερινὴν τοὺς αἱμα- τοσταλματία.

Τότε τὰ παλληκάρια ἔκαναν κύ- κλο γύρα-γύρα στοὺς σκοτωμένους, κλαίοντας καὶ γιὰ τοὺς δυὸ. "Ἡ μέ- ρα πῆδησε τρεχάτῃ πίσω ἀπὸ τὸν δρίζοντα, συγκινημένη ἀπὸ ἕνα τέ- τοιο ἄγριο θέαμα, καὶ πρόβαλε ἡ νύχτα καὶ τὸ ἀέπασε μὲ τὰ μαῦρα φτερά τῆς.

Τὸ τρομερὸ διπλοφονικὸ διαλαλῆ- θηκε ὀληνύχτα ἀπ' ἄκρῃ σ' ἄκρῃ τοῦ ἀρματωλικοῦ τοῦ Ραδοβυζιού καὶ σ' ὅλα τὰ ἀρματωλίκια πὺν συν- ρευσαν μ' αὐτὸ γύρα-γύρα, κι' ὅταν ἔδωσε ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα τοῦ, ἔτρε- ξαν ὅλα τὰ χωριά τοῦ Ραδοβυζιού μὲ τοὺς παπάδες τοὺς, κι' ἔβαψαν τοὺς νεκροὺς τὸν ἕναν κοντὰ στὸν ἄλλο, μαζί μὲ τὰ φονικά τους ἄρ- ματα, πὺν τὰ κρατοῦσαν σφιχτὰ στὴς κοκκαλισμένες τοὺς δεξιὲς παλάμες, σὰ νὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἐκ- κολουθῶσιν τὸν πόλεμό τοὺς καὶ στὸν κάτω κόσμῳ!

"Ἦταν συνήθεια τότε, καὶ σινη- θεια ἡρωικὴ, νὰ θάβουν τοὺς ἀρ- ματωλούς καὶ τοὺς κλέφτες, καθὼς καὶ κάθε ἀντρείον, μὲ τ' ἄρματά τοῦ.

...Τέσσερες μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὸν σκοτωμὸ τοῦ καπετάν Δήμου Μπλακιά καὶ τοῦ Φῶτος, στὸ Μονα- στῆρι τοῦ "Αη-Γεωργίου, πὺν βρί- σκεται ἀπάνω ἀπὸ τὸ χωριὸ Μαυ- ρομάτι τῶν Ἀγράφων, δυὸ μόλις ὥρες ἀπὸ τὰ Τρίκαλα, ἡ Γκόλφω, πὺν εἶχε πάγει ἐκεῖ μὲ τὴν μάννα τῆς καὶ καλογηρέθηκαν, γέννησε γυιό.

"Ὁ γυιὸς ἐκείνος τῆς Καλόγριας ἦταν ὁ στρατάρχης τῆς Ἑλλάδας τοῦ Εἰκοσιένα Γεώργιος Καραϊσκά- κης.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ
(Επὶ τὸ προσκε/εῖν τὸ γέρον.)

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΕΝΟΣ ΗΡΩΑ

ΤΑ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ ΜΑΣ

(Συνέχεια και τέλος)

— Μή καπετάνι μου! (το ξαναφώναζε πάλι ο Φώτος). Μή, πατέρα μου! Δεν άρνθήθηκα ποτέ να πάρω την θυγατέρα σου! Τα στεφάνια μας θα σκεπάσουν κάθε μας σφάλμα...

Ο καπετάν Δήμος είχε πετάξει πλεία κατ'αρχάς το ντουφέκι του και τα πιστόλια του, γι' να μην τον θαρραίνουν, κι έφερε το σπαθί του. Λίγα βήματα τους χώριζαν τόν έναν άπό τόν άλλον...

— Γουέιτς πουτάνας (φώναξε ο καπετάν Δήμος), Κάνε τόν σκαυρό σου γιά ύστερη φορά!..

Ο Φώτος, βλέποντας άπό τήν μιá μεριά τόν καπετάν Δήμο νά τώρχεται κατ' έπάνω του σάν θηρίο, σάν ώργισμένο σίνεφρο που σέρνει μέσα του τήν φωτιά και τήν άνεμοζάλη, κι' άκούοντας άπό τήν άλλη τήν θαρεία βριαιά γιά τήν μάννα! του, και μ' έχοντας πλεία καμψίν έλπίδα νά τόν καταπρωήγιστε νά'ρξή'κάτω τó φωνικό του σπαθί, κι' έτσι, καθώς εΐταν λαθωμένος και κλονίζονταν νά πέση κάτω, σάν άνεμόδαρτο κυπαρίσι, έσυρεκι' αυτός τó γκαταγάνι του, και δέχτηκε τó πρώτο χτύπημα τού καπετάνιου του, κι' άρχισε μιá φοβερή μονομαχία...

Σ' αυτό έπάνω, τά παλληκάρια, που έρίσκονταν εκεί, μ'ήν γυναιρίζοντας γιάτί γένονταν όλ' αυτά, και μ'ήν ξέροντας ποιανός άπό τούς δυό νά πάρουν τó μέρος, στέκονταν μέ τά χέρια άνεργά και περιμάνανε περίλυπα τήν καταστροφή, γιάτί σέβονταν τόν καπετάν Δήμο, ώς καπετανό τους, κι' άγαπούσαν τόν λαδέντη κι' άντραίο Φώτο, σάν άδερφέ τους, κι' άν δεν εΐταν ο Φώτος, ούτε ένα παλληκάρι δεν θά μπορούσε νά φάη ψωμί μέ τόν άγριο και σκληρόν Δήμον Μπλακιάν...

Σε λίγες στιγμές, καταπατάνος και πρωτοπαλλήκαρος εΐχαν σωριασθή κατ'αρχάς άπό τά χτυπήματα, πύθνεο ένας τού άλλου, κι' όπως εΐταν σωριασμένοι έ ένας κοντά στόν

άλλον, κι' έπεσαν και τών δυοών, τά αΐματα, σάν δρύσες κάποτε σκλώνονταν άργά-άργά τά δυό καταχτωμένα χέρια, που χούφτιαζαν άκόμα τó σπαθί και τó γκαταγάνι, και χτυπούσαν άκόμα τόν πλάγιό τους, μέ τήν ύστερή τους δύναμη, που τούς έφρουγε μέ τó ύστερό τους αίμα.

Τά πρόσωπά τους, και τών δυοών, εΐταν μακαλλεμένα, τά κεφάλια τους άνοιγμένα, τά μάτια τους σκεπαμένα άπό τó αίμα, και τά μουστάκια τους και τά δασυτριχωμένα στήθια τους αίματοποτισμένα. Δεν πέρασαν παρά λίγες στιγμές άκόμα, κι' οί ψυχές τους πτερούγισαν μέ τήν ύστερή τους αίματοσταλακμαχία.

Τότε τά παλληκάρια έκαναν κύκλο γύρω-γύρω στούς σκοτωμένους, κλαίοντας και γιά τούς δυό... Η Μέρα πήδησε τραχιά πίσω άπό τόν έρζοντα, συγχινωμένη άπό ένα τέτοιο άγριο θέαμα, και πρόβαλε η Νύχτα και τó σκέπασε μέ τά μαύρα φτερά της.

Τό τρομερό διπλοφονικό διαλαλήθηκε δληνύχτα άπ' άκρη σ' άκρη τού άρματολικού τού άρματολικού τού Ραδοβούτου, και σ' όλα τ' Αρματολίκια, που συνώρευσαν μ' αυτό γύρω-γύρω, κι' όταν έδωκε έθες τήν ήμέρα του, έστρεψαν όλα τά χωριά τού Ραδοβούτου μέ τούς παπάδες τους, κι' έβλεψαν τούς νεκρούς τόν έναν κοντά στόν άλλον, μαζί μέ τά φονικά τους άρματα, που τά κρούσαν σφιχτά στές κοκκαλιές σμένες τους δεξιάς παλάμες, σάν νά ήταν δυνατό νά έκκολουθήσουν τόν πόλεμό τους και στόν Κάτω-Κίσρο!

Ήταν συνήθεια τότε, και συνήθεια ήρωική νά θάψουν τούς Αρματολούς και τούς Κλέφτες, καθώς και κάθε άντρίον μέ τ' άρματά του.

...Τέσσερες ήμερες ύστερα άπό τόν σκοτωμό τού καπετάν Δήμου Μπλακιά και τού Φώτου, στό Μοναστήρι τού Αγ. Γεωργίου, που έρίσκεται άπάνω άπό τó χωριό Μαυρομαμάτι τών Αγραίων, δυό μόλις ώρες άπό τά Τρίκκαλα, η Γκολ

Σάν τó καθάριο και κρυσταλλένιο νερό τής βρύσης, που κυλάει άπαλά και μέ χάρη ποτίζε τις τούς κήπους και τ' άνθοκηπία τών ροδαλών κωριτσιών, έτσι άπαλοήσυχια κι' όμορφα περνάει η ζωή στά χωριά, που ο ψεύτης καταλύτης πολιτισμός δεν έάπλωσε άκόμα τίς φιερούδες του. Περνάει έτσι άπαλοήσυχια κι' όμορφα γιάτ' είναι άγνά έδωδα κι' άνεπιτήδευτα τά ήθη μας και τά έθιμά μας και τόν χαρακτήρα αυτόν και τήν όνότητα τής 'Ελληνικής ομορφιάς μόνο στά χωριά μπορεί κανένας νά τά δη νά τά νοιώση και νά τά αισθανθή ζωηρά, βαθεία και μέ πραγματική συγκίνηση. Και περισσότερο τή σφραγίδα, τήν εκδήλωση τών έθιμων αυτών τή βλεπούμε στά πανηγύρια μας και στούς χορούς μας. Δέ βλέπουμε μονάχα τά έλαφρά παιτήμα και τήν απλή διασκέδαση.

Βλέπουμε τήν περίφανη λεβεντιά τής νεότητος και τήν παρθενική καλλονή τής χωριατοπούλας. Κορίτσια που δεν έφθασαν άκόμη ο καιρός ν' αναδώσουν τήν ευωδιά τού άνδρος των ή και νέες γυναίκες γεμάτες δρεσιτιά και ζωή, που όλες οί ένες τής ομορφιάς τους προσκολούν τήν εύτυχία. Βλέπουμε πρόσωπα νά έχρουν άπό διασταύρωση βλεμάτων. Βλέπουμε τόν καθένα και τήν καθενιά ν' αμυλλάται στήν επίδειξη τής λεβεντιάς, τής ομορφιάς, τής άρχοντιάς και τών τρώων άλλων χαρισμάτων τους. Βλέπουμε παρθένες και νιές γυναίκες κυπαρισσόκορες μέ τó κεφάλι ψηλά, που άφίνει νά προβήλ η λεύτερος ο λαμός τους— κρινό δροσερό κι' άνδισμένο που λέει κι' ο ποιητής— νά παίξουν άνδρα τó μαντίλι, λυγρούς κι' άναμυγρές μέ μιá χαρή άντίπαση και μέ τά γαλλικά τους άνυπόστατα κορμιά— χρυσά σιάχια στο λαιμό τους— νά σέβουν τó χορό στό ασσοχώρι, στό χορό στό τού χωριού. Και μέ τά άντριά έλαπιά, γυνά, καμαμένα λες ν' άνταρχειάζουν μέσα σι' άγαστημένο χέρι, που τά κρατεί

...Τότε ο Φώτος έβλεπε τόν καπετάν Δήμο νά τώρχεται κατ' έπάνω του σάν θηρίο, σάν ώργισμένο σίνεφρο που σέρνει μέσα του τήν φωτιά και τήν άνεμοζάλη, κι' άκούοντας άπό τήν άλλη τήν θαρεία βριαιά γιά τήν μάννα! του, και μ' έχοντας πλεία καμψίν έλπίδα νά τόν καταπρωήγιστε νά'ρξή'κάτω τó φωνικό του σπαθί, κι' έτσι, καθώς εΐταν λαθωμένος και κλονίζονταν νά πέση κάτω, σάν άνεμόδαρτο κυπαρίσι, έσυρεκι' αυτός τó γκαταγάνι του, και δέχτηκε τó πρώτο χτύπημα τού καπετάνιου του, κι' άρχισε μιá φοβερή μονομαχία...

Ο γυιός εκείνος τής Καλάγριας εΐχαν ο Στρατάρχης τής 'Ελλάδας τού Εικοσένια Γεώργιος Καρβόκαλης.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

νά περισφίγγουνε τά ξέν-άδέρφια τους κι' η παρθενική νεότη νά καθ'ερπίζεται σιά ματιά τους άντεφωγίζοντας τή λαγιάρα τής άγνης και είδυλίας τής ύψης. Και νοιώθουμε γιά στιγμές διάφορετικούς τούς παίκους νά χτυπούν στήν παρθενική καρδιά τών νέων τή στιγμή που οί γέροντοι και οί γερόντισσες καθισμένες στό πεζούλι κι' άγναντεύοντας τó χορό άσπυγούνται γλυκόπικρα τίς δόμους περασμένων εύτυχισμένων έποχών, που κι' αυτοί σέβανε τó χορό έξυμώνας τά μαύρα μάτια ή τήν δαχτυλιδένια μέση τής έκλεχτής τους.

Εάν σάν έπισφραγισή τέλος έβγαζαν τó μαντίλι και τώρχεταν στόν ώμο τής καλής τους τελειώνοντας τó είδυλλίο στήν εκκλησιά... Και στή δόμηση τής περιστεμένης εύτυχίας τά μάτια τους γεμίζουν δάκρυα.

Τά όργανα άρχίζουν άπ' τήν παραμονή και φάνουν στό ξενιό τ' άπόγευμα τής γιορτής. Τότε σχηματίζεται ο χορός άπό κρυστάλλους άγγελόμορφες παρθένες μέ μάτια γεμάτα γλ'όκα κι' άδωδότητα, μέ μίγρυσια κατακόκκινα, σάν τ' άλκα τά γαθύπαλλα, που και λιστρούνε στίς γλάστρες τους και μέ τά σάν σκαμμένα άφράτα ρόδια χείλη τους— τ'όδες τα-ναγραιές παρθένες στό παράσιμα τους— κι' άπό τούς λεβέντες τών χωριών μέ τήν δόλητική κορμωστασιά, μέ τήν μεγάλη εύγενική καρδιά, που κλεί μέσα άμυλνική τήν περφόνητα ζυμωμένη μέ τόν δέρα τού βουνού και μέ τήν ευωδιά τού θυμαριού. Κι' άρχίζει ο ρυθμικός χορός, ο ώραιός κι' άπείστος, που μοιάζει σά σιεφάνι άπό μαργαρίτες και τριαντάφυλλα, σάν άτέλειστο χορό σ' όρη, σάν ένα προδρόμο άπό μνηϊδάνια, και μαργαριτάρια, σά μιá άλυσίδα άπ' άσπασχουσους κοίτους.

Και έξακολουθεί ως τó βράδι ο χορός, τó άγνότερο αυτό λουλούδι τών έθιμων μας, που έύχομαι νά μ'ή τó άποξήραν ποτέ του ο σαρμός τού ψευτοπολιτισμού.

Κι' έτσι όμορφα, εύτυχισμένα και τρενά παρατά η ζωή στά χωριά σάν τó καθάριο και κρυσταλλένιο νερό τής βρύσης, που κυλάει άπαλά και μέ χάρη ποτίζοντας τούς κήπους και τ' άνθοκηπία τών ροδαλών κωριτσιών τους.

ΠΡΩΤ. ΔΟ. ΚΑΤΑΚΑΛΩΝ

Η ΙΔΡΥΣΙΣ ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΠΡΟΤΙΑΣ

H FENNIEH ENOE HPQA

Բնութեան արարչի և բնութեան
 արարչի և բնութեան արարչի և
 արարչի և բնութեան արարչի և
 արարչի և բնութեան արարչի և

οκείλους με τὰ μαῖνα φτερά της.

Τὸ τρομερὸν διανοητικὸν διαλαλήθη
καὶ ἀληθεύει ἅπα· ἄκρη α' ἄκρη τοῦ
ἀρμυτωλικοῦ τοῦ Ραδοβουζίου, καὶ α'
ἀλλ' ε' Ἀρμυτωλικία, καὶ συνώρευαν
μ' αὐτὸ γῆρας - γῆρας, καὶ δὲν ἔδωκε
δ' ἐπὶ τὴν ἡμέραν του, ξερεξάν δ' α'
αὐτῶν τοῦ Ρ. Ραδοβουζίου μετὰ τοὺς πα-
τέρας τους, καὶ ἐθάρσαν τοὺς ἡνιόχους
ἐν ἑνὶ κοινῷ βουλῶν ἄλλων, μαζί με
τὰ φρονιμὰ τους ἀρματα, καὶ τὰ κοινὰ
τοῖσιν ἀρχαῖα σιεῖ; κοκκαλιωμένες
τοὺς διέτες παλῆμους, εἰς τὴν ἡμέραν δι-
νωμένη γὰρ ἔκαστος ἡμέραν τὴν πόλεμό
τους καὶ αὐτὸν Κίτω - Κόμμα!

Ἦσαν ἀννήθια τότε, καὶ συνήθεια
ἡρώων ἢ νὰ θάρσαν τοὺς Ἀρμυτωλούς
καὶ τοὺς Κλέφτας, καθὼς καὶ καὶ
ἀντρεῖον μετ' αὐτῶν.

...Ἐξουσίας μὴν αὐτῶν ἀπὸ τὴν
σκοτεινὴν τοῦ καπετὰν Δήμου Μπλακιά
καὶ τοῦ φώτου, σὲ Μονατῆροι τοῦ
Ἄγ. Γεωργίου, καὶ βροσκεται ἀπὸ
νὰ ἀπὸ τὸ χωριὸν Μονορριμνί τῶν
Ἀγροτέρων, δὲ μὲν ἄλλες ἀπὸ τὰ
Τορκάκια, ἢ Γκάλια, καὶ εἰς πύγει
ἐστὶν τὴν μέννα της καὶ καλογερὸν
την, γέννησις γυναι...

Ὁ γυνὴς ἐκείνος τῆς Καλόγριας εἶ-
παν δ' Στρατάρχης τῆς Ἑλλάδος τοῦ
Βλασιάνου Γεωργίου Κασιτανίτης.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΝ

57
 «ὦ δαίμονες πύλαι καὶ πόρται Κυρίου καὶ πόρται
 Θεοῦ, ὡς δούλευτε εἰς τὸ κλειῖναι καὶ εἰς τὸ ἀνοί-
 ζαναι τὸν θύρον Μεμνησθέντων, ~~καὶ~~ τοὺς ἔξω ἔσθαι
 Κουφωτάς, τὸν ἑλθόντα - ἵνα εἰσέλθῃ - δαίμονες καὶ οὐνοὶ
 ψυχῶν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ οἱ ἄγγελοι - οὐνοὶ καὶ οὐνοὶ
 καὶ ἄγγελοι σου, καὶ οἱ ἄγγελοι σου! (Τὸ εἰσοφωτῶνται
 αὐτοὺς Μεμνησθέντων καὶ ἁγιστοῦ πνεύματος.) Ἀπὸ τῆς ἰσχύος
 τοῦ πνεύματος σου, δυνάμις σου καὶ οὐνοὶ σου!

[illegible]

ὅσοι οὖν ἔσονται καὶ μαρτυροῦντες πρὸς τὴν ἐκκλησίαν,
ὅσοι τὸν αἰματὸς τοῦ θύοντος. Ὅσοι ἔσονται μαρτυροῦντες καὶ
τοῦ, καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἁγίου τοῦ καὶ τοῦ
πνεύματος τοῦ ἁγίου, ὅσοι τὸ ἀνέστησαν τοῦ ἁγίου πνεύματος
καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος!
Ὅσοι ἔσονται καὶ μαρτυροῦντες πρὸς τὸν καὶ τὸν ἁγίου πνεύματος
καὶ τὸν καὶ τὸν ἁγίου πνεύματος!

[illegible]

Apa'irⁿ ip^a. Kallourloun! (Qavre^z & Zouapⁱ-m^eus) Xepio^t p^row 56
 un fan' mai jula p^row o'h dⁱsⁱs!
 & p^row = Kⁱdⁱgⁱ iⁿ bⁱlⁱgⁱ! Zⁱpⁱ lⁱom^eoi uⁿ'q^a lⁱon^eo^voⁿ

E keuwer at Khephs lei yrokkere awo paupoi m'khepaw awo
 uor lei paupoi lei Khephs lei awo, lei awo.

[illegible][illegible]

Григор, чир' ватиловури!

Tpeit hai, wpa' wasio loopur
Shir shypni lai dwo nei olance hoortuor ni'o' foyap-
pwinz tui or neitayus onotwawos ! euer wasimoeper,

Le' s'ho n'p'or m' o' d'io' d'as p'ra l'esser wazzunad'ia,
 e'po' p'ia' p'ier o'lon d'io' d'as p'ra l'esser n'oi l'ei e'p'ia' n'oi
 l'ei n'oi l'esser l'esser l'esser l'esser l'esser l'esser l'esser l'esser
 l'esser l'esser l'esser l'esser l'esser l'esser l'esser l'esser l'esser
 l'esser l'esser l'esser l'esser l'esser l'esser l'esser l'esser l'esser

— Μουσικά μου και ορχήστρα μου! Άνω λόγια με' αλλο παρ
Κατω λαινά και δυο βας και δυο μου Πέρνα ο Άρθουρ μου.

[illegible]

Οὐκ ἀπορροῦν ἡμεῖς - εὐὸ πῦρ ἐν' ὁ καὶ οὐκ ἔστι
 οὐκ ἔστι ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν γαῖαν
 καὶ τὸν ἕρποντα καὶ τὸν ἕρποντα, τοῦ καὶ
 τὸν ἕρποντα καὶ τὸν ἕρποντα.

(1) 3/4 in

(1) *Myos.*

(2) Дѣлать въ тѣхъ мѣстахъ, гдѣ были развалины, ка-
менные и деревянные колодези-пруды.

(3) Kulavre župovčan lóte n' napisa. H' vopisoval avtú
in en. čisto upn, k' davat vi t'apno. ~~vai~~ bivan zevim'z/napisat
a Hov' loble to pupos lov votepnod, (Lopxmas)

58
horoanthropos. Egei lau xipi egei iran rhythmicos, drosos.
fajuvor Kholovion. Mavolegi-puon nai lor i' rhy-
pi' inatou wewrta, Aphorilas rei lau egei lau wpa-
stos lau Euphorion xia rei lads deirailoru!

Oi Kholovion. Mavolegi-puon i' rhythmicos wewrta wpa-
stos nai lau wewrta stou foudi Apelon, egei lau o
Kholovion, Egei wewrta i' yachos o Kholos i' ge-
las lau, wewrta lau wewrta lau lau wewrta lau i' wewrta
o wewrta stou Kholovion, i' wewrta deirailoru nai,
foudi pira wewrta, egei ~~lau~~ ~~lau~~ ~~lau~~ vlowpion auas
wewrta. Lau xipi wpa wewrta wewrta i' o Kholovion
Mavolegi-puon o lo i' wewrta, i' o lau wewrta i' wewrta
- i' wewrta wewrta wewrta o Kholovion, wewrta
~~lau~~ ~~lau~~ ~~lau~~ i' wewrta wewrta o Kholovion, wewrta
lau wewrta lau egei wewrta stou foudi Apelon, nai
wewrta wewrta i' wewrta wewrta wewrta.

Oi wewrta wewrta Kholovion foudi wewrta wewrta wewrta
wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta
eipwos lau Kholovion Mavolegi-puon, i' wewrta wewrta
lau wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta
wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta
wewrta o Kholovion nai lau wewrta, wewrta wewrta
egei wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta
lau wewrta, lau i' lau.

Egei lau wewrta o wewrta foudi Apelon rei foudi, wewrta
wewrta wewrta lau, wewrta o wewrta lau nai lau wewrta
wewrta:

Egei wewrta, wewrta Kholovion, wewrta egei!
Egei wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta
wewrta lau wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta
nai wewrta egei wewrta wewrta i' wewrta lau Ka-
holovion egei wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta:

Egei! Lau wewrta wewrta wewrta!
Wewrta o foudi Apelon i' wewrta wewrta lau Kholovion
Mavolegi-puon, wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta
lau foudi, wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta
wewrta wewrta, nai lau wewrta wewrta wewrta wewrta.

Egei lau, wewrta wewrta wewrta;
lau wewrta o wewrta wewrta lau wewrta wewrta wewrta
lau, wewrta wewrta wewrta o Kholovion, o Kholovion
wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta wewrta
lau wewrta, lau wewrta o wewrta wewrta lau wewrta:
Wewrta egei wewrta wewrta wewrta!

Νόμος περί τῶν ἑκδοτῶν Ὑποθηκῶν

Τὸ νῦν κατέβηκα ἐπὶ τὸν καταστῆσαν, καὶ νῦν οὐ
καὶ ἐπὶ τὸν καταστῆσαν, κατέβηκα ἐπὶ τὸν καταστῆσαν
καὶ τὸν καταστῆσαν. Οὐκ ἔστιν ἀφαιρέσειας
ἐν τῇ ὁδοῦ τοῦ καταστῆσαν. Ὁ καταστῆσαν
ἐν τῇ ὁδοῦ, ἐν τῇ ὁδοῦ, καὶ ἐν τῇ ὁδοῦ,
κατέβηκα ἐπὶ τὸν καταστῆσαν, καὶ ἐπὶ τὸν
καταστῆσαν.

Οι ρηπινάγαντες, πάλι να' διευκολυνθώτε τον
 μεταγινώσκον να κυριεύει άλλους Κη'φ'ες,
 πμυρ'ες με' εορταστών, χμυρ' να' ιναγών
 να' να' τον Κε'κ'ον. Τί'π'ον πμυρ'
 χμυρ' να' πμω'ον & Κε'κ'ον να' να' να'
 πμω' πμω' να' ο'να' α'να' να'.

Mid' p'p'a, heron'p'p'as o'm' B'p'p'as
 thousand, world old K'p'p'as o'm' B'p'p'as,
 e'p'p'as o'm' o' n'p'p'as K'p'p'as M'p'p'as,
 o'p'p'as o'm' o' M'p'p'as o'm' T'p'p'as.
 Let K'p'p'as n'p'p'as; and K'p'p'as o'm' K'p'p'as
 n'p'p'as o'm' o'p'p'as o'm' p'p'as.

"Αγα ἡμεῖς τοὶ μαθηταί σου Κωνσταντίνε
 οὐ φοβούμεθα θάνατον· τὰ δεξιὰ σου ἐν ὕψους εἰ-
 σὶ μένου. Καὶ δεξιὴ τοῦ μαθητοῦ, Κοκκινῶς
 ἐστὶ Κωνσταντίνου! Καὶ πάλιν τοῦ δεξιού; Κοκκινῶς
 καὶ Μυσιανός, καὶ δὲ τὸν ὑπομνήστην αὐτοῦ τοῦ ἀγ-
 γέλου, καὶ τὸν ἑσπερινόν καὶ τοὺς ὑμῶνες αὐτοῦ τὴν
 ὑμνωδίαν σου, καὶ εὐαγγέλιον, καὶ ὑπόμνημα αὐτοῦ ποιεῖ
 αὐτὸν καὶ ὁ μαθητὴς, εὐαγγελιστὴς καὶ ποιητὴς καὶ κα-
 τὰ τὴν θέλησιν σου Κωνσταντίνος καὶ Βασίλειος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως."

And' ates heitolaze n' ~~the~~ jadya naid olo' litya, d'epi-
 vortais olin' totas wewurlei ouolupitwa wawmudera' low,
 weinuoa olin' lyydsei naid t'uge naid isito'may olo'.
 weepemphos 4. It'essawo', n'is Teledras, n' a'is'ini
 e'oge royla pemphos a'is'ini o'aida low Kuloed'atn

γεωργον, εὐθ' ὑπεμύοντος ὀφεινῶν ταυρεφάν' ἑς! 萬

Ἐπεὶ δὲ ἔφαθ' οἱ Κεῖρας ἑταῖρος ἐβόησαν οἱ Λύκοι
 πυρρὰν μύθον, ὅπως ἔλθῃ τῶν εἰχλῶν σὺν ἑσπερίῳ
 εἰς χυθό τοας. Ὁ Μένειπ' Ἰφολάδης ἀνέστη δὲ μετ'
 πυρρὸν δόρυ, γαστήρ τε καὶ ὄχλος οὐλόωντο τῶν
 Κεῖρας τῶν τε, καὶ δὲν ἴδοντες καὶ νύκτα καὶ μετ' ἄλλῃ
 αὖτις ἔφασκεν ἑσπερίῳ, τῶν τεύχεσσι δὲ σπένδιτο τοῖς.

Tyas, upin hougisfi o'ufos, hkwotas o' Keltowl-
nus oh dir muwawoan lei wayunapien low rei wwa-
pi'raur leis Todpuos, twleixhur pi' lo' jraday'en
oi' xapa, er nai zehapuros, Ewreifortas pi'
ey'pai nai hcarlyen' Ewni wps lei wayunapien low ;

1. *Le premier sera un écrivain d'aujourd'hui.*
 2. *Le second sera un écrivain d'hier.*
 3. *Le troisième sera un écrivain de demain.*

Πρώτους ο' Μωυση Τραπεζος. 2οι Καλοεβρι
 Γουλιό, Γρηγόρι 3οι Δωστογιανος 4οι Σαπέρλα 5οι
 Βασιλειος 6οι Βόλο, Χάρις 7οι Ζαχαριανος.

[illegible]

hyla, izvorci da, ianhuiohula, Eyo dola ni' unu'a (68)
 afe puyasolupn in Epicula Xomor. H poudlar eix
 wodepi. Eto o Kaitoulwus, wopoiadote puyasolupn
 eio' afoos loib Kieglis, o' Bijn Tuiyua wopoiadote
 puyasolupn afo' afoos loib Spharilus.

O' ualeuolus iwar o'lor Bijn Tuiyua o' wopoiadote
 supinafe o' Kaitoulwus, Eyo ni' o' Kaitoulwus
 iwar ualeuolus loib afo' loib Kieglis, ni' eixaridun
 loib Bijn Tuiyua rei' Epicula wopoiadote ni' Kieglis Bijn
 loib lo' wopoiadote. Bijn o' pui paxu ni' eixar
 lo' ualeuolus rei' iwar wopoiadote wopoiadote. Ha-
 puyasolupn iwar, wopoiadote wopoiadote afo' afoos
 wopoiadote ni' eixaridun, o' ualeuolus ni' eixaridun bo-
 puias, ni' eixaridun loib wopoiadote ualeuolus o' pui
 puias loib Puias, wopoiadote wopoiadote rei' lo' wopoiadote
 Gleion, wopoiadote wopoiadote o' puias loib. O' Kaitoul-
 wus ualeuolus o' eixaridun rei' iwar o' Bijn Tuiyua
 ni' iwar o'lor o'lor o'lor wopoiadote loib:

Kaitoulwus eixaridun wopoiadote ni' eixaridun loib puias
 eixaridun puias, o'lor iwar ni' o'lor Spharilus afo' loib Bijn
 wopoiadote ualeuolus ni' eixaridun loib eixaridun loib.

Lo' iwar loib o'lor wopoiadote, lo' iwar loib Eyo wopoiadote
 ni' wopoiadote ni' Eyo ni' wopoiadote Spharilus
 ni' ni' wopoiadote, wopoiadote o'lor puias wopoiadote
 lo' o'lor o'lor wopoiadote afo' loib Eyo.

O' Kaitoulwus wopoiadote rei' wopoiadote ni' o'lor
 wopoiadote loib Bijn Tuiyua wopoiadote, afo' ni' wopoiadote
 o'lor ualeuolus rei' o'lor wopoiadote wopoiadote.

Gleion, wopoiadote wopoiadote. (Lo' eixaridun o' Kaitoulwus
 wopoiadote ni' wopoiadote wopoiadote, wopoiadote ni' wopoiadote
 puias, eixaridun o' Kaitoulwus.)

Lo' iwar wopoiadote wopoiadote wopoiadote o'lor ni'
 wopoiadote o'lor eixaridun ni' puias ni' o'lor afo' loib Eyo,
 wopoiadote wopoiadote wopoiadote wopoiadote ni' o'lor
 wopoiadote o'lor wopoiadote, ni' eixaridun loib
 wopoiadote, eixaridun ni' puias:
 Lo' wopoiadote! Ni' wopoiadote Kaitoulwus! (Wopoiadote wopoiadote
 wopoiadote wopoiadote)

Lo' eixaridun, wopoiadote! Wopoiadote!

+ lo' iwar wopoiadote

Εἰσαγωγή τοῦ βιβλίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου
1 ο βίος.

(71)

Ὁ Θεοσεβὴς ὁπότε εἶδε τὴν συνάδα τῶν βασιλέων
εἰς τὴν ἑκκλησίαν τὴν τοῦ καπνιστοῦ. Ἐκείνη, ὡς
1' Ἀποστολὴν, ἡδύνη καὶ πονηρίαν, οὐκ ἔβαλε ἐν
ἐκείνῳ, ἐν ἑκείνῳ ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν
καὶ ἡδύνη καὶ πονηρίαν ὡς ἀποστολὴν. Ὁ δὲ ὁπότε
ἡδύνη καὶ πονηρίαν ὡς ἀποστολὴν ὡς ἀποστολὴν
ἐν ἑκείνῳ τῷ καπνιστῷ ὡς ἀποστολὴν
ἐκείνῳ, ἡδύνη καὶ πονηρίαν;

— Ὁ δὲ εἰς τὸν καπνιστὴν πρὸς τὸν ἁγίου
καπνιστοῦ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν
ἐν ἑκείνῳ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν
ἐν ἑκείνῳ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν

— Ὁ δὲ εἰς τὸν καπνιστὴν πρὸς τὸν ἁγίου
καπνιστοῦ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν
ἐν ἑκείνῳ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν
ἐν ἑκείνῳ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν

— Ὁ δὲ εἰς τὸν καπνιστὴν πρὸς τὸν ἁγίου
καπνιστοῦ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν
ἐν ἑκείνῳ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν
ἐν ἑκείνῳ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν

— Ὁ δὲ εἰς τὸν καπνιστὴν πρὸς τὸν ἁγίου
καπνιστοῦ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν
ἐν ἑκείνῳ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν
ἐν ἑκείνῳ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν

— Ὁ δὲ εἰς τὸν καπνιστὴν πρὸς τὸν ἁγίου
καπνιστοῦ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν
ἐν ἑκείνῳ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν
ἐν ἑκείνῳ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν

— Ὁ δὲ εἰς τὸν καπνιστὴν πρὸς τὸν ἁγίου
καπνιστοῦ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν
ἐν ἑκείνῳ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν
ἐν ἑκείνῳ, ὡς ἀποστολὴν, ὡς ἀποστολὴν

43

Proprietary ~~at Kew~~ ~~at Kew~~

Belonolagus & Afro Mousovertepous *Weymann*

- da' estei rēpon' pias nōi da eiqastar treglor,

Χαίρειτε ὡς καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ὡς ἡμεῖς

най, ирелюх, гол, безобразно бачка едвард.

Xuoz *eu'*, *Shuo* *a'*, *Kaibantobu*, *in' d'ri-*

Andorra, país gayista, novatos rei homosfília

[illegible]

Hab. Kalksteinen Felsen, nördlich der Kirche.

4. Hân rìlân oúpaiêi ô' H'caba nài Brakutana. 12/12

Καὶ ἔπειτα οἱ ἄνθρωποι ἐκείνοι οὐκ ἔβλεπον αὐτὸν ἕως ἡμερᾶς.

[illegible][illegible]

[illegible][illegible][illegible]

200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711

— Το' συνειδητό σου χερί'ς τὸν Κανονισμὸν, τὸν
 ἐρμενεύ' τὸν αὐτοῦ σου, καὶ τὸν συντάττει περ' αὐτοῦ
 τοῦ δέχου.

то дѣла.

Съзываетъ, созываетъ о сдѣлѣхъ твоихъ Божество-Творца
и' истъ, дѣла, о'хъ Твои творца:

— Sublwoi' lo^{to} Maora jawa o'wau h'au. 'Epa' d'w' i'pau
i'wau' nel o'wau' lo^{to} Ka'wau'wau' d'w' u' d'pau'.

— Τί γὰρ εὐλόγῳ, ἀγῆ; (Τὰς ἀνὰ τὴν ἑξῆς θεωρίας) Τὸν
ἐκτετακτὸν χρόνον; Τὴν ἐκτετακτὴν καὶ οὐκ ἐκτετακτὴν καὶ
πρῶτην μὲν!

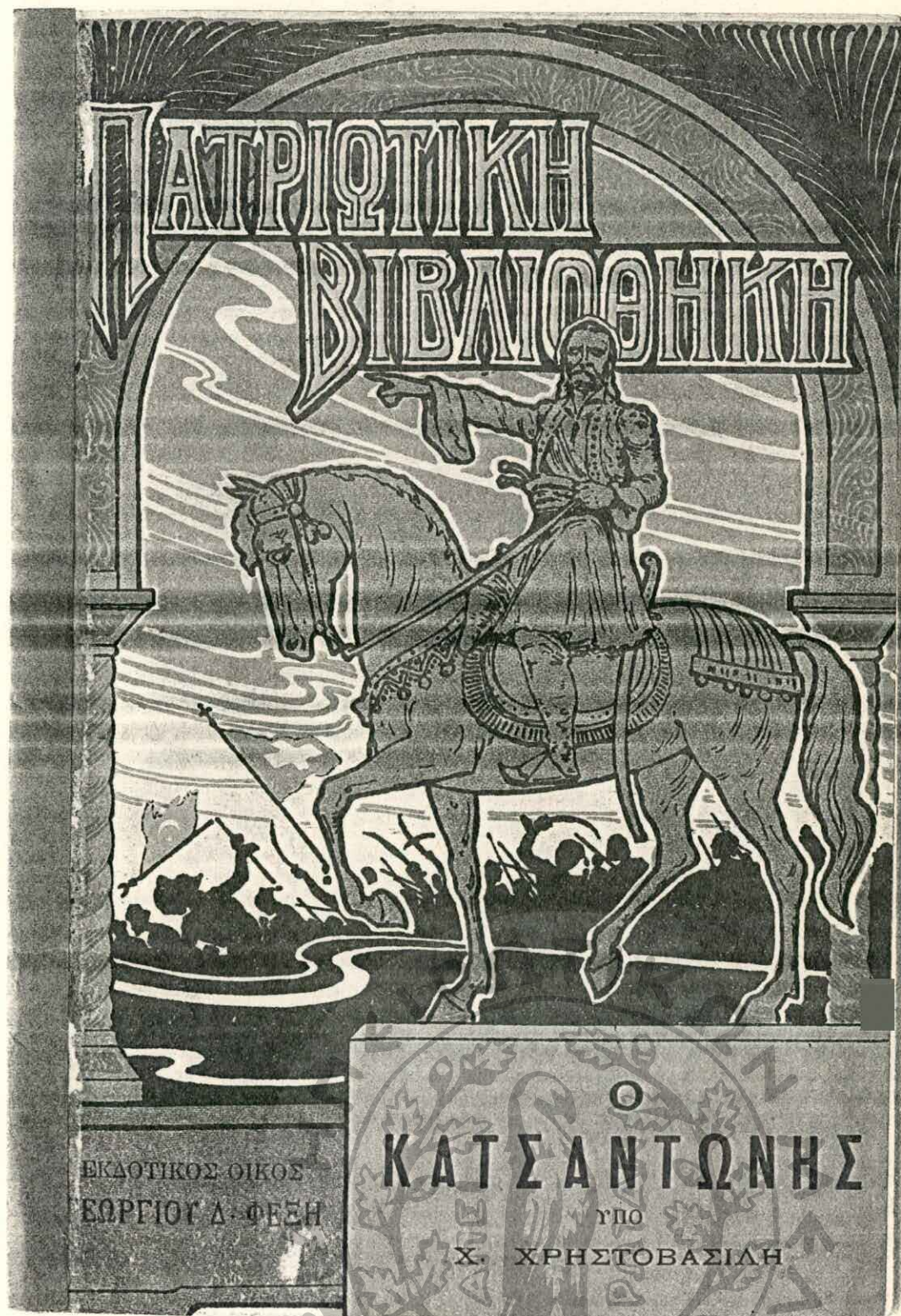
3894 & 'edeggo's lod ~~Katzen~~ ^{Bayn-Tulpa} m'o
 Mm-worras daila's val wabaw ^{lois eipho's wai} lod
 Kaitawtunn man lod Xawm'man man pu' lod labwon
 er'lor val davaludaw.

~~« Τὸν διόγον αἱ εἶσαι γέγονε καὶ τὸν μαρτυροῦσαν
 « ἔκριναν καὶ γὰρ διόγον πρὸς τοὺς Κερκυραίους
 « Λεὼν ἡγεῖται ὁ ἴδιος πατριάρχης καὶ οὐκ ἄλλος
 « ἔκριναν καὶ τὸν ἑκτον, τὸν ἴδιον Μακκαρίου
 « Τὸν γὰρ δὲ ἀποστόλου, τὸν γὰρ δὲ ἀποστόλου
 « Καὶ τοὺς ἀποστόλους ἐκρίναν ὅσοι αὐτῶν ὑπογράφουσιν
 « ὁ Μακκαρίου ἀποστόλου καὶ τῶν ἁγίων Χριστιανῶν
 « ἔκριναν ὁ Κερκυραῖος ἀποστόλου ὁ Κερκυραῖος
 « ἔκριναν οὐκ ἄλλος ὁ Κερκυραῖος, οὐκ ἄλλος ὁ Κερκυραῖος
 « Κι' οὐ διόγον ἀποστόλου καὶ τῶν ἀποστόλων
 « ὅσοι αὐτῶν διόγον ἔκριναν τὸν ἀποστόλου ἐκρίναν
 « ἔκριναν ἀποστόλου καὶ τῶν Κερκυραίων
 « Τὸν γὰρ πρὸς τοὺς καὶ τῶν καὶ τῶν ἀποστόλων
 « Καὶ οὐκ ἄλλος ἀποστόλου καὶ τῶν ἀποστόλων
 Τίτλος εἶναι αἱ ἀποστόλοι καὶ τῶν ἁγίων
 ἔκριναν τῶν ἀποστόλων
 Αἰώνας τοὺς ἀποστόλους~~

καὶ τῶν ἀποστόλων ἀποστόλων !
 Τίτλος εἶναι αἱ ἀποστόλοι καὶ τῶν ἁγίων
 ἔκριναν τῶν ἀποστόλων
 Αἰώνας τοὺς ἀποστόλους

6

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ

Ο
ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ
ΥΠΟ
Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Ο ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ

Ἡ Ἀκρονίκη εἶταν ἡ μένη του κι' ὁ ἀκριφνος Ἑλληνισμὸς
ὁ πατέρας του.

Τὰ ξειμχδιὰ τοῦ Βάλτου κι' τῆς Πάργας καὶ τὰ ξεκαλο-
κκιριὰ τῆς Κκλικκούδας, τοῦ Βελουχιού, τοῦ Ἀσπροποτάμου καὶ
τῶν Ἀγράφων τὸν ἀνάθρεψαν.

Γεννήθηκε ἀπάνω-κάτω στὰ 1770. Ὁ νουνός του, ὁ ξακουσμένος
κλέφτης ὁ Δίπλος, τὸν εἶπε Ἀντώνη, κι' ἡ Δόξα τὸν διαλάλησε
Κατσαντώνη.

Εἶταν τὸ μεγαλύτερο παιδί τοῦ Σαρακατσιάνου ἀρχιτσέλιγκα
Γιάννη Μακρυγιάννη. Δεύτερος ἔρχονταν ὁ Μῆτρος ὁ λεγόμενος
Κουτσιούκης, τρίτος ὁ Κώστας, ποῦ εἶχε γεννηθῇ στὴ Λεπενού, καὶ
λέγονταν Λεπενιώτης, καὶ τέταρτος ὁ Γιῶργος, ποῦ εἶχε γεννηθῇ
στὰ Χάσια καὶ λέγονταν Χασιώτης.

Ἀπὸ ἑπτὰ χρονῶν ἀρχιτώθηκε, ἐννιὰ χρονῶν σκότωσε τὸν
πρῶτο Τοῦρκο, ποῦ ἐπεχείρησε νὰ τοῦ πάρῃ ἓνα ροῦντο λάγιο ἀρνί,
ποῦ εἶχε ἐν' ἄσπρο σημάδι στὸ μέτωπο, ἀρνὶ ποῦ τὸ ἀγαποῦσε πλειό-
τερο ἀπὸ πενήντα πρόβατα, καὶ δέκα τεσσάρων ἐτῶν βγήκε κλέφτης!

Ἄν τὸν ἄφινε ὅμως ἡ μένη του, θάβγαине ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ
σκότωσε τὸν πρῶτο Τοῦρκο, ἀπὸ ἐννιὰ χρονῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν
ἀγαποῦσε πολὺ, κι' ὡς πρῶτο παιδί της, κι' ὡς λεβεντόπαιδο, ποῦ
ἔδειχνε ὅτι θὰ γένονταν μιὰ μέρα μεγάλος καπετάνος, πάντα τὸν
ἐμπόδιζε μὲ τὰ χάδια της, καὶ μὲ τὴν ἀγάπη της, λέγοντάς του:

— «Κάτσε, Ἀντώνη μου, γιὰτὶ εἶσαι μικρὸς ἀκόμα».

Κι' ἀπὸ τὸ «Κάτσε, Ἀντώνη μου» καὶ «Κάτσε, Ἀντώνη μου»
τῶμεινε τὸ παρώνυμα «Κατσαντώνης».

Ὁ νουνός του ὁ Δίπλος, δάσκαλος τῆς Κλεφτουριάς πενήντα ἀκέρια χρόνια, τὸν σημάδεψε ὅτι θὰ γένονταν μέγας καὶ τρανὸς ἀρματωλὸς καὶ κλέφτης, καὶ κάθε φορὰ, ποῦ διάβαινε ἀπὸ τὸ χειμάδι ἢ ἀπὸ τὸ μαντρί τοῦ Μακρυγιάννη, πάντα τοῦ ἐπαναλάβαινε :

— Κουμπάρε, τὸν Ἀντώνη—ζωὴ νάχη—θὰ τὸν κάνω ψυχογυιό μου, γιατί—νάχη τὴν εὐκὴ μου!—θὰ μὲ ξεπεράσῃ.

— Ἀμα ἰδρῶσῃ τὸ μουστάκι του, Κουμπάρε μ', (τοῦ ἀπολογιῶνταν ὁ Μακρυγιάννης εὐχαριστημένος) δικός σου νὰ εἶναι τος !

*
* *

Εἶταν-δὲν εἶταν δέκα τεσσάρων χρονῶν ὁ Κατσαντώνης, κι' εἶταν τὸ δεξιὸ χέρι τοῦ πατρός του σ' ὅλα, ἔχοντας στὴ διαταγὴ του καὶ τ' ἀδέρφια του, ποῦ τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν σέβονταν καλύτερα κι' ἀπὸ πατέρας τους, ἂν καὶ δὲν εἶχαν ἀναμεταξύ τους μεγάλη διαφορὰ ἡλικίας. Ὁ νοῦς του εἶταν στ' ἄρματα καὶ στὸ κλέφτικο στᾶδιο καὶ πουμενὰ ἄλλου, καὶ περίμενε σὰν πασκαλιὰ μεγάλη νὰ ἰδῇ μιὰ μέρα ἰδρωμένο τὸ μουστάκι του καὶ νὰ πάῃ μαζί μὲ τὸ νουνό του νὰ μπῇ στὸν πόλεμο, νὰ ριχτῇ μέσα στοὺς Τούρκους, νὰ σκοτώσῃ, νὰ σκοτώσῃ, νὰ σκοτώσῃ, νὰ πιῇ ἀγαρηνὸ αἷμα, νὰ εὐχαριστηθῇ μόνον, χωρὶς νὰ χορτάσῃ ποτέ !

Ἀλλ' ὅσο ἤθελε αὐτὸς νὰ μεγαλώσῃ μιὰ ὥρα ἀρχύτερα, τόσο ἡ φύση του τὸν ἀδικοῦσε. Τὸ ἀνάστημά του εἶταν μικρὸ καὶ τὸ μουστάκι του δὲ φαίνονταν νὰ βγῇ γλήγορα. Αὐτὸ εἶταν ἡ μεγαλύτερη μάρα του, κι' ὁ μεγαλύτερος καημός του.

Ἀπὸ μωρουδάκι εἶταν πολὺ κλαψιάρικο. Χαλοῦσε τὸν κόσμον μὲ τὰ κλαψίματά του κι' ἡ μάνα του νόμιζε ὅτι εἶχαν ρίξει σκούνια στὸ παιδί της καὶ κάθε νύχτα ἀφέγγαρη ἔβγαινε ἔξω ἀπὸ τὸ κατοικεῖό της κι' ἔρριχνε τρία δακλῖα τὸν ἀνήφορο πρὸς τ' ἀστέρια, γιὰ νὰ τοῦ πάρουν τὴ σκούνια, ἀλλ' ἀνώφελα. Τόσο πολὺ ἐκλαιγε μιὰ βραδυά, ποῦ ὁ πατέρας του τὸν ἀρπαξε ἀπὸ τὴν κούνια γιὰ νὰ τὸν πετάξῃ ἔξω σὰν ψοφίμι, καὶ θὰ τῶκανε, ἂν δὲν ἀντιστέκονταν

ἡ μάχη του. Ὅταν ὁ Κατσαντώνης ἄρχισε νὰ δείχνῃ τί θὰ γέ-
νονταν μιὰ μέρα, ὁ πατέρας του ὁ Μακρυγιάννης ἔλεγε συχνά :

—Τί θάκανα, ὁ κατημένος, τί θάκανα ! Θὰ σκότων τὸ καλύ-
τερό μου τὸ παιδί !

Παιδί μικρὸ ὄντας, δὲν πήγαινε μὲ τ'ἄλλα τὰ παιδιά νὰ παίξῃ,
νὰ γελάσῃ, ἀλλὰ τραβοῦσε χώρια, καὶ ἀνέβαινε στοὺς πειρὸ ψηλοὺς βρά-
χους καὶ ἐκεῖ ρέμβεζε ἀκέρειες ὥρες, καὶ ἂν τύχαινε νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ
κανένας, γένονταν θηρίο. Αὐτὸ εἶταν ἓνας λόγος, ποῦ τὸν ἀπόφευγαν
τὰ συνομηλικά του τὰ παιδιά, καὶ πήγαινε πάντα μοναχὸς του μελαγ-
χολικὸς καὶ σκεπτικὸς. Δὲ γελοῦσε ποτέ, εἶταν ὀλιγόλογος καὶ κάθε
λόγο ποῦ ἔβγαζε ἀπὸ τὸ στόμα του εἶταν σοβαρὸς καὶ μετρημένος,
καὶ ὁ κόσμος τῆς ὁμάδας του, ποῦ τὸν ἔβλεπαν συχνὰ-πυκνὰ, τὸν
ἔλεγαν ὀψιμόγερο.

Ἀπὸ τὰ ἑντεκα χρόνια καὶ ἀπάνω εἶχε γείνει φόβητρο. Κανένας
δὲν πατοῦσε στὸ μαντρί του νὰ κλέψῃ, καὶ ἂν τύχαινε κανένας νὰ
κλέψῃ ἀπὸ τὸ κοπάδι τοῦ Κατσαντώνη, χωρὶς νὰ τὸ ξέρῃ, καὶ μά-
θαινε ὕστερα ἀπὸ ποῦ εἶταν τὸ κλεψιμιό του, ἔτρεχε στὸν Κατσαν-
τώνη καὶ τοῦ ζητοῦσε συμπάθειο καὶ τὸν ἀποζημίωνε μὲ τὸ παρα-
πάνω. Τόσο τρόμο εἶχαν πάρει οἱ κλεφτογιῶδες, καὶ οἱ κλεφτοπρο-
βητάδες, καὶ οἱ Ἀρβανιτᾶδες ποῦ ἄρπαζαν ὅ,τι τύχαινε μπροστά
τους, ὥστε τὸ κοπάδι τὸ κατσαντωναῖικο μπορούσε νὰ βόσκη χω-
ρὶς πιστικὸ καὶ χωρὶς σκυλιά.

Δὲν τῶδγαινε κανένας στὸ ποδάρι. Ἐνημέρωνε στὸ Καρπενήσι καὶ
νύχτονε στὸ Βάλτο. Νόμιζε κανεὶς ὅτι εἶχε φτερὰ στὰ πόδια του καὶ
στὸ ρίξιμο στὲς τρεῖς δὲν τὸν περνοῦσε κανένας. Ὅλοι πήγαιναν
σπαράντα πέντε ποδάρια καὶ αὐτὸς πενήντα πέντε καὶ ἀπάνω! Στὸ πρῶτο
καὶ στὸ δεύτερο πήδημα πήγαινε τριάντα πέντε ποδάρια καὶ στὸ τρίτο
εἴκοσι καὶ πλεονέτερο. Μιὰ φορὰ βγαίνοντας μὲ τὴν ὁμάδα του καὶ τὰ
σφαχτὰ του στὴν Καλιακούδα τοῦ Καρπενησιοῦ, μαθεύτηκε ὅτι οἱ
Ἀρβανίτες εἶχαν πιάσει καρτέρι τὸ Γεφύρι τῆς Τατάρνας γιὰ νὰ
τοὺς ἀρπάζουν ὅ,τι καὶ ἂν εἶχαν. Ἀλλὰ γεφύρι γιὰ νὰ περάσουν δὲν
εἶταν, τὸ ποτάμι δὲν περνοῦσε πουθενά, καὶ ἔπρεπε ἢ νὰ προχωρή-

σουν καὶ νὰ πέσουν στὰ χέρια τ' ἀρβανίτικα, ἢ νὰ γυρίσουν πίσω...

— "Ὁχι! (φώναξε ὁ Κατσάντωνης, καὶ τὰ μάτια του πετοῦσαν ἀστραπὲς ἀπὸ θυμὸ κι' ἀγανάκτηση), δὲ θὰ γυρίσωμε πίσω!... Θὰ περάσωμε ἀπὸ τὸ Γεφύρι τῆς Τατάρνας!

Καὶ λέγοντας αὐτὰ προχώρησε πρὸς τὸν ὄχτο τοῦ ποταμοῦ κι' ἔδωκε μιὰ καὶ πετάχτηκε ἀπὸ τὸν ἕνα τὸν ὄχτο στὸν ἄλλο! "Ὁλη ἡ ὁμάδα ἀπόρησε κι' ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς γιὰ τὸ θαῦμα, ὁ δὲ Κατσάντωνης προχώρησε πρὸς τὸ Γεφύρι τῆς Τατάρνας κι' ὅσο προχωροῦσε αὐτὸς ἀπὸ τὴ ζέρβια τὴ μεριά τοῦ ποταμοῦ, τόσο προχωροῦσε κι' ἡ ὁμάδα ἀπὸ τὴ δέξια, κι' ὅταν ἡ ὁμάδα ἔφτασε στὸ Γεφύρι οἱ Ἀρβανίτες φώναξαν ἀρβανίτικα:

— Ντάλε, ὦρέ, ντάλε! (σταθῆτε, ὦρέ, σταθῆτε!) Ἀλλὰ κι' ὁ Κατσάντωνης παίρνοντάς τους τὲς πλάτες, τοὺς φώναξε μὲ ἄγρια φωνή:

— Ντάλε, ὦρέ, ντάλε! καὶ τοὺς πέταξε μιὰ ντουφεκιά, κι' ἔστειλε ἕναν ἀγαρηνὸ στὸ διάβολο.

Μὲ τὴν πρώτη ντουφεκιά οἱ Ἀρβανίτες φοβήθηκαν καὶ λάκκισαν τὸν κατήφορο, κι' ἄφησαν τὸ Γεφύρι ἐλεύτερο.

Ἀπὸ ἐκείνη τὴ στιγμή ὁ Κατσάντωνης τὸ πῆρε πολὺ ἀπάνω του, κι' ἀποφάσισε νὰ βγῇ μὲ τοὺς Κλέφτες, ἀλλὰ πάλι ἡ μάννα του ἄρχιζε τὰ κλάμματα καὶ τοῦ ἔλεγε τὸ συνηθισμένο:

— Κάτσε, Ἀντώνη μου!

Τότε δὲν εἶταν πλειότερο ἀπὸ δώδεκα χρονῶν!

Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ τοῦ Κατσάντωνη μὲ γληγοράδα ἀστραπῆς μαθεύτηκε σ' ὅλον τὸ Βάλτο καὶ τὸ Ξερόμερο, στὸ Καρπενήσι καὶ στ' Ἀγραφα, στὸν Ἀσπροπόταμο καὶ στὸν Ὀλυμπο. Ὁ Δίπλος ἔτρεξε πρῶτος νὰ τὸν ἀγκαλιάσῃ, νὰ τὸν συγχαρῇ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν εὐχή του. Τόσος εἶταν ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ Δίπλου αὐτῇ τῇ φορὰ γιὰ τὸ βαπτισμιό του, ὥστε ἔβγαλε τὸ τουρκοματωμένο γιαταγάνι του, ποῦ τὸ εἶχε δοῦναι σ' ἀμέτρητους κλεφτοπαλέμους καὶ τοῦ τὸ χάρισε.

— Πᾶρ' το ὥρέ ! (τοῦ εἶπε). Φόρεσ' το ! Ἐσένα σοῦ ἀξίζει πλείοτερο ἀπὸ μένα !

Ὁ Κατσαντώνης κλέφτης.

Στὰ 1792, ὅταν ὁ Κατσαντώνης εἶταν ἢ δὲν εἶταν δέκα τεσσάρων ἐτῶν, ὁ Μπουλούμπασης τοῦ Βάλτου, γνωρίζοντας τί μπορούσε νὰ γείνη μιὰ μέρα ὁ Κατσαντώνης, ἀποφάσισε ν' ἀφανίσῃ κι' αὐτὸν καὶ τὰ κοπάδια του, καὶ μιὰ βραδυὰ παίρνει ὅλους τοὺς Ἀρβανίτες του, δηλαδὴ τοὺς χωροφυλάκους ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἑκατὸν πενήντα ἀπάνω κάτω, καὶ ρίχνεται μέσα στὰ μαντριά του. Ἀρχίζει ὁ σκοτωμὸς τῶν γιδοπροβάτων μὲ τὰ γιαταγάνια. Πρῶτα θύματα τῆς ἀρβανίτικης εἰσβολῆς εἶταν τὰ σκυλιὰ τὰ κατσαντωναῖικα. Ἀρχίζει ὁ πόλεμος : ἀπὸ τῇ μιᾷ μεριὰ ὁ Μπουλούμπασης μ' ἑκατὸν πενήντα Ἀρβανίτες, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ Κατσαντώνης μὲ τὰ τρία του τ' ἀδέρφια, ποῦ τὸ μικρότερο ὁ Λεπενιώτης δὲν εἶταν ἀκόμα δέκα χρόνων. Κάθε ντουφέκι ἀρβανίτικο πῆγαινε στὰ χαμένα, καὶ μὲν σκυλιὰ καὶ γιδοπρόβατα σκότονε, ἀλλὰ κάθε ντουφέκι κατσαντωναῖικο γκρέμιζε τὸ λιγώτερο κι' ἀπὸ ἓναν Ἀρβανίτη. Ἐνα ντουφέκι ὁ Κατσαντώνης τὸ ἄδειασε στὰ στήθια τοῦ Μπουλούμπαση καὶ τὸν ξάπλωσε καταγῆς ἄλαλο καὶ νεκρό. Τέλος οἱ Ἀρβανίτες ἅμα κατάλαβαν ὅτι σκοτώθηκε ὁ ἀρχηγὸς τοὺς, τράβηξαν γιὰ τὰ Γιάννινα ν' ἀναφέρουν τὸ τί ἔτρεξε στὸ Βεζύρη· κι' ὁ Κατσαντώνης τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα πῆρε τ' ἀδέρφια τοῦ καὶ πᾶν νὰ βρῇ τὸ Δίπλα. Ὁ Δίπλος τὸν δέχτηκε μ' ἀνοιχτὴ ἀγκαλιὰ καὶ τὸν ἔκανε ἀμέσῳ πρωτοπαλλήκαρό του. Ἀμα ἔμαθε ὁ Ἀλῆ-πασσιᾶς τὸ φόνον τοῦ Μπουλούμπαση, διώρισε ἄλλον στὸν τόπον τοῦ καὶ τὸν διάταξε νὰ πιάσῃ τοὺς γονεοὺς τοῦ Κατσαντώνη νὰ τοὺς πᾶν στὰ Γιάννινα δέμένους, ὅπου καὶ ἀπέθαναν ὕστερα ἀπὸ κάμποσον καιρὸ στὴ φυλακὴ ἀπὸ τὰ πολλὰ βασανιστήρια ποῦ τοὺς ἔκαναν.

Ὁ Κατσαντώνης, μαθόντας τὸ θάνατον τῶν γονέων του, δὲ

κρυσσε κι' ἀπὸ τότε ὅσο ποῦ πέθανε δὲ γέλασαν τὰ χεῖλια του. Μιὰ σταγὼν δάκρυ τοῦ ματιοῦ τοῦ Κατσαντώνη εἶταν πλειότερο ἀπὸ μιὰ λίμνη δάκρυ ἄλλων ματιῶν !

Ὁ Κατσαντώνης ἀρχηγός.

Ὁ βλακηνισμένος θάνατος τῶν γονέων του στὰ Γιάννινα δὲν τὸν ἔφινε ἥσυχο ποτὲ τὸν Κατσαντώνη. Μόνον ὅταν πολεμοῦσε φαίνονταν εὐχарιστημένος κι' ἔλεγε :

— Ἀγαλλιᾶζουν οἱ γονεοὶ μου ἀπὸ τὸ τούρκικο τὸ αἷμα ποῦ ἔχουσιν.

Καμμιά φορὰ ἀργοῦσαν νὰ πιάσουν πόλεμο, γιατί οἱ Τούρκοι τοὺς ἀπόφευγαν, γνωρίζοντας ὅτι πάντα ἔβγαιναν ζημιωμένοι, καμμιά φορὰ περνοῦσαν δέκα καὶ δέκα πέντε μέρες χωρὶς πόλεμο. Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ Κατσαντώνης εἶταν καταστενοχωρημένος. Εἶλεπε στὸν ὕπνο του τοὺς γονεοὺς του, νὰ τὸν μαλόνουν, γιατί ἔν πολεμοῦσε κάθε μέρα καὶ νὰ σκοτόνῃ Τούρκους καὶ ξεπετιῶνταν ρθὸς καὶ ντουφεκοβολῶσε καὶ τραβοῦσε τὸ γιαταγάνι του καὶ ὠρμοῦσε, ομιζοντας ὅτι εἶναι μέσα σὲ τούρκικο στρατό, κι' ἔτρεχαν οἱ συντρόφοι του καὶ τοῦ φώναζαν δυνατὰ καὶ μὲ δυσκολία κατάρθοναν νὰ τὸν κέρουν στὸν ἑαυτό του. Ἀλλες φορές πάλι μέσα στὰ πυκνὰ σκοτάδια, τὲς βρονταριῆς τῶν ἀστροπελεκιδῶν, καὶ στὸ μάνιασμα τοῦ Βοριᾶ ἢ τοῦ Νότου τοῦ φαίνονταν ὅτι εἶλεπε τὲς σκιὰς τῶν γονέων του κι' ἔρεχε φωνάζοντας νὰ τὲς σταματήσῃ. (1)

Τρία χρόνια πέρασαν, χρόνια ἑνδοῦσα καὶ τουρκοφόνια, ποῦ ὁ

(1) Ὁ κ. Ἐπαμ. Φραγκίστης δικηγόρος, στὴ βιογραφία τοῦ Κατσαντώνη, ποῦ δημοσίευσε στὰ 1862, ἀναφέροντας αὐτὲς τὲς φαντασμαγορίες τοῦ μεγάλου Κλέφτη συμπεραίνει ὅτι ὁ Κατσαντώνης προσποιῶνταν ὅτι εἶλεπε τὲς σκιὰς τῶν γονέων του. (Βίος Κατσαντώνη ὑπὸ Ἐπ. Φραγκίστα, δικηγόρου ἐν Ἀθήναις 1862 σελ. 17). Οἱ δικές μας ἀπληροφορίες εἶναι ὅτι πραγματικῶς ὁ Κατσαντώνης ὠραματίζονταν καὶ δὲ μποροῦμε νὰ ὑποθέσωμεν ἄλλοιῶτα, γνωρίζοντας τὴν σοβαρότητά του.

Κατσαντώνης είταν πρωτοπαλλήκαρο τοῦ νουνοῦ τοῦ τοῦ Δίπλα κι' ἔτρεχε πρῶτος τῇ φωτιά τοῦ πολέμου κι' ἔφρουγε τελευταῖος.

Μιά μέρα τὸ σῶμα τοῦ Δίπλα συνκαπντήθηκε στὴν Τριφύλλα τῆς Εὐρυτανίας μετὰ τὸν Ντερβένχα 'Ισλιάμ-μπεη, ποῦ εἶχε μαζὺ του τριακόσιους Ἀρβανίτες. Στὴ στιγμὴ ἄρχισε ὁ πόλεμος. Ὁ Κατσαντώνης, ἀπνωθὲν στὸ δούλεμα τοῦ ντουφεκιοῦ, τραβάει τὸ σπαθὶ καὶ χύνεται μέσα στοὺς Τούρκους. Βροχὴ τὰ μολύβια ἀπάνω του, ἀλλὰ κανένα δὲν τὸν πέτυχε. Τρομάζουν οἱ Τούρκοι βλέποντας τὸν Κατσαντώνη ν' ἄρχεται σὰ Βοριάς ἀπάνω τους καὶ τοῦ δίνουν στὴ φευγάλα Δέκα ποῦ πρόφτασε τοὺς λιάνισε. Ὁ 'Ισλιάμ-μπεης καθάλλικεφε τ' ἄλογο, τὸ χτυπᾷ στὰ τέσσερα... ἀπὸ κοντὰ ὁ Κατσαντώνης. Τρέξε μπροστὰ ὁ 'Ισλιάμ-μπεης καθάλα, καὶ τρέξε ὁ Κατσαντώνης ἀπὸ πίσω πεζός. Ὁ 'Ισλιάμ-μπεης, βλέποντας ὅτι τὸν ζύγωνε ὁ Κατσαντώνης, πέταξε μιὰ ἀνοιχτὴ σακκούλα γεμάτη ἄσπρα καὶ φλωριά. Τ' ἄσπρα καὶ τὰ φλωριά σπάρθηκαν καταγῆς, ἀλλ' ὁ Κατσαντώνης, περιφρονώντας τὰ χρήματα, ἐξακολουθοῦσε νὰ τρέχη. Ὁ 'Ισλιάμ-μπεης ἔρριξε τὲς φλωροκαπνισμένες πιστόλες του, κι' ὕστερα τ' ἀσημένιο τὸ σπαθὶ του, καὶ στὸ ὕστερο τὸ ντουφέκι του, ἀλλ' ὁ Κατσαντώνης τρεχὶὰ καὶ τίποτε ἄλλο. Τέλος τρέξε ὁ ἓνας μπροστὰ, καὶ τρέξε ὁ ἄλλος πίσω, τὸν ἔφτασε, καὶ τὸν ἄρπαξε ἀπὸ τὴ φουστανεῖλλα, καὶ τὸν γκρέμισε καταγῆς.

— Ἀιάν, (1) ὦρε Κατσαντώνη! (φώναξε ὁ 'Ισλιάμ-μπεης) χάρισέ μου τὴ ζωὴ καὶ ζήτα μου ὅ,τι θέλεις!...

Οἱ κλέρτες ἐβλεπαν τὰ γενόμενα κι' ἔτρεχαν ἀπὸ κοντὰ μαζὺ μετὰ τὸν καπετᾶνὸ τους τὸ Δίπλα.

Ὁ Κατσαντώνης τράβηξε τὸ σπαθὶ νὰ τὸν κόψη, ἀλλὰ μπόδιστηκε. Ὁ 'Ισλιάμ-μπεης εἶταν κίτρινος κ' ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο του. Συλλογίστηκε λίγο κι' ὕστερα ἔβγαλε τὰ πιστόλια τοῦ ἀπὸ τὸ σελάχι του, καὶ λέγει στὸν 'Ισλιάμ-μπεη:

— Διαλέξε ὅποιο θέλεις ἀπὸ τὰ δύο. Δὲ θέλω νὰ σε σκοτώσω.

(1) Ἔλεος.

έτσι ξαρκάτωτο. Μόνον ο άφέντης σου ο Άλης-Πασιάς σκοτόνει ξαρκάτωτους τούς ανθρώπους !

Ο Ίσλιάμ-μπεης, θέλοντας και μή, πήρε ένα πιστόλι από τὰ δυό, ο Κατσαντώνης τραβήχτηκε κάμποσα βήματα πίσω και φώναξε :

— Τράβα, ώρέ παλιότουρκε και σ' έφαγα !

Στή στιγμή και τὰ δυό τὰ πιστόλια βρόντησαν, κι' ο Ίσλιάμ-μπεης έπεσε καταγής σκοτωμένος.

Σε λίγο ήρθε κι' ο Δίπλας με τ' άλλα τὰ παλληκάρια, αφού μάζεψαν στο δρόμο τ' άσπρα και τὰ φλωριά και τ' άρματα του Ίσλιάμ-μπεη, έθαψαν τὸ σκοτωμένο τὸν έχτρό (1). Τότε ο Δίπλας φώναξε όλα τὰ παλληκάρια, ως έχοντας κάτι σπουδαίο νὰ τούς πῇ, και τούς εἶπε :

— Παιδιά μου και συντρόφοι μου ! Από τώρα κι' εμπρός δὲν εἶμαι άξιος γιὰ καπετάνος σας. Καπετάνος άξιος και γιὰ σας και γιὰ μένα εἶναι ο Κατσαντώνης!

Τὰ παλληκάρια πέταξαν από τὴ χαρά τους, στο άκουσμα αὐτῶν τῶν λόγων, γιατί ὅλοι τὸν άγαπούσαν, κι' ὅλοι τὸν ήθελαν γιὰ καπετάνό τους τέτοιον άντρεῖο τουρκοφάγο, άλλ' ο Κατσαντώνης έναντιώθηκε και δὲν παραδέχτηκε. Επέμεινε ο Δίπλας, άλλ' επέμεινε κι' ο Κατσαντώνης, και στο τέλος ο Κατσαντώνης μὴ θέλοντας νὰ πάρη τὴν αρχηγία του Καπετάνου του, τοῦ φίλησε τὸ χέρι, τοῦ ζήτησε τὴν εὐχή, και πήρε τ' άδέρφια του και ξεχωρίστηκε.

Δὲν πέρασαν ένας-δυό μῆνες κι' ο Κατσαντώνης άκούστηκε στ' Αγραφα, με ὀγδοῇντα παλληκάρια, νὰ τρομάζη τὴν Τουρκιά τῆς Θεσσαλίας, τοῦ Καρπενησιοῦ και τοῦ Ζητούνιου (2).

(1) Ὡς τὰ σήμερα σώζεται ο τάφος τοῦ Ίσλιάμ-μπεη «Μνημα τοῦ Ίσλιάμ-μπεη» λεγόμενος.

(2) Ζητούνι λέγονταν τότε ἡ Λαμία. Ἡ ὀνομασία Ζητούνι εἶναι από πρὶν ἔρθουν οἱ Τούρκοι ακόμα στὴν Ελλάδα.

Καταστροφὴ τοῦ Κιουτδίουκ-Μουσταφᾶ-μπεη.

Τοῦ Κατσαντώνη τ' ὄνομα σκέπαζε τὸ Βάλτο, τὸ Ξηρόμερο, τὴν Καλιακούδα, τὸ Βελούχι κι' ὅλα τ' ἄλλα βουνὰ τοῦ Καρπενησιοῦ, τὸ Ἀσπροπόταμο καὶ τ' Ἀγραφα. Οἱ Ντερβεναγᾶδες κι' οἱ Μπουλουμπασιαῖδες, τὸ ἄνθος τῆς Ἀρβανιτιᾶς καὶ τὰ πρωτοπαλ-
λήκαρα τοῦ Ἀλῆ-πασιά τρόμαζαν στὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματός του, καὶ κάθε ἄλλο ἔκαναν παρὰ νὰ καταδιώκουν τοὺς Κατσαντωναίους. Ὁ Κατσαντώνης ἄρχισε νὰ στενοχωριέται βλέποντας τοὺς Τούρκους ἀντὶ νὰ πέφτουν ἀπάνω του, νὰ τὸν ἀποφεύγουν, κι' ἀναγκάστηκε ν' ἀλλάξῃ σύστημα. Διωγάνωσε ὑπηρεσία νὰ κατασκοπεύῃ τὰ τουρ-
κικὰ τ' ἀποσπάσματα καὶ νὰ πέφτῃ ἀπάνω τους, σὰν ἀστροπελέκι καὶ νὰ τοὺς ἀφανίζῃ. Ἀλλ' ἂν ὁ Κατσαντώνης εἶταν ἡ μεγαλύτερη κορυφὴ τῆς Κλεφτουριᾶς καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας, εἶταν κι' ὁ Ἀλῆ-πα-
σιᾶς ἀντάξιός τέτοιου καπετάνου διώχτης. Μὴ βλέποντας κανένα ἀποτέλεσμα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ διαφόρους Ντερβεναγᾶδες καὶ Μπουλουμπασιαῖδες του, διώρισε γενικὸν ἀρχηγὸν τῶν τουρκικῶν ἀποσπασμάτων τὸν διαβόητον Ἰσούφ-Ἀράπην, τὸν ωμότερο ἀνθρώπου τοῦ κόσμου, καὶ τοῦ ἔδωκε ἄδεια νὰ κάνῃ ὅ,τι θέλει στὴ ζωὴ, στὴ τιμὴ καὶ στὴν περιουσίᾳ τῶν Χριστιανῶν, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ πιάσῃ τὸν Κατσαντώνη. Ὁ Ἰσούφ-Ἀράπης, ἔχοντας μαζὺ του χίλιους Ἀρβανίτες, ἕναν κι' ἕναν, πῶσερναν στὰ δόντια τὸ σπαθί, ξεκίνησε ἀπὸ τὰ Γιάννινα κι' ἦρθε στὸ Ξηρόμερο. Ἀλλοίμονο σ' ἐκείνους ποὺ βρίσκονταν στὸ δρόμο του. Ἀθῶοι ἢ ἔνοχοι, ὅ,τι κι' ἂν εἶταν, τοὺς σάροιε ὁ θάνατος. Τέτοιο θηρίο εἶταν ὁ Ἰσούφ Ἀράπης ποὺ εἶχε καταργήσῃ τὸν ἀπλὸ θάνατο κι' ὅσους ἔπιανε τοὺς τσάκιζε τὰ γόνατα καὶ τοὺς ἀγκῶνες, κι' εὐχαριστιῶνταν νὰ τοὺς βλέπῃ νὰ πεθαίνουν μέσα στὰ φριχτὰ καὶ στ' ἀπάνθρωπα βασανιστήρια. Δεξί το χέρι εἶχε ἕνα Ντερβέναχα, Κιουτδίουκ Μουσταφᾶ-μπεη ὀνομαζέ-

Πατριωτική Βιβλιοθήκη

ο, και τὸν ἔστειλε μ' ἑκατὸν πενήντα Ἀρβανίτες νὰ τοῦ φέρη-
τοὺς προεστοὺς τοῦ Ξηρομέρου, γιὰ νὰ τοὺς θανατώσῃ. Ὁ Κιου-
τσιούκ-Μουσταφᾶ-μπεης ἔπιασε πέντε προεστοὺς καὶ τοὺς πήγαине
στὸν Ἰσούφ-Ἀράπη, ἀλλὰ κι' ὁ Κατσαντώνης, βλέποντας τί τρα-
βοῦσε ὁ κόσμος ἐξ αἰτίας του, πῆρε τὰ παλληκάρια του καὶ πῆγε
κι' ἔκκνε κερτέρι στὴν Κεχρινιά, κι' ἔδωκε διαταγὴ νὰ μὴ ρίξῃ
κανέναν, ἂν δὲ δώσῃ αὐτὸς πρῶτος τὸ σύνθημα τοῦ πυροβολισμοῦ.
Σὲ λίγη ὥρα παρουσιάστηκε ὁ Κιουτσιούκ-Μουσταφᾶ-μπεης στὸ κερ-
τέρι, ὁ Κατσαντώνης ντουφεκίζει πρῶτος, οἱ κλέφτες ἀδειασαν ὅλοι
τὰ ντουφέκια τους ἀπὸ τὸν τοῦρκο καὶ κάθε ντουφέκι ἔρριξε
κι' ἕναν Τοῦρκο καταγῆς. Ὁ πόλεμος βᾶσταξε μιὰ ὥρα, σκοτώθη-
καν ἑκατὸν σκράντα πέντε Τοῦρκοι μαζὺ μὲ τὸν Κιουτσιούκ-Μου-
σταφᾶ-μπεη καὶ μοναχὰ πέντε κατῶρθωσαν νὰ πεταχτοῦν ἀπὸ τὸ
κερτέρι καὶ νὰ γλυτώσουν, ἀλλὰ κι' αὐτοὺς τοὺς κυνήγησε ἀπὸ
κοντὰ ὁ Κατσαντώνης καὶ τοὺς ἔφτασε, ἔχοντας ἀπόφαση νὰ μὴν
ἔρησῃ ψυχὴ νὰ γλυτώσῃ. Ἀμα τὸν εἶδαν οἱ Τοῦρκοι νὰ τρέχῃ σὰ
κοντὰρι ἀπὸ τὸν τοῦρκο, πέταξαν τ' ἄρματα καὶ τοῦ εἶπαν κλαίγον-
τας :

— Δὲν ἐχόρτασες, ὦρὲ Κατσαντώνη, τούρκικο αἷμα ; Ἀφῆσέ μας
τοῦλάχιστο ἐμᾶς νὰ δώσωμε τὴν εἰδηση τοῦ θανάτου τῶν συντρό-
φων μας στὸν Ἰσούφ Ἀράπη !

Γιὰ πρώτη φορὰ ἡ καρδιὰ τοῦ Κατσαντώνη συγκινήθηκε ἀπὸ
τούρκικη παρκαλιὰ καὶ τοὺς εἶπε :

— Πηγαίνετε ! Σᾶς χάρισα τὴ ζωή !

Ὁ Ἰσούφ Ἀράπης, ἅμα ἔμαθε τὴν καταστροφὴ τοῦ Κιουτσιούκ-
Μουσταφᾶ-μπεη, καθάλλικεψε νύχτα καὶ πᾶν στὰ Γιάννινα, πα-
ρουσιάστηκε στὸν καταθυμωμένο Ἀλῆ-Πασιᾶ καὶ τοῦ ἔδωκε μιὰ πι-
τόλα.

— Τ' εἶναι τοῦτο, ὦρὲ γελαδουγεννημένε ; τοῦ εἶπε ὁ φοβερός
Ιασιᾶς, ἀστραπὴ θυμωμένος.

— Ἀντὶ νὰ μὲ σκοτώτῃ ὁ καπιτᾶνος τῶν Γκιαούρηδων, ὁ Κα-
τσαντώνης, σκότωσέ με ἐσύ, Πασιᾶ μου, μὲ τὰ χέρια σου καλύτερα !

‘Ο ‘Αλῆ-πασιάς τὸν ἔφτυσε καὶ τοῦ εἶπε :

— «Χάσου ἀπὸ μπρός μου !»

Μάχη μετὸν ‘Αγο Μουχουρντάρη καὶ θάνατος τοῦ Δίπλα.

‘Ο ‘Αλῆ-πασιάς, ἀφοῦ ἔμαθε τὰ νέα κατορθώματα τοῦ Κατσαντώνη καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κουτσιούκ Μουσταφᾶ-μπεη, διώρισε ἀντικατάστατὴν τοῦ ‘Ισούφ-‘Αράπη στὴν καταδίωξιν τοῦ Κατσαντώνη τὸν ‘Αγο Μουχουρντάρη, ἕναν πολὺ ἔξυπνο καὶ στρατηγικὸ Ντερβέναγα, μετὰ χίλιους διαλεγμένους ‘Αρβανίτες.

‘Ο Κατσαντώνης βρισκόνταν τότε στὴ Γραβανού τῶν ‘Αγράφων⁽¹⁾, ὅπου εἶχε πάγει νὰ τὸν ἀνταμώσῃ γιὰ νὰ τὸν συγχαρῇ γιὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κουτσιούκ Μουσταφᾶ-μπεη, ὁ Δίπλος μὲ ὅλα τὰ παλληκάρια του. Πολὺ συχνὰ οἱ δύο αὐτοὶ τουρκοφάγοι ἀρχηγοὶ ἀνταμόνονταν καὶ πολεμοῦσαν ἀντάμα, ἂν τύχαινε νὰ τοὺς χτυπήσουν οἱ Τούρκοι. Ἡ εἰδῆση ὅτι ξεκίνησε ὁ Μουχουρντάρης ἀπὸ τὰ Γιάννινα εἶχε φτάσει στὸν Κατσαντώνη, γιὰτις ὅλες οἱ ἐπαρχίαις ἐνδιαφέρονταν γι’ αὐτὸν καὶ τὸν προφύλαγαν μετὰ κάθε πληροφορία. Οἱ προεστοὶ τῶν μερῶν ἐκείνων παρακαλοῦσαν τὸ Δίπλα, ὡς μαλακώτερο, νὰ μὴν καρτερήσουν τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ νὰ φύγουν· ὁ Δίπλος ὅμως μετὰ ὅλες τὰς παρακαλίας τῶν προεστῶν δὲν ἤθελε νὰ φύγῃ, ἐπιθυμῶντας νὰ καρτερέσουν ἐκεῖ τὸν Μουχουρντάρη.

Τοῦ Δίπλα οἱ φίλοι λέγανε καὶ τὸν παρακαλοῦσαν :

— «Σήκου νὰ φύγῃς, Δίπλα μου, μετὰ τοὺς Κατσαντώναιους, «Σὰς ἔμαθεν ὁ ‘Αλῆ Πασιάς καὶ στέλλει νὰ σὰς πιάσῃ.
«Ἐναν κακὸ ντερβέναγα, τὸν ‘Αγο Μουχουρντάρη». —

(1) Θέσις στὴν ἄκρᾳ τοῦ Δήμου Κτημενίων.

Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσαν, τὸ λόγο δὲν ἀπόειπαν
καὶ τὰ λημέρια φώναξαν ὅσο κι' ἂν ἤμποροῦσαν:
— «Ὁ Μουχουρντάρης πλάκωσε μὲ τέσσερες χιλιάδες,
«Φέρει Ἀρβανίτες διαλεχτούς, ὅλο τζοχανταραίους,
«Στὰ δόντια σέρνουν τὰ σπαθιά, στὰ χέρια τὰ ντουφέκια.»
«Κι' ὁ Δίπλας ἀποκρίνεται καὶ τοὺς ἀπολογιέται :
— «Ὅσο εἶν' ὁ Δίπλας ζωντανὸς τοὺς Τούρκους δὲν
[φοβᾶται....
«Ἐχει λεβέντες διαλεχτούς καὶ τοὺς Κατσαντωναίους
«Ποῦ τρῶν μπαρούτι γιὰ ψωμί καὶ βόλια γιὰ προσφάγι,
«Καὶ σφάζουν Τούρκους σὰν ἀρνιά καὶ σὰν παχυὰ
κριάρια».

Σὲ λίγο φάνηκε ὁ Μουχουρντάρης κι' ἡ μάχη ἄρχισε.

Ὁ σκοπὸς τοῦ Μουχουρντάρη εἶταν πῶς νὰ πιάσῃ ἢ νὰ σκο-
τῇ τὸν Κατσαντώνη καὶ δὲν τὸν ἔμελλε πόσοι Ἀρβανίτες θὰ σκο-
τώνονταν γι' αὐτό. Τὸ ντουφέκι δούλευε κι' ἀπὸ τὲς δυὸ τὲς μεριές
ἀκατάπαυτο. Οἱ Κλέφτες εἶχαν καλὰ ὀχυρώματα καὶ πολεμοῦσαν
ἀσφαλισμένοι, ἐνῶ οἱ Ἀρβανίτες, ἀναγκασμένοι νὰ κάνουν ἔφοδο, πο-
λεμοῦσαν στ' ἀνοιχτὰ καὶ σκοτόνονταν πολλοὶ ἀπ' αὐτούς. Ὁ Μου-
χουρντάρης, γνωρίζοντας τὴ γενναιοφροσύνη τῶν Κλεφτῶν καὶ προ-
πάντων τοῦ Κατσαντώνη, φώναξε πρὸς τὰ ὀχυρώματα τὰ κλέφτικα :

— Ποῦ εἶσαι, ὦρὲ κερατᾶ Κατσαντώνη! Τί μοῦ κρύβεσαι σὰ
γυναῖκα ;

Ὁ Κατσαντώνης ἀκούοντας αὐτὰ τὰ προσβλητικὰ τὰ λόγια,
ντράπηκε καὶ πετάχτηκε ὄξω ἀπὸ τ' ὀχυρῶμα μὲ τὸ σπαθί στὸ
χέρι καὶ ρίχτηκε μέσα στοὺς Τούρκους σὰ σίφωνας. Πρόντησαν στὴν
ἀρχὴ οἱ Τούρκοι σὰν κοπάδι, ποῦ τοῦ ρίχνονται μέσα λύκοι, ἀλλ'
ἀφοῦ πέρασε ἡ πρώτη ἐντύπωση, ὁ Μουχουρντάρης κατάρθωσε νὰ
συμμαζέψῃ τοὺς στρατιῶτές του, μὲ χίλιες δυὸ ὑποσχέσεις, καὶ
χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ ὁ Κατσαντώνης βρέθηκε κλεισμένος καὶ
λίγο ἔλειπε νὰ τὸν πιάσουν ζωντανό, ὅταν ὁ Δίπλας, γιὰ νὰ γλυ-

τώση τὸν Κατσαντώνη, πιτιέται ἀπὸ τ' ὀχύρωμα καὶ φωνάζει:

— 'Εγὼ εἶμαι, ὦρέ, ὁ Κατσαντώνης, κι' ὄχι αὐτός...

'Ο Μουχουρντάρης γελάστηκε κι' ἀπὸ τὴ βία τοῦ ἀφίνει τὸν Κατσαντώνη καὶ ρίχνεται μὲ τοὺς στρατιῶτές τοῦ ἀπάνω στὸ Δίπλα. 'Ετσι γλύτωσε ὁ Κατσαντώνης καὶ νικήθηκε κατὰ κράτος ὁ Μουχουρντάρης, μὲ διακόσιους σκοτωμένους στὸν τόπο καὶ χῶρια τοὺς λαβωμένους, ἀλλ' ἡ νίκη αὐτὴ πληρώθηκε πάρα πολὺ ἀκριβὰ μὲ τὸ σκοτωμὸ τοῦ Δίπλα. 'Ο Κατσαντώνης καὶ ὅλα τὰ παλληκάρια τοῦ τὸν ἔκλαψαν τὸ γεροκαπετάνό τους καὶ τὸν ἔθαψαν μὲ μεγάλη παράταξη.

Μάχη μὲ τὸν Χασάν Μπελούση.

Τὸ νέο αὐτὸ κατόρθωμα τοῦ Κατσαντώνη κατατρόμαξε τὸν 'Αλῆ-πασιὰ καὶ τοὺς Ντερβεναγαδῆς του. 'Ολη ἡ 'Αρβανιτιὰ ἔτρεμε στ' ὄνομα τοῦ ὑπερῆρωϊκοῦ Κλέφτη. 'Ο Βάλτος, ἡ Εὐρυτανία, τὸ 'Ασπροπόταμο καὶ τ' 'Αγραφα βρισκόμενα στὸν ἴσκιό τοῦ σπαθιοῦ τοῦ εἴταν ἐλεύτερα. Οἱ Ντερβεναγαδῆς γιὰ νὰ δικαιολογοῦνται καταγίνονταν νὰ κυνηγοῦν ἄλλους κλέφτες μικροὺς, χωρὶς νὰ ἐνοχλοῦν καθόλου τὸν Κατσαντώνη. Πέρασαν μῆνες χωρὶς νὰ μπορέση νὰ κάνῃ μιὰ μάχη καὶ στενοχωριῶνταν. Μιὰ μέρα βρισκόμενος στὴ Βρύση τοῦ Πουλιού, κοντὰ στὸ Κεράσοβο τῶν 'Αγραφῶν, ἔμαθε ὅτι ὁ Ντερβένχας Χασάν Μπελούσης στρατοπέδευε στὸ Μοναστήρι τῆς Τατάρνας. Δὲ χάνει καιρὸ καὶ στέλλει ἕνα χωρικό καὶ τὸν προσκαλεῖ σὲ μάχη. 'Ο Χασάν-Μπελούσης, ὅμως ἤκουσε τὸ κάλεσμα τοῦ Κατσαντώνη, τᾶχασε καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ κάνῃ. Νὰ δεχτῇ τὸ κάλεσμα φοβῶνταν τὸν Κατσαντώνη, νὰ μὴ τὸ δεχτῇ φοβῶνταν μὴ τὸ μάθῃ ὁ 'Αλῆ-πασιὰς καὶ πῆγαινε χαμένος. 'Υστερα ἀπὸ πολλὴ σκέψη ἀπεφάσισε νὰ πάῃ νὰ συναντήσῃ τοὺς Κατσαντωναίους στὴ Βρύση τοῦ Πουλιού. Δυὸ ὥρες βάσταξε ὁ πολεμὸς καὶ στὸ τέλος ὁ Χασάν-Μπελούσης, ἀφίνοντας πενήντα σὺν

Πατριωτική Βιβλιοθήκη

να παλληγκάρια του στον τόπο, τσάκισε στην τρεχάλα, και πήγε κι κλείστηκε στο παρακλήσι «Αϊμιλιανό» της Τατάρας.

Μάχη με τον 'Αλιούς-Μπεράτη.

Ο 'Αλιούς-Μπεράτης, ένας από τους καλύτερους Ντερβεναγάς του 'Αλῆ-πασιά, με τετρακόσια παλληγκάρια μπερκιανά, άνθρωπος πολύ περήφανος, και πολύ άντρεϊος, βάλθηκε να πάρη τὸ μα τῶν Ντερβεναγάδων 'Ισλιάμ-μπεη και Κιουτσιούκ Μουσταφά-τση, και να ξεντροπιάση τὰ στρατεύματα τοῦ 'Αλῆ πασιᾶ για τὴν ἔττα τοῦ 'Αγου τοῦ Μουχουρντάρη και τοῦ Χασάν Μπελούση και ῥόσων ἄλλων ἀκόμα Ντερβεναγάδων και Μπουλουμπασιάδων. Ξεκίνησε νύχτα και κρυφὰ ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ἔχοντας τετρακόσιους δια-
λειτουργοὺς 'Αρβανίτες και κατὰ σκοπο ἕναν Πᾶνο Τσουκαλά, και τράβηξε ῥα στο Βάλτο, και στο λημέρι τὸ Μπαλταϊίκο, ὅπου βρίσκονταν Κατσαντώνης. Ο Κατσαντώνης, ὅχι διότι γνώριζε ὅτι θᾶρχον-
εν ὁ 'Αλιούς-Μπεράτης, ἀλλὰ διότι γνώριζε πῶς νὰ λημεριάζη, βρέ-
θηκε προετοιμασμένος για μάχη. Ο 'Αλιούς Μπεράτης, μὴ γνωρί-
ζοντας τὸν τρόπο ποῦ λημερίαζε ὁ Κατσαντώνης, βρέθηκε περικυ-
λωμένος ἀπὸ τοὺς Κλέρτες. Ἡ μάχη βᾶσταζε δυὸ ὥρες, κι' ὁ 'Α-
λιούς Μπεράτης μπόρεσε νὰ ξεφύγῃ με πενήντα σκοτωμένους 'Αρβα-
τες στον τόπο και δὲν ἔπαθε ὅ,τι ἔπαθε ὁ Κιουτσιούκ-Μουσταφά-
τσης, μόνο και μόνο διότι οἱ Κατσαντωναῖοι τότε δὲν εἶταν πλειό-
τεροι ἀπὸ εἴκοσι πέντε.

Ἔτσι γύρισε κι' ὁ 'Αλιούς-Μπεράτης ντροπισμένος στὰ Γιάν-
νινα, κι' εἶπε στον 'Αλῆ-πασιά ὅτι προτιμᾷ νὰ πολεμήσῃ με τὸ
ιάβολο παρὰ με τοὺς Σουλιῶτες και με τὸν Κατσαντώνη.

Κατὰ τὴ μάχη αὐτὴ ἔπεσε ζωντανὸς στὰ χέρια τῶν Κατσαν-
τωναίων κι' ἕνας Τουρκαρβανίτης Μπουλουμπάσης, ὀνομαζόμενος
χωρὺμης. Εἶταν πληγωμένος στο ποδάρι και δὲ μπόρεσε νὰ φύγῃ
λίγο ἔξω ἀπὸ τοὺς τοῦ.

— Ἀμάν ! (φώναξε πρὸς τὰ παλληκάρια τοῦ Κατσαντώνη)
μὴ μὲ σκοτώετε ! Θέλω νὰ ἴδω μὲ τὰ μάτια μου τὸν Κατσαντώνη
κι' ὕστερα σκοτώστε με καὶ θὰ πεθάνω εὐχарιστημένος.

Τὰ παλληκάρια τὸν παρουσάσαν στὸν Κατσαντώνη.

— Τί θέλεις, ὦρὲ μουρτάτη ;

Τὸν ρώτησε μεγαλόπρεπα ὁ Κατσαντώνης.

— Ἥθελα, καπετάνι μου, πρῶτα νὰ σὲ ἴδω, κι' ἂν μὲ σκοτώ-
σης νὰ πᾶω εὐχарιστημένος ποῦ σὲ εἶδα, καὶ δεύτερα νὰ σὲ παρα-
καλέσω νὰ λυπηθῇς δυὸ ἀδερφές, πῶχω ἀνύπαντρες καὶ δὲν ἔχουν
ἄλλον ἀπὸ μένα, καὶ νὰ μὴ μὲ σκοτώσης.

Ὁ Κατσαντώνης συγκινήθηκε καὶ διάταξε νὰ τὸν ἀπολύσουν.

Ἡ φήμη τοῦ Κατσαντώνη σκέπασε ὅχι μόνον τὴν Ἑλλάδα
ἀκέρια, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀρβανιτιά. Ὅλη ἡ Ἀρβανιτιά, ἀπὸ τὴ
Σκόντρα ὡς τὸ Τεπελένι, τρόμαζαν στ' ὄνομα τοῦ φοβεροῦ Κλέφτη,
καὶ ὁ ἀρβανίτικος ὄρκος «Νὰ μὴ γλυτώσω ἀπὸ τὴν ὀργή τοῦ
Θεοῦ!» μεταβάλλθηκε «Νὰ μὴ γλυτώσω ἀπὸ τὸ σπαθί τοῦ Κατσαν-
τώνη !» Μύθοι πολλοὶ κυκλοφοροῦσαν στὴν Ἀρβανιτιά γιὰ τὸν Κα-
τσαντώνη, ὅτι εἶταν ὑπερρυσικός ἄνθρωπος, ὅτι δὲν τὸν ἐπίανε μο-
λύβι, κι' ὅτι δὲν περπατοῦσε, ἀλλὰ περνοῦσε ἀπὸ ράχη σὲ ράχη.

Μία μέρα ἓνας Τούρκαρβανίτης βρισκόμενος στὴν Κετσούνιστα
τῆς ἐπαρχίας Κουρέντων, κοντὰ στὴν Τσιαμουριά, ἄρχισε νὰ μιλάει
γιὰ τὸν Κατσαντώνη, καὶ στὸ τέλος τῆς ὁμιλίας τοῦ εἶπε :

— Ἀχ! νὰ ξέπερτε αὐτὸ τὸ κερατὶ τοῦ Κατσαντώνη ἐδῶ κάτω,
νὰ εἶταν κουρασμένο, νὰ εἶταν νηστικό καὶ διψασμένο, νὰ εἶταν
καὶ θερμασμένο, νὰ εἶταν καὶ πιστάγωνο γερὰ δεμένο, καὶ νὰ
ρίχνομουν ἀπάνω του... νὰ τῶδινα ξύλο, νὰ τῶδινα, νὰ τῶδινα,
ὅσο ποῦ νὰ τὸ σκότονα !...

Ἐνῶ ὁ Ἀρβανίτης κουβέντιαζε κατ'αὐτὸν τὸν τρόπο, ἓνας χω-
ριανός, ὠμωρρακαμωμένος, ἀρματωμένος καὶ ντυμένος στὰ κλέφτικα,
ποῦ βρῖσκονταν ἀνάμεσα στὸ πλῆθος, καὶ σκεπασμένος μὲ τὴν κάππα
του, νὰ μὴ φαίνεται ἡ ἐνδυμασία του, μὴ μπορῶντας νὰ ὑποφέρει
τὰ κυχολογήματα τοῦ Τούρκαρβανίτη, πετάει τὴν κάππα του,

ἀναιμιάζει τοὺς ἄλλους καὶ παρουσιάζεται μπροστά του λέγοντας :

— 'Εγὼ εἰμι, ὦρὲ παλιουρτάτη, ὁ Κατσαντώνης !

Ὁ Τουρκαρβανίτης, νομίζοντας ὅτι πρῆγματικῶς βρίσκονταν μπροστὰ στὸν Κατσαντώνη, τῆλχε, τοῦ κόπηκε ἡ φωνή, καὶ κά-
νοντας « ἔ-ἔ-ἔ-ἔ... » σὰ νὰ τοῦ εἶχε σκλώσει τίποτε στὸ λαιμό,
πέθανε ἀπὸ τὸ φόβο του.

Ὁ Μπεκὴρ-Τζογαδόρος κι' ὁ λαβωμὸς τοῦ Κατσαντώνη.

Ὁ Μπεκὴρ Τζογαδόρος, ἕνας ἀπὸ τοὺς πλιὸ ἐξυπνοὺς στρατη-
γούς τοῦ Ἀλῆ-πασιά, κι' ὁ πλεῖο δόλιος κι' ἀπιστος, αὐτὸς ποὺ
σκότωσε τοὺς βλάμηδες του τοὺς Κατσοκογιανναίους στὴν Πλαριά
τοῦ Βάλτου, αὐτὸς στάθηκε ὁ πλεῖο τυχερὸς ἀπ' ὅλους τοὺς Ντερ-
βεναγᾶδες καὶ τοὺς Μπουλουμπασιάδες, ποὺ πολέμησαν μὲ τὸν Κα-
τσαντώνη. Εἶχε πεντακόσιους Τουρκαρβανίτες μαζί του, διαλεγμέ-
νους καὶ δικούς του ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲν πήγαινε μ' ὅλους ἀντάμα.
Εἶχε διαλέξει καμμιά εἰκοσαριά, ἕναν κι' ἕναν καὶ τοὺς ὠρκισε « στὴ
ζωὴ καὶ στὸ θάνατο » νὰ σκοτώσουν τὸν Κατσαντώνη. Εἶχε κατα-
σκόπους κλοπληρωμένους καὶ μάθαινε ὅλα τὰ κινήματα τῶν Κα-
τσαντωναίων, ποὺ λημέριαζαν, ποὺ ἐπαίρναν ψωμί καὶ τοὺς ἀκολου-
θοῦσε κι' αὐτὸς κλέφτικα. Μιὰ μέρα, εἴταν Ὀχτώβρης μῆνας, καὶ ἔβρε-
χε φοβερὰ. Οἱ Κατσαντωναῖοι, νομίζοντας ὅτι βρίσκονταν στὴν ἀσφά-
λεια, γιὰτὶ μὲ τέτοια βροχὴ δὲν περπατοῦσε κανένας, καὶ συνειθισμένοι,
ποὺ δὲν τολμοῦσαν νὰ τοὺς καταδιώξουν οἱ Τούρκοι, εἶχαν μαζευτῇ
στὴ θέσι « Ληστῆ » τοῦ Βάλτου, καμμιά εἰκοσαριά ὅλοι-ὅλοι, στὴ
ρίζα ἑνὸς μεγάλου δέντρου. Ὁ Μπεκὴρ Τζογαδόρος κλεφτὰ-κλεφτὰ
ζύγωσε, αὐτὸς μπροστὰ καὶ πίσω τὰ πηληκάρια του, διέκρινε στὸ
σῶρὸ τῶν κλεφτῶν τὸν Κατσαντώνη, κι' ἀπὸ τὴ ρίζα ἑνὸς ἄλλου δέν-
τρου, ἀφοῦ ἄλλαξε τ' ἀγγιζότι καὶ τὸ στουρνάρι τοῦ ντουφεκιῦ του,
ντουφεκίζει κατ' ἐπάνω στὸν Κατσαντώνη καὶ τὸν λαβώνει στὸ

μπούτι. Στὴ στιγμὴ ἀρχίζει ὁ πόλεμος. Κατσαντωναῖοι καὶ Ἀρβανῖτες πολεμοῦσαν πίσω ἀπὸ τὰ δέντρα μὲ ὅλη τὴ βροχὴ καὶ τ' ἀστροπελέκια, ὡς μιὰ ὥρα στὴν ἀρχὴν, ὅταν ἔφτασε καὶ τὸ ἐπιλοιπὸ σῶμα τοῦ Μπεκὴρ Τζογχοδόρου, τετρακόσιοι ὀγδοῇντα Τουρκαρβανῖτες. Πρῶτὴ φορὰ οἱ Κατσαντωναῖοι βρέθηκαν σὲ τέτοιο μεγάλο κίντυνο, προπάντων ποῦ εἶχαν λαβωμένο τὸν ἀρχηγό τους, καὶ αὐτὸ ἔκανε τὸ Μπεκὴρ Τζογχοδόρο, γιατί νόμιζε ὅτι εἶχε σκοτώσει τὸν Κατσαντώνη, νὰ ἐξκολουθῇ τὴν ἀντίσταση. Τέλος, πρὶν βασιλέψῃ ὁ ἥλιος, ὁ Κατσαντώνης, βλέποντας ὅτι δὲν μπορούσαν τὰ παλληκάρια του νὰ κυνηγήσουν τοὺς Τούρκους, πετάχτηκε λαβωμένος μὲ τὸ γιαταγάνι στὰ χέρια, φωνάζοντας μὲ ἄγρια καὶ φοβερὴ φωνή :

— Τὰ γιαταγάνια καὶ ἀπάνω τους !

Στὴ στιγμὴ τὰ παλληκάρια πέταξαν καταγῆς τὰ ντουφέκια καὶ ἔπεσαν ἀπάνω στοὺς Τούρκους. Ὁ Μπεκὴρ Τζογχοδόρος, βλέποντας τὸν Κατσαντώνη ζωντανό, τρόμαξε καὶ ὀπιστοχώρησε μὲ σάραντα σκοτωμένους στὸν τόπο, χάρις τοὺς πληγωμένους.

Τὴν ἄλλῃ τὴν ἡμέρα οἱ Κατσαντωναῖοι ἔφεραν τὸν καλύτερο χειρουργὸ νὰ βγάλῃ τὸ μολύβι ἀπὸ τὴ λαβωματιά τοῦ Κατσαντώνη, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ τοῦ τὸ βγάλῃ. Ἐνα μῆνα περιφέρονταν δῶθε κεῖθε λαβωμένος χωρὶς καμμιά ἐλπίδα νὰ γείνῃ καλά. Τότε ὁ Λεπενιώτης τὸν φορτώθηκε στὸν ὦμο καὶ τὸν κατέβασε στὴν ἀκροθαλασσιὰ, ἀντικρὺ τῆς Λευκάδας, τὸν ἔβαλε σ' ἕνα πλοῖο καὶ τὸν πῆγε στὴν Κέρκυρα, ὅπου εἶταν ἕνας, ξακουσμένος χειρουργός. Δυὸ μῆνες νοσηλεύτηκε ὁ Κατσαντώνης στὴν Κέρκυρα, ποῦ βρίσκονταν στὴν προστασία τῆς Ρωσσίας καὶ ἅμα ἔγινε καλά, γύρισε στ' ἀρχηγείον του τὰ λημέρια. Στὴν Κέρκυρα γινώρισε τὸ στρατηγὸ Πιπχόδινουλο, ποῦ βρίσκονταν στὴ ρωσικὴ ὑπηρεσία, καὶ τὸν Κυβερνήτη Κηποδίστρια, τοὺς Σουλῶτες καὶ ἄλλους Ἕλληνες καπετάνχους, ποῦ βρίσκονταν στὴ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία τῆς Πολιτείας τοῦ Ἰονίου Κράτους καὶ μίλησάν πῶς μπορούσε νὰ διοργανωθῇ μιὰ ἐλληνικὴ ἐπανάσταση.

Μεγάλα επαναστατικά σχέδια του Κατσαντώνη καὶ θάνατος τοῦ Βελή Γκέγκα.

Όταν ἔμαθε ἡ Κλεφτουριά ὅτι ὁ Κατσαντώνης γύρισε γιατρε-
μένος ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, ἔκανε μεγάλο πανηγύρι. Ὡς ἐκείνη τὴν
ἡμέρα ὅλοι οἱ καπεταναραῖοι εἶχαν τρυπώσει δῶθε κειθε καὶ πουθενά
δὲν ἀκούονταν κανέναν πόλεμος. Εἶχε κοινολογηθῇ μάλιστα στὴν
αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ-πασιᾶ, ὅτι ὁ Κατσαντώνης εἶχε σκοτωθῇ, κι' ὅτι
τὸ φύλαγαν μυστικὸ τὰ παλληκάρια του.

Δυὸ μῆνες χωρὶς πόλεμο γιὰ τὸν Κατσαντώνη δὲν εἶταν μι-
κρὸ πρᾶγμα. Εἶχε πάθει ἀπὸ μαρασμό, μὴ ἀκούοντας ντουφέκια,
μὴ πολεμῶντας καὶ μὴ σκοτώνοντας Τούρκους, καὶ δὲν ἔβλεπε τὴν
ὥρα πότε νὰ φτάσῃ στὸ Βάλτο. Τὴν ἡμέρα ποῦ πᾶτησε βαλτινὸ
χῶμα, στὸ πρῶτο χωριὸ ποῦ μπῆκε, πῆρε εἴκοσι πέντε παλληκάρια
καὶ τράβηξε νὰ βρῇ τὸ Χασιώτη καὶ τοὺς ἄλλους Κατσαντωναίους.
Εἶχε τέτοια ὑπόληψη ὁ κόσμος στὸ πρόσωπό του, ὥστε μπορούσε
νὰ ἐπκνασταντήσῃ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὁ καταρτισμὸς μεγά-
λου σώματος δὲν ἐσύμφερνε, διότι εἶταν δύσκολη ἡ διατροφή του
καὶ οἱ κινήσές του. Τότε διώρισε σωματάρχες τὸ πρωτοπαλλή-
καρό του, τὸν Καραϊσκάκη στὸ Σιάμι (1), τὸ Τσιόγγα στὴ Νεβρόπολη,
τὸ Μπαταριά στὸ Κερπενήσι, τὸ Φραγκίστα στὴ Ρεντίνη καὶ αὐτὸς
μὲ τὰ ἀδέρφια του καὶ καμμιὰ σαρανταριά δοκιμασμένα παλληκάρια,
ποῦ εἶχαν φάγει τὴ μπαρούτη μὲ τὴ χούφτα, πετοῦσε ἀπ' ἔδω κι' ἀπ'
ἐκεῖ σὰν ἀητός. Οἱ Ντερβεναγᾶδες τοῦ Ἀλῆ-πασιᾶ περιέρχονταν
γιὰ τὸν τύπο τῆς ἐπαρχίας, κι' εἶχαν διωργανωμένη ὑπηρεσία,
ὥστε νὰ μὴ συναντηθοῦν ποτὲ μὲ τὸν Κατσαντώνη. Ὁ Κατσαν-
τώνης στενοχωριῶνταν πολὺ κι' ἔστελλε χωρικοὺς καὶ προσκαλοῦσε
τοὺς Ντερβεναγᾶδες σὲ πόλεμο, ἀλλ' αὐτοὶ ἀποκρένονταν :

(1) Τμῆμα τοῦ Ἀσπροποτάμου.

— Αὐτὰ τὰ κλέφτια, ἡμεῖς δὲν τὰ βαροῦμε... Ἄλλα κλέφτια θέλομε...

Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ Κατσαντώνη σὲ μέγαλον ἀρχηγό, ἀφόντας γύρισε ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, κι' οἱ μεγάλες ἰδέες, ποῦ ἐγκολπώθηκε ἐκεῖ, ἀπὸ τὴ γνωριμία καὶ τὴ συναναστροφή τῶν ὑπερόχων ἀντρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατ' ἐκείνη τὴν ἐποχή, τὰ κηρύγματά του γιὰ τὴν ἐλευτεριά τοῦ ἐλληνικοῦ Γένους, ἡ σημαία ποῦ περίφερνε ἀνοιγμένη μὲ τὸ Σταυρὸ στὴ μέση καὶ οἱ χρυσοκεντημένες λέξεις μέσα στὸ Σταυρὸ «Λευτεριά ἢ Θάνατος», ἡ ἀνεξαρτησία τόσων ἐπαρχιῶν, ποῦ ἔπαψαν νὰ πληρόνουν φόρους στὴν Τουρκιά, ἔκαναν τὸν Ἀλῆ-πασιᾶ νὰ σκεφτῇ πολὺ γιὰ τὴν καταστροφή τοῦ μεγάλου Κλέφτη. Ἐκανε συμβούλια καὶ παρασυμβούλια στὸ σεράγι του καὶ κανένας δὲν ἀναλάβαινε νὰ βγῇ νὰ τὸν κυνηγήσῃ. Τέλος θύμωσε τόσο πολὺ, ποῦ ρώναξε κλαίγοντας :

— Χαράμι (1) νὰ σᾶς γαῖνη τὸ ψωμί, ποῦ σᾶς ἔχω θρέψει ! Βαλλᾶχμπιλλαχῇ (2) ἂν δὲ βγῇ ἓνας Ἀρβανίτης τὸ πολὺ σὲ εἰκοσιτέσσερες ὥρες νὰ μοῦ πῇ ὅτι θὰ πᾶῃ νὰ σκοτώσῃ τὸν Κατσαντώνη, θὰ φωνάξω τὸ Μητροπολίτη νὰ με βαφτίσῃ καὶ τὸ Δάσκαλο τὸν Ψαλίδᾶ νὰ με βγάλῃ Κωνσταντῇ !

Στὲς εἰκοσι τέσσερες ὥρες ἀπάνω παρουσιάστηκε ἓνας μοναχᾶ, κι' αὐτὸς εἶταν ὁ Βελῆ-Γκέγκας, ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλαις παλληκαρία τῆς Ἀρβανιτιᾶς, καὶ τοῦ εἶπε :

— Πασιᾶ μου, ἐγὼ πηγαίνω νὰ πάρω τὸ κεφάλι τοῦ Κατσαντώνη ἢ νὰ τοῦ δώσω τὸ δικό μου.

Ὁ Ἀλῆ-πασιᾶς τὸν φίλησε, τὸν εὐχήθηκε, τῶδωκε τὴν ἀδειά νὰ διαλέξῃ πεντακύσια παλληκαρία ἀπ' ὅποιον Ντερβέναγα ἤθελε καὶ νὰ ξεκινήσῃ ἀμέσως.

Σὲ 5—6 ἡμέρες ὁ Βελῆ-Γκέγκας βρίσκονταν στ' Ἀγραφα καὶ στὰ λημέρια τοῦ Κατσαντώνη, κοντὰ στὴν «Κρούα Βρύση». Ὁ Βελῆ-Γκέγκας εἶχε ὅλη τὴν ὁμοιότητα τοῦ Ἰσοῦφ-Ἀράπη, καὶ περι-

(1) Καταραμένον. (2) Ὁρκος παρεμφερὲς πρὸς τὸ : «μὰ τὸν θεό».

πλέον δραστηριότητα, ἐξυπνάδα καὶ ἐπιτηδειότητα. Εἵτανε φοβε-
ρὸς στὸ πῶδόν. * Ἄν ὁ Κατσαντώνης περπατοῦσε γληγορώτερα ἀπ'
ὅλους τοὺς Κ' ἐφτες, ὁ Βελῆ-Γκέγκας περπατοῦσε γληγορώτερα ἀπ'
ὅλους τοὺς Ἀρβανίτες.

Ὁ καταδότης εἶπε στὸ Βελῆ-Γκέγκα σὲ πῶς μέρος λημέριαζε ὁ
Κατσαντώνης, ἀλλὰ κι' ὁ Κατσαντώνης εἶχε κατασκόπους τοῦ
ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἅμα εἶδεν τὸν Βελῆ-Γκέγκα νὰ τραβᾷ πρὸς
τὴν «**Κρούαν Βρούση**» τοῦ τὸ πρόφτασαν.

Ὁ Κατσαντώνης βγῆκε σὲ μιὰ ράχη κι' ἔβλεπε τὸ τηλεσκόπιο
νὰ ἰδῇ πόσοι Τούρκοι τοῦ ἔρχονταν. Παρατηρεῖ ἓναν νὰ τρέχει
ἀπ' ὅλους μπροστὰ πεζὺς κι' ἄρματωμένος, σὰ μανιωμένος Βο-
ριᾶς, ἀπὸ πίσω τοῦ ἔρχονταν καβάλλα ὁ γραμματικὸς τοῦ ὁ Ράγκος
καὶ δὲν μπόρεσε νὰ τὸν προρτάσῃ καὶ πολὺ πίσω οἱ στρατιῶτες τοῦ.

Ὁ Κατσαντώνης κατὰλαβε ὅτι αὐτὸς θὰ εἶταν ὁ Βελῆ-Γκέγκας,
καὶ στὴ στιγμὴ λέγει στὰ παλληκάρια τοῦ :

— Νᾶρχεστε ἀπὸ πίσω μου καὶ νὰ εἴστε τόσο μακριὰ ἀπὸ
μένα, ὅσο εἶναι κι' οἱ Ἀρβανίτες ἀπὸ τὸν Βελῆ-Γκέγκα.

Σὲ λίγον τὰ δυὸ λιοντάρια, τὸ ἓνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς
Λευτεριᾶς καὶ τὸ ἄλλο τῆς τουρκεμένης Ἀρβανιτιᾶς καὶ τῆς Τυ-
ρχνιάς, βρίσκονταν ὁ ἓνας μισὴ ντουφεκιὰ τόπο ἀπὸ τὸν ἄλλο.

Ὁ Κατσαντώνης μπορούσε νὰ κρυφτῇ καὶ νὰ σκοτώσῃ τὸ Βελῆ-
Γκέγκα, ἀλλ' ἡ παλληκαριὰ δὲν σκοτόνει κρυφά.

— Στάσου ! (τοῦ φώναζε ὁ Κατσαντώνης μ' ἐκείνην τὴν τρο-
μερὴ φωνή, ποῦ τρώμαζε καὶ πεθαμένους). Εἰμ' ὁ Κατσαντώνης !

Στὴ στιγμὴ καὶ μονομιᾶς δυὸ καπνοὶ φάνηκαν : ὁ ἓνας ἀπὸ
τὴ μιὰ μεριὰ κι' ὁ ἄλλος ἀπὸ τὴν ἄλλη, δυὸ ἀδερρωμένους βροντα-
ριᾶς ἀχολόγησαν στὰ λακκώματα καὶ δυὸ φωνὲς ἀκούστηκαν φρίκ-
κης, ἡ μιὰ :

— ὦ ! λελελέ ! Μὴ βιάς Κοῦριτ ! (ὦ, ἄλλοι μόνον μου !
Μὴ σκότωσε ὁ Γκιούρης !)

Κι' ἡ ἄλλη χαρᾶς :

— Σ' ἔφαγα, σκυλόρβανε !

Σ' αὐτὸ ἀπάνω παρουσιάστηκε καθάλλα κι' ὁ Ράγκος, γραμματικὸς τοῦ Ἀλῆ πασιᾶ, καὶ βλέποντας κατάγῃς τὸ Βελῆ-Γκέγκα, ἀπὸ τ' ὀρμέφυτό του, τράβησε μιὰ πιστολιὰ κατ' ἐπάνω τοῦ Κατσαντώνη, νομίζοντας ὅτι εἶταν κανέννας σκοπὸς κατσαντωναῖκος κι' ὅχι ὁ Κατσαντώνης ὁ ἴδιος, ἀλλὰ κι' ὁ Κατσαντώνης φωτιά στὴ φωτιά, λαβώνει τὸ Ράγκο στὸ σαγόνι καὶ τὸν γκρεμίζει ἀπὸ τ' ἄλογο κάτω (1).

Ὁ Κατσαντώνης ζύγωσε στὸ πτώμα τοῦ Βελῆ-Γκέγκα, ποῦ τὸν ἔτρεμε τὸ φελεκούδι σ' ὅλη τὴ Θεσσαλία καὶ στ' Ἀγραφα, τὸν κῦτταξε καλὰ-καλὰ κι' ἔσκυψε καὶ τὸν φίλησε στὸ μέτωπο, κι' ἐνῶ τὰ παλληκάρια τοῦ Κατσαντώνη φτάνοντας στὴν «Κρύα Βρύση» ἔπιασαν τὰ πεῦκα γιὰ νὰ δεχτοῦν τὴν Τουρκιά, τὰ παλληκάρια τοῦ Βελῆ-Γκέγκα, ἅμα κατάλαβαν τὸν σκοτωμὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τους, γύρισαν πίσω καὶ πρόντισαν.

Τότε ὁ Κατσαντώνης διέταξε τὸ χειροῦργο τοῦ Θανάση Ντουφεκιά, κι' ἔδωσε τὴ λαβωματιά τοῦ Ράγκου (2) καὶ τὸν ἔστειλε στὰς Τούρκους νὰ τοὺς εἰπῇ ὅτι ἐπιθυμοῦσε νὰ παραδώσῃ τὸ πτώμα τοῦ Βελῆ-Γκέγκα στὸ στράτευμά του νὰ τὰ θάψουν.

Τὴν ἄλλη μέρα ἦρθε ὁ Ράγκος μὲ τὸν ἀδερρὸ τοῦ Βελῆ-Γκέγκα καὶ τριάντα τζοχανταραίους (3) κι' ἔθαψαν ἀρματωμένο καὶ στυλισμένο τὸν ξακουσμένο Ντερβένχαγὰ τῆς Θεσσαλίας πλάγι στὴν «Κρύα Βρύση», μαζὺ μὲ τοὺς Κατσαντωναίους καὶ ξεχωρίστηκαν, σὰ νὰ εἶταν πρῶτοι φίλοι.

Ὁ Κατσαντώνης Γενικὸς Ἀρχηγός.

Κατὰ τὰ 1805 καὶ 1806 ἡ ρωσικὴ Κυβέρνηση προσκάλεσε

(1) Ὁ Γιάννης Ράγκος, κατὰ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821 ἄρισε τὴν τουρκικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἀνεδέχθηκε ἓνας ἀπὸ τοὺς προύχους τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ τιμήθηκε μὲ τὸ βῆλμα τοῦ στρατηγοῦ.

(2) Ἐξὸν τοῦ Θανάση Βίγια καὶ τοῦ Νικοθέου, ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ποῦ ὑπηρετοῦσαν τὸν Ἀλῆ πασιᾶ, βοηθοῦσαν κρυφὰ τοὺς Κλέφτες.

(3) Σωματοφύλακες τοῦ Ἀλῆ.

στή Λευκάδα τούς πλειο διάσημους ἄρματωλοὺς ἀπὸ τῆ Στερεᾶ, τὴν Ἡπειρο καὶ τῆ Θεσσαλία. Τότε ὅλοι ὅσοι μαζεύτηκαν ἐκεῖ ἐκήρυξαν μ' ἓνα στόμα Γενικὸν Ἀρχηγὸν ὅλων τῶν Ἀρματωλῶν καὶ Κλεφτῶν τὸν Κατσαντώνη καὶ τὸν ὠνόμασαν ἀντρεῖο τῶν ἀντρείων. Ὁ Ἀλῆς-πασιάς, ἔχοντας κατασκόπους πολλούς, μάθαινε τὰ γινόμενα, πῆρε ὅλα τὰ στρατεύματά του, κι' ἦρθε στὴν Πρέβεζα. Τόσο πολὺ στράτευμα ἔφερε ἐκεῖ, ποῦ ἔγεινε τραγούδι :

«Βάστα, καὺμένη Πρέβεζα, τ' Ἀλῆ-Πασιά τ' ἀσκέρι,
Ποῦ τὸ βαστοῦν τὰ Γιάννινα χειμῶνα καλοκαῖρι»

Ἀλλ' ὁ Κατσαντώνης, ποῦ δὲν εἶχε μάθει ποτὲ νὰ μετρή τούς Τούρκους, ὠρκίστηκε στὸ τουρκοματωμένο σπαθί του, ὅτι μὲ μόνον τὰ δικά του παλληκάρια μποροῦσε νὰ πιάσῃ ζωντανὸ καὶ τὸν Ἀλῆ-πασιά καὶ τὰ στρατεύματά του καὶ νὰ τοὺς πᾶν αἰχμαλώτους στὴ Λευκάδα.

Σύλληψη καὶ θάνατος τοῦ Κατσαντώνη καὶ τοῦ Χαδιώτη.

Ἀπὸ τῆ Λευκάδα ὁ Κατσαντώνης πέρασε τὸ Βάλτο, κι' ἀπὸ τὸ Βάλτο βγήκε πρὸ Καρπενήσι. Στὸ δρόμο, κατὰ τ' Ἀραποκέφαλα, κάθησε νὰ μεσημεριάσῃ στὴ ρίζα ἐνὸς πεύκου, ἐνῶ τρία-τέσσερα παλληκάρια, ποῦ εἶχε μαζύ του, εἶχαν ἀνοίξει γύρα-γύρα, ὡς σκοποὶ. Δὲν πέρασε πολὺ ὥρα καὶ νὰ σου καὶ περνᾷ ἓνας σαρακατσιᾶνος (1) καὶ ἅμα εἶδε τὸν Κατσαντώνη κάτω ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν πεῦκο ξεφώνησε :

— Φύγε, καπετᾶνέ μου καὶ χάθηκες !

(1) Σκηνίτης Ἑλληνόφωνος.

Ο Κατσαντώνης, νομίζοντας ὅτι ἔρχονται Τούρκοι, δὲν ταραχτήκε, παρὰ τὸν ρώτησε μόνο :

— Ποῦθε ἔρχονται, ὦρέ ;

— Φύγε, καπετάνέ μου, ἀπ' αὐτοῦ γλήγορα, ἐπανελάβε ὁ σαρακατσιῶνος, θὰ σὲ πιάσῃ ἡ βλογιά! Δὲν εἶναι λίγες μέρες, ποῦ πέθανε αὐτοῦ στὴ ρίζα ἓνας βλογιασμένος.

Ο Κατσαντώνης τραβήχτηκε ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν πεῦκο καὶ τράβησε παρχπάνω. Ὑστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες τὸ καύχημα τῆς Κλεφτουριᾶς, ὁ Κατσαντώνης εἶταν βλογιασμένος !

Ο ἀδερφός του, ὁ Γιῶργος Χασιώτης, τὸν ἔβαλε σὲ μιὰ σπηλιά τοῦ Μοναστηρακιοῦ τῆς Εὐρυτανίας καὶ τέσσαρα πέντε παλληκάρια φύλαγαν γύρα-γύρα ὡς σκοποί, ἐνῶ ὁ Λεπενιώτης κι' ὅλοι οἱ ἄλλοι Κατσαντωναῖοι εἶχαν σκορπιστῇ μακριὰ σ' ἄλλες ἐπαρχίες, γιὰ νὰ μὴ δώσουν ὑπόνοια ὅτι φυλάγονταν ὁ Κατσαντώνης στὸ Μοναστηράκι.

Τὸ βλόγιασμα τοῦ Κατσαντώνη σὰν ἀστραπὴ ἔτρεξε ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Τῶμαθαν καὶ Χριστιανοί, τῶμαθαν καὶ Τούρκοι. Ἰσοῦφ Ἀράπης, Μπεκὴρ Ἱζογαδόρος, Ἀλιοῦς-Μπεράτης, Ἄγιο Μουχουρντάρης, ὅλοι ἔψαχναν πιθαμὴ πρὸς πιθαμὴ τὸν τόπο γιὰ νὰ βροῦν τὸ λημέρι ποῦ νοσηλεύονταν ὁ Κατσαντώνης.

Ο Ἄγιο Μουχουρντάρης στάθηκε τυχερώτερος ἀπ' ὅλους καὶ ἀπ' ὅλους ἱκανώτερος. Εἶχε ντυθῇ κλέφτικα φορέματα κι' αὐτὸς καὶ καμμιά δεκαριά συντρόφοι του, καὶ προσποιῶνταν ὅτι εἶταν κλέφτες κι' ὄχι Τούρκοι. Ξεταζοντας, ξετάζοντας, ἔμαθε ἀπὸ ἓνα Γιάννη Γκούρλια — ἀνάθεμα καὶ τρισανάθεμα τὴν ψυχὴ του — ὅτι ὁ Κατσαντώνης λημέριαζε ἐκεῖ κοντά. Καιροφυλαχτεῖ καὶ βλέπει ἓναν καλόγερο ἀπὸ τὸ Μοναστήρι, ποῦ πήγαινε κάθε πρωὶ ζωτροφίες καὶ νερὸ στὴ Σπηλιά⁽¹⁾ τοῦ Κατσαντώνη. Τὸν πιάνει καὶ τοῦ λέγει ὅτι ἔρχεται ἀπὸ τὸν Λεπενιώτη καὶ θέλει νὰ ἰδῇ

(1) Κι' ὥς τὰ σήμερα φέρει αὐτὸ τὸνομα.

τὸν Κατσαντώνη. Ὁ Καλόγερος, μὴ ὑποπεύοντας ὅτι εἶχε μπροστά του Ντερβέναγα τοῦ Ἀλῆ-πασιᾶ, τὸν ὠδήγησε ὡς τῇ θύρᾳ τῆς Σπηλιᾶς. Ἐκεῖ ὁ Μουχουρντάρης ἐπιάσε τῇ θύρᾳ κι' ἐστείλε ἓνα πλληκάρι του νὰ φέρῃ ὅλο τὸ σῶμά του, ἀπὸ πεντάχόσια πλληκάρια καὶ παρχαπάνω. Ὅταν ἔζωσαν τῇ Σπηλιᾷ φώναξε ὁ Μουχουρντάρης :

— Παρχδώσου, ὦρὲ Κατσαντώνη, γιατί εἶσαι σκλάβος μου τώρα !

Ἐκεῖνη τῇ στιγμῇ ὁ Κατσαντώνης διηγῶνταν ἓνα κακὸ ὄνειρο, ποῦ εἶχε ἰδεῖ ἐκεῖνη τῇ νύχτᾳ, ὅτι περνοῦσε τρία ποτάμια θολὰ κι' αἱματωμένα καὶ ὅτι τὰ δυὸ τὰ πέρασε, ἀλλὰ τὸ τρίτο δὲν ἔπορευσε νὰ τὸ περάσῃ. Ἔτσι τὸ λέει καὶ τὸ τραγοῦδι :

Ἀπόψε εἶδα στὸν ὕπνο μου, στὸν ὕπνο ποῦ κοιμώμουν,
«Τρία ποτάμια πέρναγα θολὰ κι' αἱματωμένα.
«Τὰ δυὸ ποτάμια πέρασα, καὶ σκόνταψα στὸ τρίτο,
«Τὸ τρίτο εἶταν θολώτερο καὶ πλεῖο καταιβασμένο...
«Εἴγα το, Γιώργο, ξήγα το, σὲν τί νὰ δέλῃ τάχα...»

Ὁ Κατσαντώνης, προισμένος ἀπὸ τῇ βλογιά καὶ πληγιασμένος, δὲν ἄκουσε τῇ φωνῇ τοῦ Μουχουρντάρη. Τὴν ἄκουσε ὅμως ὁ Γιώργος καὶ φειδιζώθηκε.

— Μῆς ἐπίασαν, Ἀντώνη μου, τὰ σκυλιὰ οἱ Ἀρβανίτες !

Ξεφώνησε ὁ Γιώργος.

Ὁ Κατσαντώνης, ἀτάραχος, τοῦ εἶπε :

— Σκότωσέ με, Γιώργό μου, καὶ πετάξου νὰ γλυτώσῃς ἐσὺ τοῦλάχιστο.

Ὁ Γιώργος τοῦ ἀπάντησε :

— Ὅταν χάσω ἐσένα, Ἀντώνη μου, τί τὴ θέλω ἐγὼ τὴ ζωὴ ;

Καὶ λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια, τὸν ἔρριξε στὸν ὦμο αἱματωμένο καὶ βγήκε ἀπὸ τῇ σπηλιᾷ. Ὁ Χασιώτης προχωροῦσε ἀπὸ τῇ σπηλιᾷ κι' ὁ Κατσαντώνης πυροβολοῦσε ἀπὸ τοὺς ὦμους τοῦ Γιώργου, μὲ τὰ δυὸ τὰ ντουρέκια καὶ τὰ τέσσαρα τὰ πιστόλια, ποῦ εἶ-

χάν οἱ δύο τους. Οἱ πρῶτοι Τούρκοι ποῦ βρέθηκαν μπροστὰ ἔπесαν κατὰ γῆς σκοτωμένοι. Πυροβολοῦν οἱ Ἀρβανίτες, ἀλλὰ κανένα μολύβι δὲν χτυπάει τ' ἀντρείωμένα ἀδέρφια. Ὁ Χασιώτης προχωροῦσε, ὁ Κατσαντώνης πυροβολοῦσε κι' οἱ Ἀρβανίτες τοὺς κυνηγοῦσαν ἀπὸ πίσω ντουφεκοβουλώντας. Ἐνὰ μολύβι, — ποῦ νὰ μὴν εἶχε χυθῇ — χτυπάει τὸ Χασιώτη καὶ τοῦ σπαίζει τὸ μπουτι καὶ σωριαζόνται κατὰ γῆς τὰ δύο λιοντάρια τῆς Κλεφτουριάς. Ὁ Χασιώτης τοποθέτησε τὸν Κατσαντώνη πίσω ἀπὸ ἕνα βράχο κι' ἄρχισε ν' ἀναχαιτίζει τοὺς Τούρκους, ποῦ προχωροῦσαν ἀπάνω τους, ἐνῶ τὸ αἷμα τοῦ ἔτρεχε βρύση ἀπὸ τὴν πληγὴν. Ὁ Μουχουντάρης, βλέποντας τὰ παλληκάρια του νὰ ὀπισθοχωροῦν, ἄρχισε νὰ τὰ βρίζει λέγοντας:

— Ντροπὴ σας, μωρέ! Δὲν εἶστε Ἀρβανίτες! Εἶστε γύφτοι!

Ἐνας Ἀρβανίτης τοῦ ἀντιλογήθηκε:

— Θὰ εἶταν ντροπὴ μας καὶ θὰ εἴμασταν γύφτοι, ἂν δὲν εἶταν ὁ Κατσαντώνης μὲ τὸν ἀδερφό του!

Τέλος ἔκαναν ἔφοδο καὶ ἀφοῦ ἔπесαν κάμποσοι ἀκόμα Ἀρβανίτες σκοτωμένοι, τᾶπιασαν ζωντανὰ τὰ δύο τ' ἀδέρφια!

Στὴ στιγμὴ ὁ Μουχουντάρης ἔστειλε πεζὸ στὰ Γιάννινα ν' ἀναγγεῖλῃ στὸν Ἀλῆ-πασιᾶ τὴν χαροποιὰ εἰδήση. Ὁ Ἀλῆ-πασιᾶς ἔγεινε ἔξαλλος ἀπὸ τὴν χαρὰ του καὶ κέρασε τὸ συχαρηκιάρη δέκα φλωριά βενέτικα.

Βουνὰ καὶ κάμποι, χωριὰ καὶ πολιτεῖες ἀναστέναξαν καὶ πικράθηκαν γιὰ τὸ σκλάβωμα τοῦ Κατσαντώνη, κι' ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀντήχησε ἕνα γενικὸ μοιρολόγι γιὰ τὸ Σταυραετὸ τῆς Κλεφτουριάς.

— Τοῦτον τὸ χρόνο τὸν κακὸ, τοῦτο τὸ καλοκαίρι,
'Αηδόνια μὴ λαλήσετε, κοῦκκοι νὰ βουδαθῆτε,
Δεντριά νὰ μὴ φυλλώσετε κι' ἀνθία νὰ μαοιθῆτε,
Κι' ἐσεῖς ἀγριοπερίστερα μαυρίστε τὰ φτερά σας,
Τὸν Κατσαντώνη πιάσανε, τὸ φεδερὸ λιοντάρη,
Ποῦ εἶταν σημαία στ' Ἀγραφα καὶ φλάμπουρο στὸ Βάλτο,

Καὶ στὴν καημένη Κλεφτουριά ἀπὸς μὲ δυὸ κεφάλια.
Χαίρονται οἱ Τοῦρκοι χαίρονται, κι' οἱ Χριστιανοὶ τὸν
[κλαῖνε,
Μαυροφοράει ἡ Κλεφτουριά, κι' ὅλα τ' ἄρματωλίκια
Καὶ τὰ καημένα τ' Ἀγραφα τοῦ ατίνου μοιριολόγι.

Σε̐ τρεῖς μέρες ὁ Μουχουρντάρης, νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος, περπατώντας μέρα-νύχτα, χωρὶς νὰ κοιμηθῇ πουθενά, ἔμπαινε στὰ Γιάννινα φέροντας δεμένους στὰ ξυλοκρεβάτα τὸν Κατσαντώνη καὶ τὸ Χασιώτη καὶ τοὺς ἔρριξαν ἀμέσως στὰ σίδερα. Ὁ Ἀλῆ-πασιάς, ἀφοῦ φίλησε τὸ Μουχουρντάρη καὶ τὸν ἀνεκήρυξε πρῶτο παλληκάρι τῆς Ἀρβανιτιᾶς καὶ τοῦ ἔδωσε ἑκατὸ φλωριὰ κέρασμα, προσκάλεσε ἀμέσως δικαστήριον καὶ τοὺς κατεδίκασε σὲ θάνατον.

Μετὰ τὴν καταδίκη ἔγινε συζήτηση καὶ ὁ τρόπος τοῦ θανάτου, θανάτου ὅσο τὸ δυνατόν σκληρότερου, ὠμότερου, ἀπανθρωπότερου. Τότε ἓνας δικαστὴς θυμήθηκε ὅτι βρίσκονταν στὰ Γιάννινα ὁ ἀδερφὸς τοῦ Βελῆ-Γκέγκα, καὶ ὅτι εἶταν δίκιο νὰ παραδώσουν τὸν Κατσαντώνη στὰ χέρια του καὶ νὰ τὸν σκοτώσῃ αὐτός, ὅπως ἤθελε.

Στὴ στιγμὴ ὁ Ἀλῆ-πασιάς προσκαλεῖ τὸν ἀδερφὸ τοῦ Βελῆ-Γκέγκα καὶ τοῦ εἶπε:

— Τὸ δικαστήριον σοῦ χαρίζει τὸν Κατσαντώνη νὰ τὸν σκοτώσῃς μὲ ὅ,τι τρόπο θέλεις... καὶ ἀνάγκη νὰ φανερώσῃς τὸν τρόπο τοῦ θανάτου σου, γιὰ νὰ σοῦ τὸν παραδώσωμε.

Ὁ Γκέγκας συλλογίστηκε, συλλογίστηκε, κι' εἶπε τέλος, στὸν Ἀλῆ-πασιά:

— Πασιά μου! Σκοτώσέ τον ὅπως θέλεις, ἐγὼ δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ σκοτώσω τὸν Κατσαντώνη, οὔτε καὶ ἄρρωστο!...

— Τί λές αὐτοῦ, ὦρέ! (Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Ἀλῆ-πασιάς). Τέτοιος ἀνίκανος εἶσαι! Γκρεμίσου νὰ μὴ σέ ἰδοῦν τὰ μάτια μου!

Ὁ Γκέγκας ἔφυγε κι' ὁ Ἀλῆ-πασιάς διέταξε νὰ σπάσουν τὰ

κόκκαλα τοῦ Κατσαντώνη καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, μ' αὐτὸν τὸν τρόπονὰ θανατωθῶν.

Τὸ μαρτύριο.

Τὴν ἄλλη μέρα πεντακόσιοι Ἀρβανίτες, κι' ὁ Μουχουρντάρης ἔφεραν τὸν Κατσαντώνη καὶ τὸ Χασιώτη στὸν Πλάτανο, ποῦ εἶταν τότε ὁ Γολγοθᾶς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κάτω ἀπ' αὐτὸν τὸν Πλάτανο, ποῦ εἶχε καταντήσῃ συνώνυμος τοῦ θανάτου, εἶχαν θανατωθῇ μαρτυρικῶς ὅσοι κλέπτες εἶχαν πέσει στὰ χέρια τοῦ Ἀλη-πασιά καὶ τῶν προκατόχων του. Γύρα-γύρα σιῆς ρίζες αὐτοῦ τοῦ Πλατάνου εἶταν τὰ σιδερένια σουβλιὰ κι' οἱ ψισταριές, τὰ πηγαδία μὲ τὰ τσιγκέλια καὶ τ' ἀμμόνια μὲ τὰ σφυριὰ κι' ἀπὸ τὰ κλωνάρια του κρέμονται σαράντα κρεμάλες.

Ἀμα ἔφεραν τὸν Κατσαντώνη καὶ τὸ Χασιώτη στὸν Πλάτανο, τοὺς ξάπλωσαν ἀπάνω στ' ἀμμόνια, τοὺς ἔδεσαν κι' οἱ δῆμιοι, πικιδιὰ τῆς καταραμένης φυλῆς τῶν τουρκογύφτων, ἄρχισαν μετὲς βαρεῖες νὰ τοὺς τσακίζουν πρῶτα τὰ δάχτυλα τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδαριῶν, ὕστερα τὰ χέρια καὶ τὰ πιδάρια ὡς τὰ μπούτια κι' ὡς τοὺς ὤμους. Σκλύδια-σκλύδια πετοῦσαν τὰ σπασμένα κόκκαλα τῶν ὑπερμάχων τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας, καὶ τὰ αἵματα ἔτρεχαν σὰν ποτάμια. Τὰ δυὸ τ' ἀδέρφια ὑπόφεραν τ' ἀπάνθρωπο μαρτύριο μὲ τὴ μεγαλύτερη ἀτσραξία, κι' ὡς ποῦ εἶταν ζωντανὰ ἔβριζαν τὸν Ἀλη-πασιά καὶ τὴν Τουρκιὰ καὶ τραγουδοῦσαν τὸ τραγούδι τοῦ πρώτου καπετάνου τους, τοῦ Δίπλα :

Τοῦ Δίπλα οἱ φίλοι λέγανε καὶ τὸν παρακαλοῦσαν :
—«Σήκου νὰ φύγης, Δίπλα μου, μὲ τοὺς Κατσαντωναίους,
«Σὰς ἔμαθεν ὁ Ἀλῆ-πασιάς καὶ στέλλει νὰ σὰς πιάσῃ
«Ἐναν κακὸ ντερβέναγα, τὸν Ἅγιο Μουχουρντάρη.»
Τὰ λόγια δὲν ἀπώσωσαν, τὰ λόγια δὲν ἀλόειπαν

Καὶ τὰ λημέρια φώναξαν ὅσο κι' ἂν ἤμποροῦσαν·
 —«Ὁ Μουχουρντάρης ἔφτασε μὲ τέσσερες χιλιάδες,
 «Φέρ' Ἀρβανίτες διαλεχτούς, ὅλο τζοχανταραίους,
 «Στὰ δόντια σέρνουν τὰ σπαθιά, στὰ χέρια τὰ ντουφέκια.»
 «Ὁ Δίπλος ἀποκρίνεται καὶ τοὺς ἀπολογιέται·
 —«Ὅσο εἶν' ὁ Δίπλος ζωντανὸς τοὺς Τούρκους δὲ φο-
 [βάται.

«ἔχει λεβέντες διαλεχτούς, καὶ τοὺς Κατσαντωναίους,
 «Ποῦ τρῶν' μπαρούτι γιὰ ψωμί καὶ βόλια γιὰ προσφάγι
 «Καὶ σφάζουν Τούρκους σὰν τραγιά καὶ σὰν παχυνὰ κρι-
 [αρία].—

Τέτοιοι εἶταν οἱ πρόδρομοι αὐτοὶ τῆς ἐλληνικῆς παλιγγενεσίας.
 Αἰώνια τοὺς ἡ μνήμη!

Τ Ε Λ Ο Σ

ΕΚΔΟΣΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΦΕΞΗ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΣΥΝΑΝΑΣΤΡΟΦΩΝ

ΕΞΕΛΟΘΗΣΑΝ

1. **Μαγικά Παίγνια** ἤτοι πειράματα ἐκ τῆς Φυσικῆς ἐκτελούμενα διὰ προχείρων οἰκιακῶν σκευῶν, ὡς καὶ τὰ Μυστήρια τῶν Μάγων καὶ Ταχυδακτυλουργῶν. Μετὰ εἰκόνων. Δρ. 1.20
2. **Παίγνια Συναναστροφῶν** ἤτοι θαυματουργὰ παιγνιόχαρτα, πασιέντσαι, παντοῦχ παιγνίδια καὶ διάφορα προβλήματα, πρὸς διασχέδασιν τῶν οἰκογενειῶν. Μετὰ εἰκόνων. Δρ. 1.40
3. **Ζατρίκιον (Σκάκι)**. Νέα μέθοδος διδάσκουσα τὸ παιγνίδιον τοῦ ζατρίκιου ἐντὸς ὀλίγων ὥρῶν. Μετὰ εἰκόνων. Δρ. 1.40
4. **Νεωτέρα Χαρτομαντεία καὶ Χειρομαντεία** ἡ τέχνη τοῦ ρίπτειν τὰ χαρτὰ καὶ προμαντεύειν τὸ μέλλον ἐκ τῆς χειρός. Μετὰ δύο ὁλοσελίδων πινάκων. Δρ. 1.—
5. **Ντάμα καὶ Τριώδιον**. Νέα μέθοδος διδάσκουσα τὸ παιγνίδιον τῆς Ντάμας καὶ τοῦ Τριωδίου ἐντὸς ὀλίγων ὥρῶν. Μετὰ κλειστών εἰκόνων ἐπεξηγηματικῶν τοῦ χειμένου. Δρ. 1.20
6. **Σφαιριστήριο (Μπιλιάρδο)**. Νέα μέθοδος διδάσκουσα τὸν τρόπον τοῦ παίζειν Μπιλιάρδον ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου. Μετὰ κλειστών εἰκόνων ἐπεξηγηματικῶν τοῦ χειμένου. Δρ. 1.20

ΜΕΛΟΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἐκαστον μελόδραμα τιμᾶται λεπτῶν 50.

ΕΞΕΛΟΘΗΣΑΝ

- Νόρμα (Norma)** λυρική τραγωδία εἰς δύο πράξεις. Μουσική Β. Βελλίνη. Στίχοι Φελίτσε Ρομάνη.
- Λουκία τοῦ Λαμμερμούρ (Lucia di Lammermoor)**. Τραγικὸν δράμα εἰς δύο μέρη. Μουσική Γκαετάνου Δονιζέττη. Στίχοι Σ. Καμμαράνου.
- Χορὸς προσωπιδοφόρων (Un Ballo in Maschera)**. Μελόδραμα εἰς 3 πράξεις. Μουσική Ἰωσήφ Βέρδη.
- Ἡ Ὑπνοβάτις (La Sonnambula)**. Μελόδραμα εἰς 2 πράξεις. Μουσική Βικεντίου Βελλίνη. Στίχοι Φελίτσε Ρομάνη.
- Ὁ Ραψφδὸς (Il Trovatore)** Μελόδραμα εἰς 4 πράξεις. Μουσική Ἰωσήφ Βέρδη. Στίχοι Σ. Καμμαράνου.
- Ἡ Τραυδιάτα (La Traviata)**. Μελόδραμα εἰς 3 πράξεις. Μουσική Ἰωσήφ Βέρδη. Στίχοι Φ. Πιάβε.
- Ἄϊδα (Aida)**. Μελόδραμα εἰς 4 πράξεις. Μουσική Ἰωσήφ Βέρδη. Στίχοι Ἀντωνίου Γκισλαντσόνη.

ΛΑΤΙΝΗ ΙΑΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ

Δυσκοιλιότης, μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Ἀντ. Καλλιβωκᾶ, ἱατροῦ, ὕφηγητοῦ ἐν τῷ Ἑθν. Πανεπιστημίῳ. Περιεχόμενα: Μορφή τῆς δυσκοιλιότητος. — Κίνδυνος καὶ συνέπειαι αὐτῆς. — Διάφοροι περιπτώσεις δυσκοιλιότητος. — Αἰτία αὐτῆς. — Αὐτοκαθῆς δυσκοιλιότης. — Θεραπεία τῆς δυσκοιλιότητος, κλπ. Δρ. 0.80

Φθίσις, μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Ἀντ. Καλλιβωκᾶ, ἱατροῦ, ὕφηγητοῦ ἐν τῷ Ἑθν. Πανεπιστημίῳ. Περιεχόμενα: Ἡ φθίσις εἶναι μεταδοτικὴ. — Αἱ καταστροφαὶ αὐτῆς. — Ἡ μετάδοσις, ὁ βράχιλλος τῆς πυματιώσεως. — Ἡ προδιάθεσις. — Ἡ πυματιώσις καὶ ὁ ἀλκοολισμός. — Ἐπίδρασις τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς. — Πῶς δύναται τις ν' ἀποφύγῃ τὴν φθίσιν. — Πόλεμος κατὰ τῶν πτυέλων. — Πόλεμος κατὰ τοῦ κονιορτοῦ. — Πόλεμος κατὰ τῶν ἀνθυγιεινῶν οἰκημάτων. — Ἡ ἀπολύμανσις. — Προφύλαξις. — Ἀγὼν κατὰ τῆς προδιαθέσεως. — Καθαριότης. — Ἐγκράτεια. — Ἡ φθίσις εἶναι ἰατὴ. — Θεραπεία τῆς φθίσεως. — Ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς φθίσεως ἐν Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ κλπ. Δρ. 0.80

Νευρικὰ νοσήματα, μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Ἀντ. Καλλιβωκᾶ, ἱατροῦ, ὕφηγητοῦ ἐν τῷ Ἑθν. Πανεπιστημίῳ. Περιεχόμενα: Περὶ τοῦ νευρικοῦ νοσήματος ἐν γένει. Νωτιαῖος μυελός. Ἐγκεφάλος. — Νοσήματα τῶν νεύρων. — Παραλύσεις. — Σπασμοί. — Συνολκαί. — Νευραλγίαι. — Ἀναισθησίαι. — Νοσήματα τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Ἐγκεφαλικά νοσήματα. — Νοσήματα τοῦ συμπαθητικοῦ. Δρ. 0.80

Ἀϋπνία, κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Ἀντ. Καλλιβωκᾶ, ἱατροῦ, ὕφηγητοῦ ἐν τῷ Ἑθν. Πανεπιστημίῳ. Περιεχόμενα: Ὁ ὕπνος. — Τὰ κακὰ τῆς ἀϋπνίας. — Νευρικὴ ἀϋπνία. — Ἀϋπνία τῶν νευρασθενικῶν. — Ἀϋπνία τῶν δηλητηριάσεων. — Ἀϋπνία ἐκ τοῦ πόνου. — Ἀϋπνία τῶν λοιμωδῶν νοσημάτων. — Ἀλλαι περιπτώσεις τῆς ἀϋπνίας. — Ὑπνωτιστικὰ τινα φάρμακα. Δρ. 0.80

Ρευματισμοί, κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Ἀντων. Καλλιβωκᾶ, ἱατροῦ, ὕφηγητοῦ ἐν τῷ Ἑθν. Πανεπιστημίῳ. Περιεχόμενα: Ὁξὺς ἀρθρικός ρευματισμός. — Ἐπιπλοκαὶ καὶ θεραπεία αὐτοῦ. — Χρόνιος ρευματισμός, θεραπεία αὐτοῦ. — Μυϊκός ρευματισμός, θεραπεία αὐτοῦ. Δρ. 0.80

Ἰμφλουέντζα, κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Ἀντων. Καλλιβωκᾶ, ἱατροῦ, ὕφηγητοῦ ἐν τῷ Ἑθν. Πανεπιστημίῳ. Περιεχόμενα: Ἱστορία καὶ προέλευσις. — Αἰτία καὶ συμπτώματα. — Αἱ τρεῖς μορφαὶ τῆς Ἰμφλουέντζας. — Διάγνωσις, διάρκεια, ἐπιπλοκαί. Προφύ-

Α. Αρμολοβεϊώτης

Ο ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ

Ἡ Ἀκαρνανία ἦταν ἡ μάνα του κι' ὁ ἄκραϊνος Ἑλληνισμός ὁ πατέρας του.

Τὰ ξεχειμαδιὰ τοῦ Βάλτου καὶ τῆς Πάργας καὶ τὰ ξεκαλοκαιριὰ τῆς Καλιακούδας, τοῦ Βελουχιοῦ, τοῦ Ἀσπροποτάμου καὶ τῶν Ἀγρᾶφων τὸν ἀνάθρεψαν.

Γεννήθηκε ἀπάνω-κάτω στὰ 1770. Ὁ νουνός του, ὁ ξακουσμένος κλέφτης ὁ Δίπλας, τὸν εἶπε Ἀντώνη, κι' ἡ Δόξα τὸν διαλάλησε Κατσαντώνη.

Εἶταν τὸ μεγαλύτερο παιδί τοῦ Σαρακατσιάνου ἀρχιτσέλιχα Γιάννη Μακρυγιάννη. Δεύτερος ἔρχονταν ὁ Μῆτρος ὁ λεγόμενος Κουτσιούκης, τρίτος ὁ Κώστας, ποῦ εἶχε γεννηθῇ στὴ Λεπενοῦ, καὶ λέγονταν Λεπενιώτης, καὶ τέταρτος ὁ Γιῶργος, ποῦ εἶχε γεννηθῇ στὰ Χάσια καὶ λέγονταν Χασιώτης.

Ἀπὸ ἐπτὰ χρονῶν ἀρματώθηκε, ἐννιά χρονῶν σκότωσε τὸν πρῶτο Τοῦρκο, ποῦ ἐπεχείρησε νὰ τοῦ πάρῃ ἓνα ροῦντο λάγιο ἀρνί, ποῦ εἶχε ἓν ἄσπρο σημάδι στὸ μέτωπο, ἀρνί ποῦ τὸ ἀγαποῦσε πλειότερο ἀπὸ πενήντα πρόβατα, καὶ δέκα τεσσάρων ἐτῶν ἐβγῆκε κλέφτης !

Ἄν τὸν ἄφινεν ὅμως ἡ μάνα του, θάβγαινε ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ σκότωσε τὸν πρῶτο Τοῦρκο, ἀπὸ ἐννέα χρονῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν ἀγαποῦσε πολὺ, κι' ὡς πρῶτο παιδί της καὶ ὡς λεβεντόπαιδο, ποῦ ἔδειχνε ὅτι θὰ γένονταν μιὰ φορὰ μεγάλος καπετάνος, πάντα τὸν ἐμπόδιζε μὲ τὰ χὰδια της, καὶ μὲ τὴν ἀγάπη της, λέγοντάς του :

— «Κάτσε, Ἀντώνη μου, γιατί εἶσαι μικρὸς ἀκόμα».

Κι' ἀπὸ τὸ «Κάτσε, Ἀντώνη μου» καὶ «Κάτσε Ἀντώνη μου» τῶμεινε τὸ παράνομα «Κατσαντώνης».

Ὁ νουνός του ὁ Δίπλας, δάσκαλος τῆς Κλεφτουριάς πενήντα ἀξέρια χρόνια, τὸν σημάδεψε ὅτι θὰ γένονταν μέγας καὶ τραγὸς ἀρματωλὸς καὶ κλέφτης, καὶ κάθε φορὰ ποῦ διάβαινε ἀπὸ τὸ χειμάδι ἢ ἀπὸ τὸ μαντρί τοῦ Μακρυγιάννη, πάντα τοῦ ἐπαναλάμβανε :

— Κουμπάρε, τὸν Ἀντώνη—ζωὴ νᾶχη—θὰ τὸν κάνω ψυχογυιό μου, γιατί νὰ ἔχῃ τὴν εὐχή μου ! —θὰ μὲ ξεπεράσῃ.

— Ἀμα ἰδρῶσῃ τὸ μουστάκι του, Κουμπάρε μου, (τοῦ ἀπολογιῶνταν ὁ Μακρυγιάννης εὐχαριστημένος) δικός σου νὰ εἶναι !

Εἶταν-δὲν εἶταν δέκα τεσσάρων χρονῶν ὁ Κατσαντώνης, κι' εἶταν τὸ δεξιὸ χέρι τοῦ πατρός του σ' ὅλα, ἔχοντας στὴ διαταγὴ του καὶ τ' ἀδέλφια του, ποῦ τὸν ἀ-

γαπούσαν και τὸν σέβονταν καλλήτερα κι' ἀπὸ τὸν πατέρα τους, ἂν καὶ δὲν εἶχαν ἀναμεταξύ τους μεγάλη διαφορὰ ἡλικίας. Ὁ νοῦς του ἦταν στ' ἄρματα καὶ στὸ κλέφτικο στάδιο καὶ πουθενὰ ἄλλου, καὶ περίμενε σ' ἄν πασχαλιὰ μεγάλη νὰ ἰδῇ μιὰ μέρα ἰ δ ρ ω μ έ ν ο τὸ μουστάκι του καὶ νὰ πάγῃ μαζί με τὸ νουνό του νὰ μπῇ στὸν πόλεμο, νὰ ριχτῇ μέσα στοὺς Τούρκους, νὰ σκοτώσῃ, νὰ σκοτώσῃ, νὰ σκοτώσῃ νὰ πιῇ ἀγαρηνὸ αἷμα, νὰ εὐχαριστηθῇ μόνον χωρὶς νὰ χορτάσῃ ποτέ !

Ἄλλ' ὅσο ἤθελε αὐτὸς νὰ μεγαλώσῃ μιὰ ὥρα ἀρχήτερα, τόσο ἡ φύσις τὸν ἀδικούσε. Τὸ ἀνάστημά του ἦταν μικρὸ καὶ τὸ μουστάκι του δὲν φαίνονταν νὰ βγῇ γρήγορα. Αὐτὸ ἦταν ἡ μεγαλύτερη μάρα του καὶ ὁ μεγαλύτερος καῦμός του.

Ἀπὸ μωρουδάκι εἶταν πολὺ κλαψιάρικο. Χαλοῦσε τὸν κόσμον με τὰ κλαψίματά του κι' ἡ μάνα του νόμιζε ὅτι εἶχαν ρίξει σ κ ο ύ ν ι α στὸ παιδί της καὶ κάθε νύκτα ἀφέγγαρη ἔβγαινε ἔξω ἀπὸ τὸ κατοικεῖό της κι' ἔριχνε τρία δαυλιὰ τὸν ἀνήφορο πρὸς τ' ἀστέρια, γιὰ νὰ τοῦ πάρουν τὴ σ κ ο ύ ν ι α, ἀλλ' ἀνώφελα. Τόσο πολὺ ἔκλαιγε μιὰ βραδυὰ, ποῦ ὁ πατέρας του τὸν ἄρπαξε ἀπὸ τὴν κούνια γιὰ νὰ τὸν πετάξῃ ἔξω σ' ἄν ψοφίμι, καὶ θὰ τὸ ἔκανε, ἂν ἀντιστέκονταν ἡ μάνα του. Ὅταν ὁ Κατσαντώνης ἄρχισε νὰ δείχνῃ τί θὰ γέγονταν μιὰ ἡμέρα, ὁ πατέρας του ὁ Μακρυγιάννης ἔλεγε συχνά :

— Τί θὰ ἔκανα, ὁ καῦμένος, τί θὰ ἔκανα ! Θὰ σκότωνα τὸ καλλήτερό μου τὸ παιδί.

Παιδί μικρὸ, δὲν πήγαινε με τὰ ἄλλα τὰ παιδιά νὰ παίξῃ, νὰ γελάσῃ, ἀλλὰ τραβοῦσε χώρια, κι' ἀνέβαινε στοὺς ποῖο ὑψηλοὺς βράχους κι' ἐκεῖ ρέμβαζε ὀλόκληρες ὥρες, καὶ ἂν τύγχανε νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ κανένας, γέγονταν θηρίο. Αὐτὸ ἦταν ἓνας λόγος, ποῦ τὸν ἀπέφευγαν τὰ συνομήλικά του τὰ παιδιά, καὶ πήγαινε πάντα μονάχος του, μελαγχολικὸς καὶ σκεπτικὸς. Δὲν γελοῦσε ποτέ, ἦταν ὀλιγόλογος καὶ κάθε λόγος ποῦ ἔβγαζε ἀπὸ τὸ στόμα του ἦταν σοβαρὸς καὶ μετρημένος, καὶ ὁ κόσμος τῆς ὁμάδος του, ποῦ τὸν ἔβλεπαν συχνά-πυχνά, τὸν ἔλεγαν ὁ ψ ι μ ὁ γ ε ρ ο.

Ἀπὸ τὰ ἑνδεκα χρόνια κι' ἐπάνω εἶχε γείνει φόβητρον. Κανένας δὲν πατοῦσε στὸ μαντρί του νὰ κλέψῃ, κι' ἂν τύγχανε κανένας νὰ κλέψῃ ἀπὸ τὸ κοπάδι τοῦ Κατσαντώνη, χωρὶς νὰ τὸ ξέρῃ καὶ μάθανε ὕστερα ἀπὸ ποῦ ἦταν τὸ κλέψιμό του, ἔτρεχε στὸν Κατσαντώνη καὶ τοῦ ζητοῦσε συμπάθειο καὶ τὸν ἀποζημίωνε με τὸ παραπάνω. Τόσον τρόμο εἶχαν πάρει οἱ κλεφτογιδάδες, κι' οἱ κλεφτοπροβατάρδες κι' οἱ Ἀρβανιτάρδες ποῦ ἄρπαζαν ὅ,τι τύχαινε ἐμπρὸς των, ὥστε τὸ κοπάδι τὸ Κατσαντωναῖικο, μπορούσε νὰ βόσκη χωρὶς πιστικὸ καὶ χωρὶς σκυλιά.

Δὲν τὸν ἔβγαινε κανένας στὸ ποδάρι. Ἐημέρωνε στὸ Καρπενῆσι καὶ νύκτωνε στὸ Βάλτο. Νόμιζε κανεὶς ὅτι εἶχε περὰ σὰ πόδια του. Καὶ στὸ ρίξιμό στὲς τρεῖς δὲν τὸν περνοῦσε κανένας. Ὅλοι πήγαιναν σαράντα πέντε ποδάρια κι' αὐτὸς πενήντα πέντε κι' ἀπάνω ! Στὸ πρῶτο καὶ στὸ δεύτερο πήδημα πήγαινε τριάντα πέντε ποδάρια καὶ στὸ τρίτο εἴκοσι καὶ πλειότερο. Μία φορὰ βγαίνοντας μετὴν ὁμάδα του καὶ τὰ σφακτά του στὴν Καλιακούδα τοῦ Καρπεννησιοῦ, μαθεύτηκε ὅτι οἱ Ἀρβανίτες εἶχαν πιάσει καρτέρι τὸ Γεφύρι τῆς Τατάρνας γιὰ νὰ τοὺς

ἀρπάξουν ὅ,τι καὶ ἂν εἶχαν. "Ἄλλο γεφύρι γιὰ νὰ περάσουν δὲν ἦταν, τὸ ποτάμι δὲν περνοῦσε πουθενά, κι' ἔπρεπε ἢ νὰ προχωρήσουν καὶ νὰ πέσουν στὰ χέρια τ' ἀρβανίτικα, ἢ νὰ γυρίσουν πίσω.....

— "Ὁχι ! (ἐφώναξε ὁ Κατσαντώνης, καὶ τὰ μάτια του πετοῦσαν ἀστραπές ἀπὸ θυμὸ κι' ἀγανάκτησι), δὲν θὰ γυρίσωμε πίσω !.... Θὰ περάσωμε ἀπὸ τὸ Γεφύρι τῆς Τατάρνας !

Καὶ λέγοντας αὐτὰ προχώρησε πρὸς τὸν ὄχτον τοῦ ποταμοῦ κι' ἔδωκε μιὰ καὶ πετάχτηκε ἀπὸ τὸν ἓνα τὸν ὄχτο στὸν ἄλλο ! "Ὀλη ἡ ὁμάδα ἀπόρησε κι' ὅσο προχωροῦσε αὐτὸς ἀπὸ τὴν ζερβιά τὴν μεριά τοῦ ποταμοῦ, τόσο προχωροῦσε κι' ἡ ὁμάδα ἀπὸ τὴν δεξιά, κι' ὅταν ἡ ὁμάδα ἔφθασε στὸ Γεφύρι οἱ 'Αρβανίτες φώναξαν ἀρβανίτικα :

— Ντάλε, ὦρέ, ντάλε ! (σταθῆτε, ὦρέ, σταθῆτε !) 'Ἀλλὰ κι' ὁ Κατσαντώνης παίρνοντάς του τὲς πλάτες, τοὺς φώναξε μὲ ἄγρια φωνή :

— Ντάλε, ὦρέ, ντάλε ! καὶ τοὺς πέταξε μιὰ τουφεκιά, κι' ἔστειλε ἓναν ἀγαρηνὸ στὸ διάβολο.

Μὲ τὴν πρώτη τουφεκιά οἱ 'Αρβανίτες ἐφοδήθησαν καὶ λάχισαν τὸν κατήφορο, κι' ἄφησαν τὸ Γεφύρι ἐλεύθερο.

'Απὸ ἐκείνη τὴν στιγμήν ὁ Κατσαντώνης το πῆρε πολὺ ἐπάνω του, κι' ἀποφάσισε νὰ βγῇ μὲ τοὺς Κλέφτες, ἀλλὰ πάλε ἡ μάννα του ἄρχιζε τὰ κλάμματα καὶ τοῦ ἔλεγε τὸ συνηθισμένο :

— Κάτσε, 'Αντώνη μου !

Τότε δὲν εἶταν πλειότερο ἀπὸ δώδεκα χρονῶν !

Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ τοῦ Κατσαντώνη μὲ γρηγοράδα ἀστραπῆς μαθεύτηκε σ' ὅλον τὸν Βάλτο καὶ τὸ Ξερόμερο, στὸ Καρπενῆσι καὶ στ' "Αγραφα, στὸν 'Ασπροπόταμο καὶ στὸν "Ολυμπον. 'Ὁ Δίπλας ἔτρεξε πρῶτος νὰ τὸν ἀγκαλιάσῃ, νὰ τὸν συγχαρῇ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν εὐχή του. Τόσος ἦτο ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ Δίπλα αὐτὴν τὴν φορὰν γιὰ τὸν βαπτισμιό του, ὥστε ἔβγαλε τὸ τουρκοματωμένο γιαταγάνι του, ποῦ τὸ εἶχε δοξάσει σ' ἀμέτρητους κλεφτοπολέμους κα τοῦ τὸ χάρισε.

— Πάρ' το ὦρέ ! (τοῦ εἶπε). Φόρεσ' το ! 'Εσένα σοῦ ἀξίζει πλειότερο ἀπὸ ἐμένα !

Ο ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ ΚΛΕΦΤΗΣ

Στὰ 1792, ὅταν ὁ Κατσαντώνης εἶταν ἢ δὲν εἶταν δέκα τεσσάρων ἐτῶν ὁ Μπουλούμπασης τοῦ Βάλτου, γνωρίζοντας τὶ μπορούσε νὰ γείνῃ μιὰ μέρα ὁ Κατσαντώνης, ἀποφάσισε ν' ἀφανίσῃ κι' αὐτὸν καὶ τὰ κοπάδια του, καὶ μιὰ βραδυὰ παίρνει ὅλους τοὺς 'Αρβανίτες του, δηλαδὴ τοὺς χωροφύλακας ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἑκατὸν πενήντα ἐπάνω-κάτω, καὶ ρίχνεται μέσα στὰ μαντριά του. "Αρχισε ὁ σκοτωμὸς τῶν γιδοπροβάτων μὲ τὰ γιαταγάνια. Πρῶτα θύματα τῆς ἀρβανίτικης εἰσβολῆς εἶταν τὰ σκυλιὰ τὰ κατσαντωναῖκα. "Αρχισε ὁ πόλεμος, ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά

ὁ Μπουλούμπασης μ' ἑκατὸν πενήντα Ἀρβανίτας, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁ Κατσαντώνης μὲ τὰ τρία του τ' ἀδελφία, ποῦ τὸ μικρότερο ὁ Λεπενιώτης δὲν εἶταν ἀκόμη δέκα χρονῶν. Κάθε ἀρβανίτικο τουφέκι πάγαινε στὰ χαμένα, καὶ μόνον σκυλιά καὶ γιδοπρόβατα σκότωνε, ἀλλὰ κάθε τουφέκι κατσαντωνάϊκο γκρέμιζε τὸ λιγώτερο κι' ἀπὸ ἓναν Ἀρβανίτην. Ἐνα τουφέκι ὁ Κατσαντώνης τὸ ἄδειασε στὰ στήθια τοῦ Μπουλούμπαση καὶ τὸν ἐξάπλωσε κατὰ γῆς ἄλαλο καὶ νεκρό. Τέλος οἱ Ἀρβανίτες ἅμα κατάλαβαν ὅτι σκοτώθηκε ὁ ἀρχηγός τους, τράβηξαν γιὰ τὰ Γιάννινα ν' ἀναφέρουν τὸ τί ἔτρεξε στὸ Βεζύρη, κι' ὁ Κατσαντώνης τὴν ἄλλην ἡμέραν πῆρε τ' ἀδελφία του καὶ πάη νὰ βρῇ τὸ Δίπλα. Ὁ Δίπλας τὸν δέχτηκε μ' ἀνοιχτὴ τὴν ἀγκαλιὰ καὶ τὸν ἔκανε ἀμέσως πρωτοπαλλήκαρό του. Ἄμα ἔμαθε ὁ Ἀλῆ-πασᾶς τὸ φόνο τοῦ Μπουλούμπαση, διώρισε ἄλλον στὸν τόπο του καὶ τὸν διέταξε νὰ πιάσῃ τοὺς γονεῖς τοῦ Κατσαντώνη νὰ τοὺς πᾶν στὰ Γιάννινα δεμένους, ὅπου καὶ ἀπέθαναν ὕστερα ἀπὸ κάμποσον καιρὸν στὴ φυλακὴ ἀπὸ τὰ πολλὰ βασανιστήρια ποῦ τοὺς ἔκαναν.

Ὁ Κατσαντώνης, μαθόντας τὸν θάνατον τῶν γονέων του, δάκρυσε κι' ἀπὸ τότε ὅσο ποῦ πέθανε δὲ γέλασαν τὰ χεῖλια του. Μιὰ σταγόνα δάκρυ τοῦ ματιοῦ τοῦ Κατσαντώνη ἦτο πλεῖστον ἀπὸ μιὰ λίμνη δάκρυ ἄλλων ματιῶν !

Ο ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ ΑΡΧΗΓΟΣ

Ὁ βασανισμένος θάνατος τῶν γονέων του στὰ Γιάννινα δὲν τὸν ἄφινε ἥσυχον ποτὲ τὸν Κατσαντώνη. Μόνον ὅταν πολεμοῦσε φαίνονταν εὐχαριστημένος κι' ἔλεγε :

— Ἀγαλλιᾶζουν οἱ γονεῖς μου ἀπὸ τὸ τούρκικο τὸ αἷμα ποῦ ἔχουσα.

Καμμιά φορὰ ἀργοῦσαν νὰ πιάσουν πόλεμον, γιατί οἱ Τούρκοι τοὺς ἀπόφευγαν, νωρίζοντας ὅτα πάντα ἔβγαιναν ζημιωμένοι, καμμιά φορὰ περνοῦσαν δέκι καὶ δέκα πέντε ἡμέρες χωρὶς πόλεμο. Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ Κατσαντώνης εἶταν καταστενοχωρημένος. Ἐδλεπε στὸν ὕπνον του τοὺς γονεῖς του, νὰ τὸν μαλόγουν, γιατί δὲν πολεμοῦσε κάθε ἡμέρα καὶ νὰ σκοτώνῃ Τούρκους καὶ ξεπετιῶνταν ὀρθὸς καὶ ντουφεκοβολοῦσε καὶ τραβοῦσε τὸ γιαταγάνι του καὶ ὠρμοῦσε, νομίζοντας ὅτι εἶναι μέσα σὲ τούρκικο στρατόν, κι' ἔτρεχαν οἱ σύντρόφοι του καὶ τοῦ φώναζαν δυνατὰ καὶ μὲ δυσκολία κατῶρθωναν νὰ τὸν φέρουν στὸν ἑαυτόν του. Ἄλλες φορὲς πάλι μέσα στὰ σκοτάδια, στὲς βρονταριὲς τῶν ἀστροπελεκτῶν, καὶ στὸ μάνιασμα τοῦ Βοριᾶ ἢ τοῦ Νότου τοῦ φαίνονταν ὅτι ἔδλεπε τὲς σκιὲς τῶν γονέων του κι' ἔτρεχε φωνάζοντας νὰ τὲς σταματήσῃ.

Τρία χρόνια πέρασαν, ἔνδοξα καὶ τουρκοφόνῳ, ποῦ ὁ Κατσαντώνης εἶταν πρωτοπαλλήκαρο τοῦ νουνοῦ του τοῦ Δίπλα κι' ἔτρεχε πρῶτος στὴ φωτιὰ τοῦ πολέμου κι' ἔφευγε τελευταῖος.

Μιὰ ἡμέρα τὸ σῶμα τοῦ Δίπλα συναπαντήθηκε στὴν Τριφύλλα τῆς Εὐρυτανίας μὲ τὸν Ντερβέναγκ. Ἰσλιὰμ μπέη, ποῦ εἶχε μαζί του τριακοσίους Ἀρβανίτες. Στὴ στιγμὴ ἄρχισε ὁ πόλεμος. Ὁ Κατσαντώνης, ἀπανωθὸ στὸ δούλεμα τοῦ

ντουφεκιοῦ, τραβάει τὸ σπαθί του καὶ χύνεται μέσα στοὺς Τούρκους. Βροχή τὰ μολύβια ἐπάνω του, ἀλλὰ κανένα δὲν τὸν ἐπέτυχε. Τρομάζουν οἱ Τοῦρκοι βλέποντας τὸν Κατσαντώνη νὰ ἔρχεται σὰ Βορριάς ἐπάνω τους καὶ τοῦ δίνουν στὴ φευγάλα. Δέκα ποῦ πρόφθασε τοὺς λιάνισε. Ὁ Ἰσλιὰμ-μπέης καβαλλίκεψε τ' ἄλογο, τὸ κτυπάει στὰ τέσσαρα... ἀπὸ κοντὰ ὁ Κατσαντώνης. Τρέξε μπροστά, ὁ Ἰσλιὰμ μπέης καβάλλα, καὶ τρέξε ὁ Κατσαντώνης ἀπὸ πίσω πεζός. Ὁ Ἰσλιὰμ μπέης, βλέποντας ὅτι τὸν ζύγανε ὁ Κατσαντώνης, πέταξε μιὰ ἀνοικτὴ σακκούλα γεμάτη ἄσπρα καὶ φλωριά. Τ' ἄσπρα καὶ τὰ φλωριά σπάρθηκαν κατὰ γῆς. ἀλλ' ὁ Κατσαντώνης, περιφρονῶντας τὰ χρήματα, ἐξακολουθοῦσε νὰ τρέχῃ. Ὁ Ἰσλιὰμ μπέης ἔρριξε τὲς φλωροκαπνισμένες πιστόλες του, κι' ὕστερα τ' ἀσημένιο τὸ σπαθί του, καὶ στὰ τελευταῖα τὸ ντουφέκι του, ἀλλ' ὁ Κατσαντώνης τρέχει καὶ τίποτε ἄλλο. Τέλος τρέξε ὁ ἓνας μπροστά, καὶ τρέξε ὁ ἄλλος πίσω, τὸν ἔφθασε, καὶ τὸν ἄρπαξε ἀπὸ τὴν φουστανέλλα, καὶ τὸν κρέμισε κατὰ γῆς.

— Ἀμὰν, ὦρὲ Κατσαντώνη ! (φώναξε ὁ Ἰσλιὰμ μπέης) χάρισέ μου τὴν ζωὴ καὶ ζήτα μου ὅ,τι θέλεις !...

Οἱ κλέφτες ἔδλεπαν τὰ γενόμενα κι' ἔτρεχαν ἀπὸ κοντὰ μαζί μὲ τὸν καπετάνο τους τὸν Δίπλα.

Ὁ Κατσαντώνης τράβηξε τὸ σπαθί του νὰ τὸν κόψῃ, ἀλλὰ μποδίστηκε. Ὁ Ἰσλιὰμ μπέης, εἶταν κίτρινος κι' ἔτρεμε ἀπὸ τὸν φόβο του. Συλλογίστηκε λίγο κι' ὕστερα ἔβγαλε τὰ πιστόλια του ἀπὸ τὸ σελάχι του, καὶ λέγει στὸν Ἰσλιὰμ μπέη :

— Διάλεξε ὅποιο θέλεις ἀπὸ τὰ δύο. Δὲν θέλω νὰ σὲ σκοτώσω ἔτσι ξαρμάτωτο. Μόνον ὁ ἀφέντης σου, ὁ Ἀλῆ-πασᾶς σκοτώνει ξαρμάτωτους τοὺς ἀνθρώπους !

Ὁ Ἰσλιὰμ-μπέης, θέλοντας καὶ μὴ, ἐπῆρε ἓνα πιστόλι ἀπὸ τὰ δύο, ὁ Κατσαντώνης τραβήχθηκε κάμποσα βήματα πίσω καὶ φώναξε :

— Τράβα, ὦρὲ παλιότουρκε καὶ σ' ἔφαγα !

Στὴ στιγμή καὶ τὰ δύο τὰ πιστόλια βρόντησαν, καὶ ὁ Ἰσλιὰμ-μπέης ἔπεσε κατὰ γῆς σκοτωμένος.

Σὲ ὀλίγο ἦλθε καὶ ὁ Δίπлас μὲ τ' ἄλλα τὰ παλληκάρια, ἀφοῦ μάζεψαν στὸ δρόμο τ' ἄσπρα καὶ τὰ φλωριά καὶ τ' ἄρματα τοῦ Ἰσλιὰμ-μπέη, ἔθαψαν τὸν σκοτωμένον ἐχθρόν. Τότε ὁ Δίπлас ἐφώναξε ὅλα τὰ παλληκάρια, ὡς ἔχοντας κᾶτι σπουδαῖον νὰ τοὺς εἰπῇ, καὶ τοὺς εἶπε :

— Παιδιά μου καὶ συντρόφοι μου ! Ἀπὸ τώρα κι' ἐμπρὸς δὲν εἶμαι ἄξιος γιὰ καπετάνιος σας. Καπετάνιος ἄξιος διὰ σᾶς καὶ δι' ἐμὲ εἶναι ὁ Κατσαντώνης !

Τὰ παλληκάρια πέταξαν ἀπὸ τὴν χαρὰν τους, εἰς τὸ ἄκουσμα αὐτῶν τῶν λόγων, γιὰτὶ ὅλοι τὸν ἀγαποῦσαν, κι' ὅλοι τὸν ἠθέλαν διὰ καπετάνιο τους, τέτοιον ἀνδρεῖον τουρκοφάγο, ἀλλ' ὁ Κατσαντώνης ἐναντιώθηκε καὶ δὲν παρεδέχτηκε. Ἐπέμεινε ὁ Δίπлас, ἀλλ' ἐπέμεινε καὶ ὁ Κατσαντώνης, καὶ εἰς τὸ τέλος ὁ Κατσαντώνης μὴ θέλοντας νὰ πάρῃ τὸν ἀρχηγίαν τοῦ Καπετάνιου του, τοῦ φίλησε τὸ χέρι, τοῦ ζήτησε τὴν εὐχή, καὶ πῆρε τ' ἀδέλφια του καὶ ξεχωρίστηκε.

Δὲν πέρασαν ἓνας-δύο μῆνες καὶ ὁ Κατσαντώνης ἀκούστηκε στ' Ἀγραφα, μὲ

ὀγδόντα παλληκάρια, νὰ τρομάζῃ τὴν Τουρκία τῆς Θεσσαλίας, τοῦ Καρπενησιοῦ καὶ τοῦ Ζητουνιοῦ. (Λαμία).

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΚΙΟΥΤΣΙΟΥΚ ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΜΠΕΗ

Τοῦ Κατσαντώνη τὸ ὄνομα σκέπαζε τὸ Βάλτο, τὸ Ξηρόμερο, τὴν Καλιακούδα, τὸ Βελούχι καὶ ὅλα τὰ ἄλλα βουνὰ τοῦ Καρπενησιοῦ, τὸ Ἀσπροπόταμο καὶ τ' Ἀγραφα. Οἱ Ντερβεναγάδες κι' οἱ Μπουλουμπασιάδες, τὸ ἄνθος τῆς Ἀρβαντιᾶς καὶ τὰ πρωτοπαλλήκαρα τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τρώμαζαν εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματός του, καὶ κάθε ἄλλο ἔκαναν παρὰ νὰ τὸν καταδιώκουν.

Ὁ Κατσαντώνης ἄρχισε νὰ στενοχωρεῖται βλέποντας τοὺς Τούρκους, ἀντὶ νὰ πέφτουν ἐπάνω του, νὰ τὸν ἀποφεύγουν, κι' ἀναγκάστηκε ν' ἀλλάξῃ σύστημα. Διωργάνωσε ὑπηρεσία νὰ κατασκοπεύῃ τὰ τούρκικα τ' ἀποσπάσματα καὶ νὰ πέφτῃ ἐπάνω τους, σὰν ἀστροπελέκι καὶ νὰ τοὺς ἀφανίζῃ. Ἀλλ' ἂν ὁ Κατσαντώνης ἦταν ἡ μεγαλότερη κορυφὴ τῆς Κλεφτουριάς καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας, ἦταν καὶ ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἀντάξιός τέτοιου καπετάνου διώχτης. Μὴ βλέποντας κανένα ἀποτέλεσμα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ διαφόρους Ντερβεναγάδες καὶ Μπουλουμπασιάδες του, διώρισε γενικὸν ἀρχηγὸν τῶν τουρκικῶν ἀποσπασμάτων τὸν διαβόητον Ἰσοῦφ-Ἀράπη, τὸν ὠμότερον ἄνθρωπον τοῦ κόσμου, καὶ τοῦ ἔδωκε ἄδεια νὰ κἀνῃ ὅ,τι θέλει στὴ ζωὴ, στὴν τιμὴν καὶ στὴν περιουσίαν τῶν Χριστιανῶν, γιὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ πιάσῃ τὸν Κατσαντώνη. Ὁ Ἰσοῦφ-Ἀράπης ἔχοντας μαζὺ του χιλίους Ἀρβανίτες, ἕναν, καὶ ἕναν, ποῦ ἔσερναν στὰ δόντια τὸ σπαθί, ξεκίνησε ἀπὸ τὰ Γιάννινα καὶ ἦλθε εἰς τὸ Ξηρόμερο. Ἀλλοίμονον εἰς ἐκείνους ποῦ εὕρισκονταν στὸ δρόμο του. Ἀθῶοι ἢ ἔνοχοι, ὅ,τι καὶ ἂν ἦταν, τοὺς σάρωνε ὁ θάνατος. Τέτοιο θηρίον ἦταν ὁ Ἰσοῦφ-Ἀράπης, ποῦ εἶχε καταργήσῃ τὸν ἀπλὸν θάνατον καὶ ὅσους ἔπιανε τοὺς τσάκιζε τὰ γόνατα καὶ τοὺς ἀγκῶνας, καὶ εὐχαριστιῶνταν νὰ τοὺς βλέπῃ νὰ πεθαίνουν μέσα στὰ φρικτὰ καὶ στὰ ἀπάνθρωπα βασανιστήρια. Δεξί του χέρι εἶχεν ἕνα Ντερβέναγα, Κιουτσιούκ Μουσταφᾶ-μπέη ὀνομαζόμενον, καὶ τὸν ἔστειλε μὲ ἑκατὸν πενήντα Ἀρβανίτες νὰ τοῦ φέρῃ τοὺς προεστοὺς τοῦ Ξηρομέρου, γιὰ νὰ τοὺς θανατώσῃ. Ὁ Κιουτσιούκ-Μουσταφᾶ μπέης ἔπιασε πέντε προεστοὺς καὶ τοὺς πήγαινε στὸν Ἰσοῦφ-Ἀράπη, ἀλλὰ καὶ ὁ Κατσαντώνης, βλέποντας τὶ τραβοῦσε ὁ κόσμος ἐξ αἰτίας του, ἐπῆρε τὰ παλληκάρια του καὶ ἐπῆγε καὶ ἔκανε καρτέρι στὴν Κεχρινιά, καὶ ἔδωκε διαταγὴν νὰ μὴ ρίξῃ κανένας ἂν δὲν δώσῃ αὐτὸς πρῶτος τὸ σύνθημα τοῦ πυροβολισμοῦ. Σὲ ὀλίγη ὥρα παρουσιάσθηκε ὁ Κιουτσιούκ - Μουσταφᾶ - μπέης στὸ καρτέρι, ὁ Κατσαντώνης τουφεκίζει πρῶτος, οἱ κλέφτες ἄδειασαν ὅλοι τὰ τουφέκια των ἐπάνω εἰς τοὺς Τούρκους καὶ κάθε τουφέκι ἔρριξε καὶ ἕναν Τούρκο κατὰ γῆς. Ὁ πόλεμος ἐδάστηξε μιὰ ὥρα, σκοτώθησαν ἑκατὸν σαράντα πέντε Τούρκοι μαζὺ μὲ τὸν Κιουτσιούκ-Μουσταφᾶ-μπέη, καὶ μοναχὰ πέντε κατῶρθωσαν νὰ πεταχτοῦν ἀπὸ τὸ καρτέρι καὶ νὰ γλυτώσουν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς κυνήγησε ἀπὸ κοντὰ ὁ Κατσαντώνης

καὶ τοὺς ἔφθασε, ἔχοντας ἀπόφασιν νὰ μὴν ἀφήσῃ ψυχὴ νὰ γλυτώσῃ. Ἄμα τὸν εἶδαν οἱ Τοῦρκοι νὰ τρέχῃ σὰν λεοντάρι ἐπάνω τους, πέταξαν τ' ἄρματα καὶ τοῦ εἶπαν κλαίγοντας .

— Δὲν ἐχόρτασες, ὦρὲ Κατσαντώνη, τούρκικο αἷμα ; Ἄφησέ μας τούλάχιστο ἐμᾶς νὰ δώσουμε τὴν εἵδησιν τοῦ θανάτου τῶν συντρόφων μας στὸν Ἰσοῦφ-Ἀράπη !

Γιὰ πρώτη φορὰ ἡ καρδιὰ τοῦ Κατσαντώνη συγκινήθηκε ἀπὸ τούρκικη παρακαλιὰ καὶ τοὺς εἶπε

— Πηγαίνεται ! Σᾶς χάρισα τὴν ζωὴ !

Ὁ Ἰσοῦφ-Ἀράπης, ἅμα ἔμαθε τὴν καταστροφὴν τοῦ Κιουτσιούκ Μουσταφᾶ-μπέη, καθάλλικευσεν νύκτα καὶ πάει στὰ Γιάννινα, παρουσιάσθηκε στὸν καταθυμωμένον Ἀλῆ-πασᾶ καὶ τοῦ ἔδωκε μιὰ πιστόλα.

— Τ' εἶναι τοῦτο, ὦρὲ γελαδογεννημένε ; τοῦ εἶπε ὁ φοβερὸς πασᾶς, θυμωμένος.

— Ἀντὶ νὰ μὲ σκοτώσῃ ὁ καπετάνιος τῶν Γκιαούρηδων, ὁ Κατσαντώνης, σκότωσέ με ἐσύ, Πασᾶ μου, μὲ τὰ χέρια σου καλλίτερα !

Ὁ Ἀλῆ-πασᾶς τὸν ἔπτυσεν καὶ τοῦ εἶπε :

— Χάσου ἀπ' ἐμπρός μου !

ΜΑΧΗ ΜΕ ΤΟΝ ΑΓΟ ΜΟΥΧΟΥΡΝΤΑΡΗ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΠΛΑ

Ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἀφοῦ ἔμαθε τὰ νέα κατορθώματα τοῦ Κατσαντώνη καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κιουτσιούκ-Μουσταφᾶ-μπέη, διώρισε ἀντικαταστάτην τοῦ Ἰσοῦφ-Ἀράπη στὴν καταδίωξιν τοῦ Κατσαντώνη τὸν Ἄγο Μουχουρντάρη, ἕναν πολὺ ἔξυπνο καὶ στρατηγικὸν Ντερβέναγα, μὲ χιλίους διαλεγμένους Ἀρβανίτας.

Ὁ Κατσαντώνης βρίσκονταν τότε στὴ Γραβανοῦ πῶν Ἀγρᾶφων, ὅπου εἶχεν ὑπάγει νὰ τὸν ἀνταμώσῃ γιὰ νὰ τὸν συγχαρῇ γιὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κιουτσιούκ Μουσταφᾶ-μπέη, ὁ Δίπλας μ' ὅλα τὰ παλληκάρια του. Πολὺ συχνὰ οἱ δύο αὐτοὶ τουρκοφάγοι ἀρχηγοὶ ἀνταμώνονταν καὶ πολεμοῦσαν ἀντάμα, ἂν τύχαινε νὰ τοὺς κτυπήσουν οἱ Τοῦρκοι. Ἡ εἵδησις ὅτι ἐξεκίνησε ὁ Μουχουρντάρης ἀπὸ τὰ Γιάννινα εἶχε φθάσει εἰς τὸν Κατσαντώνη, γιὰτὶ ὅλες αἱ ἐπαρχίαι ἐνδιαφέρονταν δι' αὐτὸν καὶ τὸν ἐπροφύλαττον μὲ κάθε πληροφορίαν. Οἱ προεστοὶ τῶν μερῶν ἐκείνων παρακαλοῦσαν τὸν Δίπλαν, ὡς μαλακώτερον, νὰ μὴν καρτερήσουν τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ νὰ φύγουν, ὁ Δίπλας ὁμως μὲ ὅλες τὰς παρακαλίας τῶν προεστῶν δὲν ἤθελε νὰ φύγῃ, ἐπιθυμῶντας νὰ καρτερήσουν ἐκεῖ τὸν Μουχουρντάρη.

Τοῦ Δίπλα οἱ φίλοι λέγανε καὶ τὸν παρακαλοῦσαν :

— «Σήκω νὰ φύγῃς, Δίπλα μου, μὲ τοὺς Κατσαντωναίους,

Σᾶς ἔμαθεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς καὶ στέλλει νὰ σᾶς πιάσῃ

Ἐναν κακὸν ντερβέναγα, τὸν Ἄγο Μουχουρντάρη». —
 Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσαν, τὸ λόγο δὲν ἀπόειπαν
 Καὶ τὰ λημέρια ἐφώναξαν ὅσον κι' ἂν ἤμποροῦσαν.
 — «Ὁ Μουχουρντάρης πλάκωσε μὲ τέσσερες χιλιάδες,
 «Φέρει Ἀρβανίτες διαλεχτοὺς, ὅλο τζοχανταραίους,
 Στὰ δόντια σύρνουν τὰ σπαθιά, στὰ χέρια τὰ ντουφέκια».
 Κι' ὁ Δίπλας ἀποκρίνεται καὶ τοὺς ἀπολογιέται :
 — «Ὅσο εἶν' ὁ Δίπλας ζωντανὸς τοὺς Τούρκους δὲν φοβάται...
 Ἐχει λεβέντες διαλεχτοὺς καὶ τοὺς Κατσαντωναίους
 Ποῦ τρῶν μπαροῦτι γιὰ ψωμί καὶ βόλια γιὰ προσφάγι,
 Καὶ σφάζουν Τούρκους σὰν ἀρνιά καὶ σὰν παχυὰ κριάρια».

Σὲ ὀλίγο φάνηκε ὁ Μουχουρντάρης καὶ ἡ μάχη ἤρχισε.

Ὁ σκοπὸς τοῦ Μουχουρντάρη ἦταν πῶς νὰ πιάσῃ ἢ νὰ σκοτώσῃ τὸν Κατσαν-
 τῶνη καὶ δὲν τὸν ἔμελλε πόσοι Ἀρβανίτες θὰ σκοτώνονταν δι' αὐτό. Τὸ τουφέκι
 δούλευε κι' ἀπὸ τὲς δύο τὲς μεριές, ἀκατάπαυτο. Οἱ Κλέφτες εἶχαν καλὰ ὄχυ-
 ρώματα καὶ πολεμοῦσαν ἀσφαλισμένοι, ἐνῷ οἱ Ἀρβανίτες, ἀναγκασμένοι νὰ κάνουν
 ἔφοδον, πολεμοῦσαν στ' ἀνοικτὰ καὶ σκοτώνονταν πολλοὶ ἀπ' αὐτούς. Ὁ Μου-
 χουρντάρης, γνωρίζοντας τὴν γενναιοφροσύνην τῶν Κλεφτῶν καὶ πρὸ πάντων τοῦ
 Κατσαντῶνη, φώναξε πρὸς τὰ ὄχυρῶματα τὰ κλέφτικα :

— Ποῦ εἶσαι ὡρὲ κερατῆ Κατσαντῶνη ! Τί μοῦ κρύβεσαι σὰν γυναῖκα ;

Ὁ Κατσαντῶνης ἀκούοντας αὐτὰ τὰ προσβλητικὰ τὰ λόγια, ντράπηκε καὶ
 πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τ' ὄχύρωμα μὲ τὸ σπαθί στὸ χέρι καὶ ρίχτηκε μέσα στοὺς
 Τούρκους σὰν σίφωνας. Ἐπροχώρησαν στὴν ἀρχὴ οἱ Τούρκοι σὰν κοπάδι, ποῦ
 τοῦ ρίχνονται μέσα λύκοι, ἀλλ' ἀφοῦ ἐπέρασε ἡ πρώτη ἐντύπωσις, ὁ Μουχουρντά-
 ρης κατῴρθησε νὰ συμμαζεύσῃ τοὺς στρατιώτάς του, μὲ χίλιες δυὸ ὑποσχέσεις,
 καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ ὁ Κατσαντῶνης εὐρέθηκε κλεισμένος, καὶ λίγο ἔλειψε
 νὰ τὸν πιάσουν ζωντανόν, ὅταν ὁ Δίπλας, γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὸν Κατσαντῶνη πε-
 τιέται ἀπὸ τὸ ὄχύρωμα καὶ φωνάζει :

— Ἐγὼ εἶμαι, ὡρὲ, ὁ Κατσαντῶνης καὶ ὄχι αὐτός . . .

Ὁ Μουχουρντάρης γελάστηκε κι' ἀπὸ τὴν βία τοῦ ἀφίνει τὸν Κατσαντῶνη
 καὶ ρίχνεται μὲ τοὺς στρατιώτας του ἐπάνω στὸ Δίπλα. Ἐτσι γλύτωσε ὁ Κατσαν-
 τῶνης καὶ νικήθηκε κατὰ κράτος ὁ Μουχουρντάρης, μὲ διακοσίους σκοτωμένους
 καὶ χῶρια τοὺς λαβωμένους, ἀλλ' ἡ νίκη αὕτη πληρώθηκε πυλὺ ἀκριβὰ μὲ τὸ
 σκοτωμὸν τοῦ Δίπλα. Ὁ Κατσαντῶνης καὶ ὅλα τὰ παλληκάρια τοῦ ἔκλαψαν
 τὸν γεροκαπετάνιο τους καὶ τὸν ἔθαψαν μὲ μεγάλη παράταξιν.

ΜΑΧΗ ΜΕ ΤΟΝ ΧΑΣΑΝ ΜΠΕΛΟΥΣΗ

Τὸ νέο αὐτὸ κατόρθωμα τοῦ Κατσαντῶνη κατατρόμαξε τὸν Ἀλῆ-πασᾶ καὶ
 τοὺς Ντερβεναγαῖδες του. Ὅλη ἡ Ἀρβανιτιὰ ἔτρεμε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ὑπερῆφανου
 Κλέφτη. Ὁ Βάλτος, ἡ Εὐρυτανία, τὸ Ἀσπροπόταμο καὶ τ' Ἀγγραφα εὐρισκό-

μενα στὸν ἴσκιό τοῦ σπαθιοῦ τοῦ ἦταν ἐλεύθερα. Οἱ Ντερβεναγάδες διὰ νὰ δικαιολογοῦνται καταγίνονταν νὰ κυνηγοῦν ἄλλους κλέφτες μικροὺς, χωρὶς νὰ ἐνοχλοῦν καθόλου τὸν Κατσαντώνη. Πέρασαν μῆνες χωρὶς νὰ ἡμπορέσῃ νὰ κάνῃ μιὰ μάχη καὶ ἐστενοχωρεῖτο. Μιὰ μέρα εὐρισκόμενος στὴ Βρύση τοῦ Πουλιοῦ, κοντὰ στὸ Κεράσοβο τῶν Ἀγράφων, ἔμαθε ὅτι ὁ Ντερβέναγας Χασάν Μπελούσης στρατοπεύδουσεν στὸ Μοναστήρι τῆς Τατάρνας. Δὲν χάνει καιρὸν καὶ στέλλει ἓνα χωρικὸν καὶ τὸν προσκαλεῖ σὲ μάχη. Ὁ Χασάν-Μπαλούσης, ἅμα ἄκουσε τὸ κάλεσμα τοῦ Κατσαντώνη, τὰ ἔχασε, καὶ δὲν ἤξευρε τί νὰ κάμῃ. Νὰ δεχθῇ τὸ κάλεσμα φοβῶνταν τὸν Κατσαντώνη, νὰ μὴ τὸ δεχθῇ, φοβῶνταν νὰ μὴ τὸ μάθῃ ὁ Ἀλῆ-πασᾶς καὶ πῆγαινε χαμένος. Ὑστερα ἀπὸ πολλὴν σκέψιν ἀπεφάσισε νὰ πάρῃ νὰ συναντήσῃ τοὺς Κατσαντωναῖους στὴ Βρύση τοῦ Πουλιοῦ. Δύο ὥρες ἐβάσταξε ὁ πόλεμος καὶ στὸ τέλος ὁ Χασάν-Μπελούσης, ἀφίνοντας πενήντα σκοτωμένους σχεδὸν ὅλα τὰ παλληκάρια τοῦ στὸν τόπο, τσάκισε στὴν τρεχάλα καὶ πῆγε καὶ κλείστηκε στὸ παρακλῆσι «Αἰμιλιανὸν» τῆς Τατάρνας.

ΜΑΧΗ ΜΕ ΤΟΝ ΑΛΙΟΥΣ — ΜΠΕΡΑΤΗ

Ὁ Ἀλιὺς-Μπεράτης, ἓνας ἀπὸ τοὺς καλητέρους Ντερβεναγάδες τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ, μὲ τετρακόσια παλληκάρια μπερατιανὰ, ἄνθρωπος πολὺ ὑπερήφανος καὶ πολὺ ἀνδρεῖος, βάλθηκε νὰ πάρῃ τὸ αἷμα τῶν Ντερβεναγάδων Ἰσλιάμ-μπέη καὶ Κιουτσιούκ Μουσταφᾶ-μπέη, καὶ νὰ ξεντροπιᾷ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ γιὰ τὴν ἥττα τοῦ Ἀγίου τοῦ Μουχουρντάρη καὶ τοῦ Χασάν Μπελούση καὶ τόσων ἄλλων ἀκόμῃ Ντερβεναγάδων καὶ Μπουλουμπασιάδων. Ἐξεκίνησε νύκτα καὶ κρυφὰ ἀπὸ τὰ Γαϊάννινα, ἔχοντας τετρακοσίους διαλεκτοὺς Ἀρβανίτας καὶ κατὰσκοπον ἓναν Πάνον Τσουκαλᾶ, καὶ τράβηξε ἴσα στὸ Βάλτο, καὶ στὸ λημέρι τὸ Μπαλταίικο, ὅπου εὐρίσκετο ὁ Κατσαντώνης. Ὁ Κατσαντώνης ὄχι διότι γινώριζε ὅτι θὰ ἤρχετο ὁ Ἀλιὺς-Μπεράτης, ἀλλὰ διότι γινώριζε πῶς νὰ λημεριάξῃ, εὐρέθηκε προετοιμασμένος γιὰ μάχη. Ὁ Ἀλιὺς-Μπεράτης, μὴ γνωρίζοντας τὸν τρόπον ποῦ λημερίαζε ὁ Κατσαντώνης, εὐρέθηκε περικυκλωμένος ἀπὸ τοὺς Κλέφτες. Ἡ μάχη διήρκεσε δύο ὥρας, καὶ ὁ Ἀλιὺς Μπεράτης μπόρεσε νὰ ξεφύγῃ μὲ πενήντα σκοτωμένους Ἀρβανίτας στὸν τόπο καὶ δὲν ἔπαθε ὅ,τι ἔπαθε ὁ Κουτσιούκ-Μουσταφᾶ-μπέης, μόνον καὶ μόνον διότι οἱ Κατσαντωναῖοι τότε δὲν ἦταν πλείότεροι ἀπὸ εἴκοσι πέντε.

Ἔτσι γύρισε καὶ ὁ Ἀλιὺς-Μπεράτης ντροπισμένος στὰ Γαϊάννινα, καὶ εἶπε στὸν Ἀλῆ-πασᾶ ὅτι προτιμᾷ νὰ πολεμήσῃ μὲ τὸ Διάβολο παρὰ μὲ τοὺς Σουλιώτας καὶ μὲ τὸν Κατσαντώνη.

Κατὰ τὴν μάχην αὐτὴ ἔπεσε ζωντανὸς στὰ χεῖριά τῶν Κατσαντωναίων καὶ ἓνας Τουρκαρβανίτης Μπουλούμπασης, ὀνομαζόμενος Ντούμηκας. Ἦταν πληγωμένος στὸ ποδάρι καὶ δὲν ἡμποροῦσε νὰ φύγῃ μὲ τοὺς συντρόφους του.

— Ἀμάν ! (φώναξε πρὸς τὰ παλληκάρια τοῦ Κατσαντώνη), μὴ μέ σκοτώνετε !

Θέλω νὰ ἴδω μὲ τὰ μάτια μου τὸν Κατσαντώνη καὶ ὕστερα σκοτώστε με, καὶ θὰ πεθάνω εὐχαριστημένος.

Τὰ παλληκάρια τὸν παρούσιασαν στὸν Κατσαντώνη.

— Τί θέλεις, ὦρὲ μουρτάτη ;

Τὸν ἠρώτησε μὲ μεγαλεῖον ὁ Κατσαντώνης.

— "Ἦθελα, καπετάνιε μου, πρῶτα νὰ σὲ ἴδω, κι' ἂν μὲ σκοτώσης νὰ πάω εὐχαριστημένος ποῦ σὲ εἶδα, καὶ δεύτερα νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ λυπηθῇς δύο ἀδελφές, ἀνύπανδρες ποῦ δὲν ἔχουν ἄλλον ἀπὸ ἐμένα, καὶ νὰ μὴ μὲ σκοτώσης.

Ὁ Κατσαντώνης συγκινήθηκε καὶ διέταξε νὰ τὸν ἀπολύσουν.

Ἡ φήμη τοῦ Κατσαντώνη σκέπασε ὅχι μόνον τὴν Ἑλλάδα ἀκέρια, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀρβανιτιά. Ὅλη ἡ Ἀρβανιτιά, ἀπὸ τὴν Σκόντρα ἕως τὸ Τεπελένι, τρόμαζε στὸ ὄνομα τοῦ φοβεροῦ Κλέφτη, καὶ ὁ ἀρβανίτικος ὄρκος «Νὰ μὴ γλυτώσω ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ !» μετεβλήθη «Νὰ μὴ γλυτώσω ἀπὸ τὸ σπαθὶ τοῦ Κατσαντώνη !» Μῦθοι πολλοὶ κυκλοφοροῦσαν στὴν Ἀρβανιτιά γιὰ τὸν Κατσαντώνη, ὅτι ἦταν ὑπερφυσικὸς ἄνθρωπος, ὅτι δὲν τὸν ἔπιανε μολύβι, κι' ὅτι δὲν περπατοῦσε, ἀλλὰ περπατοῦσε ἀπὸ ράχη σὲ ράχη.

Μιὰ μέρα ἓνας Τουρκαρβανίτης εὐρισκόμενος στὴν Κρετσούνιστα τῆς ἐπαρχίας Κουρέντων, κοντὰ στὴν Τσιαμουριά, ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ γιὰ τὸν Κατσαντώνη, καὶ στὸ τέλος τῆς ὁμιλίας του εἶπε :

— "Αχ ! νὰ ἔπεφτε αὐτὸ τὸ κερατᾶ τὸ Κατσαντώνη ἐδῶ κάτω, νὰ ἦταν κουρασμένο, νὰ ἦταν νηστικὸ καὶ διψασμένο, νὰ ἦταν καὶ θερμασμένο, νὰ ἦταν καὶ πιστάγωννα γερὰ δεμένο, καὶ νὰ ρίχνομουν ἐπάνω του . . νὰ τοῦ ἔδωκα, νὰ τοῦ ἔδωκα νὰ τοῦ ἔδωκα, ὅσο ποῦ νὰ τὸ σκότωνα !

Ἐνῶ ὁ Ἀρβανίτης ὁμιλοῦσε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἓνας χωριανὸς ὠμορφοκαμωμένος, ἀρματωμένος καὶ ντυμένος στὰ κλέφτικα, ποῦ εὐρίσκονταν ἀνάμεσα στὸ πλῆθος καὶ σκεπασμένος μὲ τὴν κάππα του, νὰ μὴ φαίνεται ἡ ἐνδυμασία του, μὴ ἡμπορῶντας νὰ ὑποφέρῃ τὰ καυχολογήματα τοῦ Τουρκαρβανίτη, πετάει τὴν κάππα του, περνάει τοὺς ἄλλους καὶ παρουσιάζεται ἐμπρὸς του λέγοντας :

— Ἐγὼ εἶμαι, ὦρὲ παληομουρτάρη, ὁ Κατσαντώνης !

Ὁ Τουρκαρβανίτης νομίζοντας ὅτι πραγματικῶς εὐρίσκονταν ἐμπρὸς εἰς τὸν Κατσαντώνη, τᾶχασε, τοῦ ἐκόπηκε ἡ φωνή, καὶ κάνοντας «ἄ ἄ ἄ ἄ ἄ ἄ σᾶν γὰ τοῦ εἶχε καθήσει τίποτε στὸν λαιμό, πέθανε ἀπὸ τὸ φόβο του .

Ο ΜΠΕΚΗΡ — ΤΖΟΓΑΔΟΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΛΑΒΩΜΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗ

Ὁ Μπεκὴρ-Τζογαδόρος, ἓνας ἀπὸ τοὺς πλέον ἑξυπνοὺς στρατηγούς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, καὶ ὁ πλέον δόλιος καὶ ἄπιστος, αὐτὸς ποῦ σκότωσε τοὺς βλάμηδές του τοὺς Κατσιογιανναίους στὴν Πλαγιά τοῦ Βάλτου, αὐτὸς στάθηκε ὁ πλέον τυχερὸς ἀπ' ὅλους τοῦ Ντερβεναγᾶδες καὶ τοὺς Μπουλουμπασιάδες, ποῦ πολέμησαν

μέ τον Κατσαντώνη. Είχε πενταχόσιους Τουρκαρβανίτας μαζί του, διαλεγμένους και δικούς του ανθρώπους, αλλά δεν πήγαινε μ' άλλους μαζί. Είχε διαλέξει καμμιὰ είκοσαριά, έναν και έναν και τους ώρχισε «στην ζωήν και στον θάνατον» νά σκοτώσουν τον Κατσαντώνη. Είχε κατασκόπους καλοπληρωμένους, και μάθαινε όλα τὰ κινήματα τών Κατσαντωναίων, ποῦ λημέριαζαν, ποῦ ἔπαιρναν ψωμί και τους ακολουθοῦσε κι' αὐτός κλέφτικα. Μία ἡμέρα, ἦταν Ὀκτώδριος μῆνας, και ἔβρεχε φοβερά.

Οἱ Κατσαντωναῖοι, νομίζοντας ὅτι εὐρίσκονταν στην ἀσφάλεια γιατί με τέτοια βροχή δὲν περπατοῦσε κανένας, και συνειθισμένοι, ποῦ δὲν τολμοῦσαν νά τους καταδιώξουν οἱ Τούρκοι, είχαν μαζευθῇ στη θέσιν «Ληστή» τοῦ Βάλτου, καμμιὰ είκοσαριά ὅλοι-ὅλοι, στη ρίζα ἐνὸς μεγάλου δένδρου. Ὁ Μπεκὴρ Τζογαδόρος κλεφτά, κλεφτά ζύγωσε, αὐτός ἐμπρός και πίσω τὰ παλληκάρια του διέκρινε στον σωρόν τών κλεφτῶν τον Κατσαντώνη, και ἀπό την ρίζα ἐνὸς ἄλλου δένδρου, ἀφοῦ ἄλλαξε τ' ἀγγιζότι και τὸ στουρνάρι τοῦ τουφεκιοῦ του, ντουφεκάει κατ' ἐπάνω στον Κατσαντώνη και τὸν λαβώνει στὸ μπουτί. Στὴ στιγμή ἀρχίζει ὁ πόλεμος. Κατσαντωναῖοι και Ἀρβανῖτες πολεμοῦσαν πίσω ἀπὸ τὰ δένδρα με ὅλη τὴ βροχή και τ' ἀστροπελέκια, ὡς μία ὥρα στην ἀράδα, ὅταν ἔφτασε και τὸ ἐπίλοιπο σῶμα τοῦ Μπεκὴρ Τζογαδόρου, τετρακόσιοι ὀγδοῆντα Τουρκαρβανῖτες. Πρώτη φορά οἱ Κατσαντωναῖοι βρέθηκαν σὲ τέτοιο μεγάλο κίνδυνο, προπάντων ποῦ είχαν λαβωμένο τὸν ἀρχηγό τους, κι' αὐτὸ ἔκανε τὸ Μπεκὴρ Τζογαδόρο, γιατί νόμιζε ὅτι εἶχε σκοτώσει τὸν Κατσαντώνη, νά ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀντίστασιν. Τέλος, πρὶν βασιλέψῃ ὁ ἥλιος, ὁ Κατσαντώνης, βλέποντας ὅτι δὲν μποροῦσαν τὰ παλληκάρια του νά κυνηγήσουν τοὺς Τούρκους, πετάχτηκε λαβωμένος με τὸ γιαταγάνι στὰ χέρια, φωνάζοντας με ἄγρια και φοβερὴ φωνή. :

— Τὰ γιαταγάνια κι' ἐπάνω τους !

Στὴ στιγμή τὰ παλληκάρια πέταξαν καταγῆς τὰ ντουφέκια κι' ἔπεσαν ἀπάνω στοὺς Τούρκους. Ὁ Μπεκὴρ Τζογαδόρος, βλέποντας τὸν Κατσαντώνη ζωντανὸ, τρόμαξε και ὀπισθοχώρησε με σαράντα σκοτωμένους στον τόπο, χωρία τοὺς πληγωμένους.

Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα οἱ Κατσαντωναῖοι ἔφεραν τὸν καλύτερο χειρουργό νά βγάλῃ τὸ μολύβι ἀπὸ τὴ λαβωματιά τοῦ Κατσαντώνη, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νά τοῦ τὸ βγάλῃ. Ἐνα μῆνα περιφέρονταν δῶθε κεῖθε λαβωμένος χωρὶς καμμιὰ ἐλπίδα νά γείνῃ καλά. Τότε ὁ Λεπενιώτης τὸν φορτώθηκε στον ὦμο και τὸν κατέβασε στην ἀκροθαλασσιὰ, ἀντικρὺ τῆς Λευκάδας, τὸν ἔβαλε σ' ἓνα πλοῖο και τὸν πῆγε στην Κέρκυρα, ὅπου ἦταν ἓνας ξακουσμένος χειρουργός. Δύο μῆνες νοσηλεύτηκε ὁ Κατσαντώνης στην Κέρκυρα, ποῦ βρίσκονταν στην προστασία τῆς Ρωσσίας κι' ἅμα ἔγινε καλά, γύρισε στ' ἀγαπημένα του λημέρια. Στὴν Κέρκυρα γνώρισε τὸ στρατηγὸ Παπαδόπουλο, ποῦ βρίσκονταν στὴ ρωσικὴ ὑπηρεσία, και τὸν Κυβερνήτη Καποδίστρια, τοὺς Σουλιώτες και ἄλλους Ἑλλήνας καπεναταραίους, ποῦ βρίσκονταν στὴ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία τῆς Πολιτείας τοῦ Ἰο-

νίου Κράτους καὶ μίλησαν πῶς μποροῦσε νὰ διοργανωθῇ μία ἐλληνικὴ ἐπαναστασις.

ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑ

Ὅταν ἔμαθε ἡ Κλεφτουριά ὅτι ὁ Κατσαντώνης γύρισε γιατρεμένος ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, ἔκανε μεγάλο πανηγύρι. Ὡς ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὅλοι οἱ καπεταναῖοι εἶχαν τρυπώσει δῶθε κεῖθε καὶ πουθενὰ δὲν ἀκούονταν κανέναν πόλεμος. Εἶχε κοινολογηθῇ μάλιστα στὴν αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ, ὅτι ὁ Κατσαντώνης εἶχε σκοτωθῇ, κι' ὅτι τὸ φύλαγαν μυστικὸ τὰ παλληκάρια του.

Δύο μῆνες χωρὶς πόλεμο διὰ τὸν Κατσαντώνη δὲν ἦταν μικρὸ πρᾶγμα. Εἶχε πάθει ἀπὸ μαρασμὸ, μὴ ἀκούοντας ντουφέκια μὴ πολεμῶντας καὶ μὴ σκοτώνοντας Τούρκους, καὶ δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα πότε θὰ φτάσῃ στὸ Βάλτο. Τὴν ἡμέρα ποῦ πάτησε βαλτινὸ χῶμα, στὸ πρῶτο χωριὸ ποῦ μπήκε, πῆρε εἴκοσι πέντε παλληκάρια καὶ τράβηξε μὲ τὸ Χασιώτα καὶ τοὺς ἄλλους Κατσαντωναῖους. Εἶχε τέτοια ὑπόληψι ὁ κόσμος στὸ πρόσωπό του, ὥστε μποροῦσε νὰ ἐπαναστατήσῃ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὁ καταρτισμὸς μεγάλου σώματος δὲν ἐσύμπερνε, διότι ἦταν δύσκολη ἡ διατροφή του καὶ αἱ κινήσες του. Τότε διώρισε σωματάρχες τὸ πρωτοπαλλήκαρό του, Καραϊσκάκι στὸ Σιάμι (Τμήμα τοῦ Ἀσπροποτάμου), τὸν Τσιόγγα στὴ Νεβρόπολη, τὸ Μπαταριά στὸ Καρπενήσι, τὸ Φραγκίστα στὴ Ρεντίνα καὶ αὐτὸς μὲ τὰ ἀδέρφια του καὶ χαμμιὰ σαρανταριά δοκιμασμένα παλληκάρια, ποῦ εἶχαν φάγει τὴ μπαρούτη μὲ τὴ χούφτα, πετοῦσε ἀπ' ἔδω καὶ ἀπ' ἔκει σὰν ἀητός. Οἱ Ντερβεναγᾶδες τοῦ Ἀλῆ πασιᾶ περιέρχονταν γιὰ τὸν τύπο τὲς ἐπαρχίες, κι' εἶχαν διωργανωμένη ὑπηρεσία, ὥστε νὰ μὴ συναντηθοῦν ποτὲ μὲ τὸν Κατσαντώνη. Ὁ Κατσαντώνης στενοχωριῶνταν πολὺ κι' ἔστελλε χωρικοὺς καὶ προσκαλοῦσε τοὺς Ντερβεναγᾶδες σὲ πόλεμο, ἀλλ' αὐτοὶ ἀποκρένονταν :

— Αὐτὰ τὰ κλέφτια, ἡμεῖς δὲν τὰ βαροῦμε . . . Ἀλλὰ κλέφτια θέλομε . . .

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ Κατσαντώνη σὲ μεγάλον ἀρχηγὸ, ἀφόντας γύρισε ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, κι' οἱ μεγάλες ἰδέες, ποῦ ἐγκολπώθηκε ἐκεῖ, ἀπὸ τὴ γνωριμία καὶ τὴ συναναστροφή τῶν ὑπερόχων ἀνδρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατ' ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, τὰ κηρύγματά του γιὰ τὴν ἐλευτεριά τοῦ ἐλληνικοῦ Γένους, ἡ σημαία ποῦ περφόρνε ἀνοιγμένη μὲ τὸ Σταυρὸ στὴ μέση καὶ οἱ χρυσοκεντημένες λέξεις μέσα στὸ Σταυρὸ «Λ ε υ τ ε ρ ι ᾶ ἡ θ ἄ ν α τ ο ς», ἡ ἀνεξαρτησία τῶσων ἐπαρχιῶν, ποῦ ἔπαψαν νὰ πληρώνουν φόρους εἰς τὴν Τουρκιᾶ, ἔκαναν τὸν Ἀλῆ-πασᾶ νὰ σκεφτῇ πολὺ γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ μεγάλου Κλέφτη. Ἐκανε συμβούλια καὶ παρασυμβούλια στὸ σεράγι του καὶ κανέναν δὲν ἀναλάβαινε νὰ βγῇ νὰ τὸν κηρυγήσῃ. Τέλος θύμωσε τόσο πολὺ, ποῦ φώναξε κλαίγοντας :

— Χαράμι (αταραμένον), νὰ σᾶς γείνη τὸ ψωμί, ποῦ σᾶς ἔχω θρέψει ! Βαλ-
λάχ-μπιλλαχῇ (Ὁρκος παρεμφερὴς πρὸς τὸ : «μὰ τὸν Θεό»), ἂν δὲν βγῇ ἕνας

Ἄρβανίτης τὸ πολὺ σὲ εἰκοσιτέσσαρες ὥρες νὰ μοῦ πῇ ὅτι θὰ πάῃ νὰ σκοτώσῃ τὸν Κατσαντώνη, θὰ φωνάξω τὸ Μητροπολίτη νὰ μὲ βαφτίσῃ καὶ τὸ Δάσκαλο τὸν Ψαλίδα νὰ μὲ βγάλῃ Κωνσταντῇ !

Στὲς εἴκοσι τέσσαρες ὥρες ἀπάνω παρουσιάστηκε ἓνας μοναχά, κι' αὐτὸς εἶ-
ταν ὁ Βελῆ-Γκέγκας, ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλείτερα παλληκάρια τῆς Ἀρβανιτιᾶς, καὶ
τοῦ εἶπε :

— Πασιᾶ μου, ἐγὼ πηγαίνω νὰ πάρω τὸ κεφάλι τοῦ Κατσαντώνη ἢ νὰ τοῦ δώσω
τὸ δικό μου.

Ὁ Ἀλῆ-πασιᾶς τὸν φίλησε, τὸν εὐχήθηκε, τῷ δώκε τὴν ἄδεια νὰ διαλέξῃ πεν-
τακόσια παλληκάρια ἀπ' ὅποιον Ντερβέναγα ἤθελε καὶ νὰ ξεκινήσῃ ἀμέσως.

Σὲ 5—6 ἡμέρες ὁ Βελῆ-Γκέγκας βρίσκονταν στ' Ἀγρὰ κα στὰ λημέρια
τοῦ Κατσαντώνη, κοντὰ στὴν «Κρύα Βρύση». Ὁ Βελῆ-Γκέγκας εἶχε ὅλη τὴ
ὠμότητα τοῦ Ἰσοῦφ-Ἀράπη, καὶ περιπλέον δραστηριότητα, ἐξυπνάδα καὶ ἐπιτη-
δειότητα. Εἶτανε φοβερὸς στὸ ποδάρι. Ἄν ὁ Κατσαντώνης περπατοῦσε γλη-
γορώτερα ἀπ' ὅλους τοὺς Κλέφτες, ὁ Βελῆ-Γκέγκας περπατοῦσε γληγορώτερα
ἀπ' ὅλους τοὺς Ἀρβανίτες.

Ὁ καταδότης εἶπε στὸ Βελῆ-Γκέγκα σὲ πῶς μέρος λημέριζε ὁ Κατσαντώνης,
ἀλλὰ κι' ὁ Κατσαντώνης εἶχε κατασκόπους τοῦ ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἅμα εἶδαν τὸν
Βελῆ-Γκέγκα νὰ τράβῃ πρὸς τὴν «Κρύαν Βρύση» τοῦ τὸ πρόφθασαν.

Ὁ Κατσαντώνης βγῆκε σὲ μιὰ ράχη κι' ἔβαλε τὸ τηλεσκόπιο νὰ ἰδῇ πόσοι Τοῦρ-
κοι τοῦ ἔρχονταν. Παρατηρεῖ ἓναν νὰ τρέχῃ ἀπ' ὅλους μπροστὰ πεζὸς κι' ἀρμα-
τωμένος, σὰ μανιωμένος Βοριᾶς, ἀπὸ πίσω του ἔρχονταν καβάλλα ὁ γραμματικός
τοῦ ὁ Ράγκος καὶ δὲν μπόρεσε νὰ τὸν προφθᾷ καὶ πολὺ πίσω οἱ στρατιῶτες του.
Ὁ Κατσαντώνης κατάλαβε ὅτι αὐτὸς θὰ εἶταν ὁ Βελῆ-Γκέγκας, καὶ στὴ στιγμὴ
λέγει στὰ παλληκάρια του :

— Νᾶρχεστε ἀπὸ πίσω μου καὶ νὰ εἴστε τόσο μακριὰ ἀπὸ μένα, ὅσο εἶνε κι' οἱ
Ἀρβανίτες ἀπὸ τὸν Βελῆ-Γκέγκα.

Σὲ λίγο τὰ δύο λιοντάρια, τὸ ἓνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Λευτεριᾶς καὶ τὸ
ἄλλο τῆς τουρκεμένης Ἀρβανιτιᾶς καὶ τῆς Τυραννίας, βρίσκονταν ὁ ἓνας μισή
ντουφεκιὰ τόπο ἀπὸ τὸν ἄλλο.

Ὁ Κατσαντώνης ἔμπορευσε νὰ κρυφτῇ καὶ νὰ σκοτώσῃ τὸ Βελῆ-Γκέγκα, ἀλλ'
ἡ παλληκαριά δὲν σκοτόνει κρυφά.

— Στάσου ! (τοῦ φώναξε ὁ Κατσαντώνης μ' ἐκείνην τὴν τρομερὴ φωνή, ποῦ
τρόμαζε καὶ πεθαμένους). Εἶμ' ὁ Κατσαντώνης !

Στὴ στιγμὴ καὶ μονομιᾶς δυὸ καπνοὶ φάνηκαν : ὁ ἓνας ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά κι' ὁ
ἄλλος ἀπὸ τὴν ἄλλη, δυὸ ἀδελφωμένες βρονταριῆς ἀχολόγησαν στὰ λακκώματα
καὶ δυὸ φωνὲς ἀποσκόστηκαν φρίκης, ἡ μιὰ :

— ὦ ! λελελέ ! Μὴ βράς Καοῦριτ ! (ὦ, ἄλλοιμονό μου ! Μὲ σκοτώσε ὁ
Γκισούρης !)

Καὶ ἡ ἄλλη χαρᾶς :

— Σ' ἔφαγα, σκυλάρβανε !

Σ' αὐτὸ ἀπάνω παρουσιάστηκε καβάλλα κι' ὁ Ράγκος, γραμματικὸς τοῦ Ἀλῆ-

πασιά, βλέποντας καταγής τὸ Βελή-Γκέγκα, ἀπὸ τ' ὀρμέφυτό του, τράβησε μιὰ πιστολιά κατ' ἐπάνω τοῦ Κατσαντώνη, νομίζοντας ὅτι εἶταν κανέναν σκοπὸς κατσαντωναϊῖκος κι' ὄχι ὁ Κατσαντώνης ὁ ἴδιος, ἀλλὰ κι' ὁ Κατσαντώνης φωτιά στή φωτιά, λαβώνει τὸν Ράγκο στὸ σαγόνι καὶ τὸν γκρεμίζει ἀπὸ τ' ἄλογο κάτω ('Ο Γιάννης Ράγκος, κατὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἄφισε τὴν τούρκικη ὑπηρεσία καὶ ἀνεδείχτηκε ἓνας ἀπὸ τοὺς προμάχους τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ τιμήθηκε μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ στρατηγοῦ).

'Ο Κατσαντώνης ζύγωσε στὸ πτώμα τοῦ Βελή-Γκέγκα, ποῦ τὸν ἔτρεμε τὸ φελεκούδι σ' ὅλη τὴ Θεσσαλία καὶ στ' Ἀγαρα, τὸν κύτταξε καλὰ-καλὰ κι' ἔσχυψε καὶ τὸν φίλησε στὸ μέτωπο, κι' ἐνῶ τὰ παλληκάρια τοῦ Κατσαντώνη στάνοντας στὴν «Κρύα Βρύση» ἔπιασαν τὰ πεῦκα γιὰ νὰ δεχτοῦν τὴν Τουρκιά, τὰ παλληκάρια τοῦ Βελή-Γκέγκα, ἅμα κατάλαβαν τὸν σκοτωμὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τους, γύρισαν πίσω καὶ πρόντισαν.

Τότε ὁ Κατσαντώνης διέταξε τὸν χειρουῖργο τοῦ Θανάση Ντουφεκιᾶ, κι' ἔδωσε τὴ λαβωματιά τοῦ Ράγκου, (ἐξὸν τοῦ Θανάση Βάγια καὶ τοῦ Νικοθέου, ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ποῦ ὑπηρετοῦσαν τὸν Ἀλῆ-πασιά, βοηθοῦσαν κρυφὰ τοὺς Κλέφτες), καὶ τὸν ἔστειλε στοὺς Τούρκους νὰ τοὺς εἰπῇ ὅτι ἐπιθυμοῦσε νὰ παραδώσῃ τὸ πτώμα τοῦ Βελή-Γκέγκα στὸ στρατευμὰ του νὰ τὸ θάψουν.

Τὴν ἄλλη μέρα ἦρθε ὁ Ράγκος μὲ τὸν ἀδερφὸ τοῦ Βελή-Γκέγκα καὶ τριάντα τζοχανταραίους (Σωματοφύλακες τοῦ Ἀλῆ), κι' ἔθαψαν ἀρματωμένο καὶ στολισμένο τὸν ξαχουσμένο Ντερβέναγα τῆς Θεσσαλίας πλάγι στὴν «Κρύα Βρύση», μαζὺ μὲ τοὺς Κατσαντωναῖους καὶ ξεχωρίστηκαν, σὰ νὰ εἶταν πρῶτοι φίλοι.

Ο ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΡΧΗΓΟΣ

Κατὰ τὰ 1805 καὶ 1806 ἡ ρωσικὴ Κυβέρνηση προσκάλεσε στὴ Λευκάδα τοὺς πλείοι διάσημους ἀρματωλοὺς ἀπὸ τὴ Στερεά, τὴν Ἡπειρο καὶ τὴ Θεσσαλία. Τότε ὅλοι ὅσοι μαζεύτηκαν ἐκεῖ ἐκήρυξαν μ' ἓνα στόμα Γενικὸν Ἀρχηγὸν ὅλων τῶν Ἀρματωλῶν καὶ Κλεφτῶν τὸν Κατσαντώνη καὶ τὸν ὠνόμασαν ἀντρεῖο τῶν ἀντρεῖων, 'Ο Ἀλῆ-πασιάς, ἔχοντας κατασκόπους πολλοὺς, μάθαινε τὰ γινόμενα, πῆρε ὅλα τὰ στρατεύματά του κι' ἦρθε τὴν Πρέβεζα. Τόσο πολὺ στράτευμα ἔφερε ἐκεῖ, ποῦ ἔγεινε τραγοῦδι :

«Βάστα, καϋμένη Πρέβεζα, τ' Ἀλῆ-Πασιά τ' ἀσκέρι,

«Ποῦ τὸ βαστοῦν τὰ Γιάννινα χειμῶνα καλοκαίρι».

'Αλλ' ὁ Κατσαντώνης, ποῦ δὲν εἶχε μάθει ποτὲ νὰ μετράῃ τοὺς Τούρκους, ὠρξίστηκε στὸ τουρκοματωμένο σπαθί του, ὅτι μὲ μόνο τὰ δικά του παλληκάρια μποροῦσε νὰ πιάσῃ ζωντανὸ καὶ τὸν Ἀλῆ-πασιά καὶ τὰ στρατεύματά του καὶ νὰ τοὺς πάῃ αἰχμαλώτους στὴ Λευκάδα.

ΣΥΛΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΑΣΙΩΤΗ

Ἀπὸ τῆ Λευκάδα ὁ Κατσαντώνης πέρασε τὸ Βάλτο, κι' ἀπὸ τὸ Βάλτο βγῆκε στὸ Καρπενήσι. Στὸ δρόμο, κατὰ τ' Ἀραποκέφαλα, κάθησε νὰ μεσημεριάσῃ στὴ ρίζα ἐνὸς πεύκου, ἐνῷ τρία-τέσσαρα παλληκάρια, ποῦ εἶχε μαζὺ του, εἶχαν ἀνοίξει γύρα-γύρα, ὡς σκοποί. Δὲν πέρασε πολὺ ὥρα καὶ νὰ σου περνάει ἓνας Σαρακατσαῖνος (Σκηνίτης Ἑλληνόφωνος), καὶ ἅμα εἶδε τὸν Κατσαντώνη κάτω ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν πεῦκο ξεφώνησε :

— Φύγε, καπετάνέ μου καὶ χάθηκες !

Ὁ Κατσαντώνης, νομίζοντας ὅτι ἔρχονται Τοῦρκοι, δὲν ταραχτήκε, παρὰ τὸν ρώτησε μόνο :

— Ποῦθε ἔρχονται, ὦρέ ;

— Φύγε, καπετάνέ μου, ἀπ' αὐτοῦ γρήγορα, ἐπανελάβε ὁ Σαρακατσαῖνος, θὰ σὲ πιάσῃ ἡ βλογιά! Δὲν εἶνε πολλὰς μέρες, ποῦ πέθανε αὐτοῦ στὴ ρίζα ἓνας βλογιασμένος.

Ὁ Κατσαντώνης τραβήχτηκε ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν πεῦκο καὶ τράβηξε παραπάνω. Ὑστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες τὸ καύχημα τῆς Κλεφτουριάς, ὁ Κατσαντώνης ἦταν βλογιασμένος!

Ὁ ἀδερφός του, ὁ Γιώργος Χασιώτης, τὸν ἔβαλε σὲ μιὰ σπηλιὰ τοῦ Μοναστηρακιοῦ τῆς Εὐρυτανίας καὶ τέσσαρα πέντε παλληκάρια φύλαξαν γύρα γύρα ὡς σκοποί, ἐνῷ ὁ Λεπενιώτης κι' ὅλοι οἱ ἄλλοι Κατσαντωναῖοι εἶχαν σκορπιστῇ μακριὰ σ' ἄλλες ἐπαρχίες, γιὰ νὰ μὴ δώσουν ὑπόνοια ὅτι φυλάγονταν ὁ Κατσαντώνης στὸ Μοναστηράκι.

Τὸ βλόγιασμα τοῦ Κατσαντώνη σὰν ἀστραπὴ ἔτρεξε ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Τῶμαθαν καὶ Χριστιανοί, τῶμαθαν καὶ Τοῦρκοι. Ἰσοῦφ Ἀράπης, Μπεκὴρ Τζογαδόρος, Ἀλιοῦς-Μπεράτης, Ἄγιο Μουχουρντάρης, ὅλοι ἔψαχναν πιθανὴ πρὸς πιθανὴ τὸν τόπο γιὰ νὰ βροῦν τὸ λημέρι ποῦ ἐνοσηλεύονταν ὁ Κατσαντώνης.

Ὁ Ἄγιο Μουχουρντάρης στάθηκε τυχερώτερος ἀπ' ὅλους καὶ ἀπ' ὅλους ἱκανώτερος. Εἶχε ἐνδυθῇ κλέφτικα φορέματα κι' αὐτὸς καὶ χαμμιὰ δεξερὰ συντρόφοι του, καὶ προσποιώνταν ὅτι ἦταν κλέφτες καὶ ὄχι Τοῦρκοι. Ξετάζοντας, ξετάζοντας, ἔμαθε ἀπὸ ἓνα Γιάννη Γκούρλια — ἀνάθεμα καὶ τρισανάθεμα τὴν ψυχὴ του — ὅτι ὁ Κατσαντώνης λημέριζε ἐκεῖ κοντά. Κυροφυλαχτεῖ καὶ βλέπει ἓναν καλόγερο ἀπὸ τὸ Μοναστήρι, ποῦ πήγαίνε κάθε πρῶτ' ἑβδομασίαι καὶ νερὰ στὴ Σπηλιὰ τοῦ Κατσαντώνη. Τὸν πιάνει καὶ τοῦ λέγει, ὅτι ἔρχεται ἀπὸ τὸν Λεπενιώτη καὶ θέλει νὰ ἰδῇ τὸν Κατσαντώνη. Ὁ καλόγερος μὴ ὑποπτευθεὶς ὅτι εἶχε μπροστά του Ντερβέναγα τοῦ Ἀλῆ-πασά, τὸν ὠδήγησε ἕως τὴν θύρα τῆς Σπηλιάς. Ἐκεῖ ὁ Μουχουρντάρης ἔπιασε τὴν θύρα καὶ ἔστειλε ἓνα παλληκάρι καὶ παραπάνω. Ὅταν ἔζωσαν τὴν Σπηλιὰ φώναξε ὁ Μουχουρντάρης :

— Παραδώσου, βρὲ Κατσαντώνη, γιὰτὶ εἶσαι σκλάβος μου τώρα !

Ἐκεῖνη τὴν στιγμὴν ὁ Κατσαντώνης διηγώνταν ἓνα κακὸ ὄνειρο, ποῦ εἶχε ἰδεῖ ἐκεῖνη τὴν νύκτα, ὅτι περνοῦσε τρία ποτάμια θολὰ καὶ αἱματωμένα καὶ ὅτι τὰ δύο

τὰ πέρασε, ἀλλὰ τὸ τρίτο δὲν ἤμπόρεσε νὰ τὸ περάσῃ. "Ἐτσι τὸ λέγει καὶ τὸ τραγούδι :

Ἀπόψε εἶδα στὸν ὕπνο μου, στὸν ὕπνῳ τοῦ κοιμώμουν,
Τρία ποτάμια πέραναγα θολὰ καὶ αἵματωμένα.
Τὰ δυὸ ποτάμια πέρασα, καὶ σκόνταψα στὸ τρίτο,
Τὸ τρίτο ἦταν θολώτερο καὶ πλειὸ καταϊδασμένο...
Ἐήγα το, Γιώργο ξήγα το, σ' ἄν τὶ νὰ λέγῃ τάχα....»

Ὁ Κατσαντώνης, προισμένος ἀπὸ τὴν εὐφρογία καὶ πληγιασμένος, δὲν ἤκουσε τὴν φωνὴ τοῦ Μουχουντάρη. Τὴν ἤκουσε ὅμως ὁ Γιώργος καὶ φειδοζώθηκε.

— Μᾶς ἔπιασαν, Ἀντώνη μου, τὰ σκυλιὰ οἱ Ἀρβανίτες !

Ἐφώνησε ὁ Γιώργος.

Ὁ Κατσαντώνης, ἀτάραχος τοῦ εἶπε :

— Σκότωσέ με, Γιώργο, καὶ πετάξου νὰ γλυτώσῃς ἐσὺ τοῦλάχιστον.

Ὁ Γιώργος τοῦ ἀπήντησε ;

— Ὅταν χάσω ἐσένα, Ἀντώνη μου, τὶ τὴν θέλω τὴν ζωὴ ;

Καὶ λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια, τὸν ἔρριξε στὸν ὦμο ἀρματωμένον καὶ ἐγῆχε ἀπὸ τὴν σπηλιά. Ὁ Χασιώτης προχωροῦσε ἀπὸ τὴν σπηλιά καὶ ὁ Κατσαντώνης ἐπυροβολοῦσε ἀπὸ τοὺς ὦμους τοῦ Γιώργου, μὲ τὰ δύο τὰ τουφέκια καὶ τὰ τέσσαρα πιστόλια, ποῦ εἶχον οἱ δύο τους. Οἱ πρῶτοι Τούρκοι ποῦ εὐρέθησαν ἐμπρὸς ἔπεσαν κατὰ γῆς σκοτωμένοι. Πυροβολοῦν οἱ Ἀρβανίτες, ἀλλὰ κανένα μολύβι δὲν χτυπάει τ' ἀνδρειωμένα ἀδελφία. Ὁ Χασιώτης προχωροῦσε, ὁ Κατσαντώνης πυροβολοῦσε καὶ οἱ Ἀρβανίτες τοὺς κυνηγοῦσαν ἀπὸ πίσω τουφεκοβολῶντας. Ἐνα μολύβι, — ποῦ νὰ μὴν εἶχε χυθῇ — χτυπάει τὸν Χασιώτη καὶ τοῦ σπάζει τὸ μποῦτι καὶ σωριάζονται κατὰ γῆς τὰ δύο λεοντάρια τῆς Κλεφτουριάς. Ὁ Χασιώτης τοποθέτησε τὸν Κατσαντώνη πίσω ἀπὸ ἕνα βράχο καὶ ἄρχισε ν' ἀναχαιτίζει τοὺς Τούρκους, ποῦ προχωροῦσαν ἐπάνω τους, ἐνῶ τὸ αἷμά του ἔτρεχε βρῦση ἀπὸ τὴν πληγὴν του. Ὁ Μουχουντάρης, βλέποντας τὰ παλληκάρια του νὰ ἐπισθοχωροῦν, ἄρχισε νὰ τὰ ὑβρίζει λέγοντας :

— Ἐντροπή σας, μωρέ ! Δὲν εἰσθε Ἀρβανίτες ! Εἰσθε γύφτοι ! Ἐνας Ἀρβανίτης τοῦ ἀντιλογήθηκε :

— Θὰ ἦταν ντροπὴ μας καὶ θὰ εἴμεθα γύφτοι, ἂν δὲν ἦταν ὁ Κατσαντώνης μὲ τὸν ἀδελφόν του !

Τέλος ἔκαναν ἔφοδον, καὶ ἀφοῦ ἔπεσαν κάμποσοι ἀκόμη Ἀρβανίτες σκοτωμένοι ἔπιασαν ζωντανὰ τὰ δύο ἀδελφία !

Ττὴ στιγμὴν ὁ Μουχουντάρης ἔστειλε πεζὸν στὰ Γιάννινα γ' ἀναγκείλῃ στὸν Ἀλῆ-πασᾶ τὴν χαροποιὰν εἶδῃσιν. Ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἔγινε ἑξαλλος ἀπὸ τὴν χαρὰ του καὶ κέρασε τὸ συγχαρηχιάρῃ δέκα φλωριά βενέτικα.

Βουνὰ καὶ κάμποι, χωριὰ καὶ πολιτεῖαις ἀναστέναξαν καὶ πικράθηκαν γιὰ τὸ

σκληρόωμα τοῦ Κατσαντώνη, καὶ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀντήχησε ἓνα γενικὸ μοιρολόγι γιὰ τὸ Σταυραετὸν τῆς Κλεφτουριάς.

Τοῦτον τὸν χρόνον τὸν κακὸν, τοῦτο τὸ καλοκαῖρι,
 Ἀηδόνια μὴ λαλήσετε, κοῦκκοι νὰ βουδαθῆτε,
 Δενδριὰ νὰ μὴ φυλλώσετε κι' ἄνθια νὰ μαραθῆτε,
 Κι' ἐσεῖς ἀγριοπερίστερα μαυρίστε τὰ πτερὰ σας,
 Τὸν Κατσαντώνη πιάσανε, τὸ φοβερὸ λεοντάρι,
 Ποῦ ἦταν σημαία στ' Ἀγραφα καὶ φλάμπουρο στὸ Βάλτο.
 Καὶ στήν καϋμένη Κλεφτουριά ἀετὸς μὲ δύο κεφάλια.
 Χαίρονται οἱ Τοῦρκοι χαίρονται, κι' οἱ Χριστιανοὶ τὸν κλαῖνε.
 Μαυροφοράει ἡ Κλεφτουριά, κι' ὅλα τ' ἄρματωλίχια
 Καὶ τὰ καϋμένα τ' Ἀγραφα τοῦ στήνουν μοιρολόγι.

Σὲ τρεῖς ἡμέρας ὁ Μουχουρντάρης, νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος περπαντῶντας ἡμέρα-νύκτα χωρὶς νὰ κοιμηθῇ πουθενά, ἔμπαινε στὰ Γιάννινα φέροντας δεμένους στὰ ξυλοκρέδδατα τὸν Κατσαντώνη, καὶ τὸν Χασιώτη, καὶ τοὺς ἔρριξαν μέσως στὰ σίδερα. Ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἀφοῦ φίλησε τὸν Μουχουρντάρη καὶ τὸν ἀνεκήρυξε πρῶτο παλληκάρι τῆς Ἀρβανιτιᾶς καὶ τοῦ ἔδωσε ἑκατὸ φλωριὰ κέρασμα, προσκάλεσε ἀμέσως δικαστήριον καὶ τοὺς κατεδίκασε εἰς θάνατον.

Μετὰ τὴν καταδίκη ἔγεινε συζήτησις καὶ ὁ τρόπος τοῦ θανάτου, θανάτου ὅσον τὸ δυνατόν σκληροτέρου, ἀπανθρωποτέρου. Τότε ἓνας δικαστὴς ἐνθυμήθη ὅτι εὕρισκετο στὰ Γιάννινα ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βελῆ-Γκέγκας, καὶ ὅτι ἦτο δίκαιον νὰ παραδώσουν τὸν Κατσαντώνη στὰ χέρια του καὶ νὰ τὸν σκοτώσῃ αὐτὸς, ὅπως ἤθελε.

Ἀμέσως ὁ Ἀλῆ-πασᾶς προσκαλεῖ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Βελῆ-Γκέγκας καὶ τοῦ εἶπε:

— Τὸ δικαστήριον σοῦ χαρίζει τὸν Κατσαντώνη νὰ τὸν σκοτώσῃς, μὲ ὅ,τι τρόπον θέλεις... καὶ ἀνάγκη νὰ φανερώσῃς τὸν τρόπον τοῦ θανάτου του, γιὰ νὰ σοῦ τὸν παραδώσουμε.

Ὁ Βελῆ-Γκέγκας συλλογίστηκε, συλλογίστηκε, καὶ εἶπε τέλος στὸν Ἀλῆ-πασᾶ :

— Πασᾶ μου ! Σκότωσέ τον ὅπως θέλεις, ἐγὼ δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ σκοτώσω τὸν Κατσαντώνη, οὔτε καὶ ἄρρωστον !

— Τὶ λὲς αὐτοῦ, ὦρέ ! (Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Ἀλῆ-πασᾶς).

Τέτοιος ἀνίκανος εἶσαι ! Γκρεμίσου νὰ μὴ σὲ ἴδωὺν τὰ μάτια μου !

Ὁ Γκέγκας ἔφυγε καὶ ὁ Ἀλῆ πασᾶς διέταξε νὰ σπάσουν τὰ κόκκαλα τοῦ Κατσαντώνη καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ θανατωθῶν.

ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ

Τὴν ἄλλην ἡμέρα πενταχόσιοι Ἀρβανίτες καὶ ὁ Μουχουρντάρης ἔφεραν τὸν Κατσαντώνη καὶ τὸν Χασιώτη στὸν Πλάτανο, ποῦ ἦταν τότε ὁ Γολγοθᾶς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κάτω ἀπ' αὐτὸν τὸν Πλάτανο, ποῦ εἶχε καταστήσει συνώ-

νυμος τοῦ θανάτου, εἶχαν θανατωθῇ μαρτυρικῶς ὅσοι κλέφτες εἶχαν πέσει στὰ χέρια τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ καὶ τῶν προκατόχων του. Γύρα-γύρα, στὲς ρίζες αὐτοῦ τοῦ Πλατάνου ἦταν τὰ σιδερένια σουβλιὰ καὶ οἱ ψισταριές, τὰ πηγάρια μὲ τὰ τσιγκέλια καὶ τ' ἀμμώνια μὲ τὰ σφυριὰ καὶ ἀπὸ τὰ κλωνάρια του κρέμονται σαράντα κρεμάλες.

Ἄμα ἔφεραν τὸν Κατσαντώνη καὶ τὸν Χασιώτη στὸν Πλάτανον, τοὺς ξάπλωσαν ἐπάνω στ' ἀμμώνια, τοὺς ἔδεσαν καὶ οἱ δῆμιοι, παιδιὰ τῆς κατηραμένης φυλῆς τῶν τουρκογύφτων, ἄρχισαν μὲ τὲς βαρεῖες νὰ τοὺς τσακίζουν πρῶτα τὰ δάχτυλα τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, ὕστερα τὰ χέρια καὶ τὰ ποδάρια ἕως τὰ μπούτια καὶ ἕως τοὺς ὤμους. Σκλύδια-σκλύδια πετοῦσαν τὰ σπασμένα κόκκαλα τῶν ὑπερμάχων τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας, καὶ τὰ αἵματα ἔτρεχον σὰν ποτάμια. Τὰ δύο τ' ἀδελφία ὑπέφεραν τὸ ἀπάνθρωπο μαρτύριο μὲ τὴν μεγαλήτερη ἀταραξία, καὶ ἕως ποῦ ἦταν ζωντανοὶ ἔβριζαν τὸν Ἀλῆ-πασᾶ καὶ τὴν Τουρκιὰ καὶ τραγουδοῦσαν τὸ τραγοῦδι τοῦ πρώτου καπετάνιου τους, τοῦ Δίπλα :

Τοῦ Δίπλα οἱ φίλοι λέγανε καὶ τὸν παρακαλοῦσαν :

— «Σήκου νὰ φύγης, Δίπλα μου, μὲ τοὺς Κατσαντωναίους,

Σᾶς ἔμαθεν ὁ Ἀλῆ πασᾶς καὶ στέλλει νὰ σᾶς πιάση

Ἐναν κακὸν ντερβέναγα, τὸν Ἄγο Μουχουρντάρη.»

Τὰ λόγια δὲν ἀπώσωσαν, τὰ λόγια δὲν ἀπόειπαν

Καὶ τὰ λημέρια φώναζαν ὅσον κι' ἂν ἠμποροῦσαν :

«Ὁ Μουχουρντάρης ἔφθασε μὲ τέσσαρας χιλιάδας

Φέρ' Ἀρβανίτες διαλεκτοὺς, ὅλο τζοχανταραίους,

Στὰ δόντια σύρνουν τὰ σπαθιά, στὰ χέρια τὰ τουφέκια.»

Κι' ὁ Δίπлас ἀποκρίνεται καὶ τοὺς ἀπολογιέται :

— «Ὅσον εἶν' ὁ Δίπлас ζωντανὸς τοὺς Τούρκους δὲν φοβάται.

Ἐχει λεβέντες διαλεκτοὺς, καὶ τοὺς Κατσαντωναίους,

Ποῦ τρῶν' μπαροῦτι γιὰ ψωμί καὶ βόλια γιὰ προσφάγι,

Καὶ σφάζουν Τούρκους σὰν τραγιά καὶ σὰν παχυὰ κριάρια.»

Τέτοιοι ἦταν οἱ πρόδρομοι αὐτοὶ τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας. Αἰωνία τους ἡ μνήμη !

